

EINO LEINO

PAAVO KONTIO

LAKITIETEEN TOHTORI

ROMAANI

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ KIRJA
HELSINKI

TAMPERE 1915
ISAK JULININ KIRJAPAINO

1.

Hän oli kerran ollut kuuluisa asianajaja.

Hänellä oli ollut oma hieno huoneistonsa pääkaupungin parhaassa liikekeskustassa. Sen eteisessä ja vastaanotto-huoneissa olivat ylhäiset ja alhaiset tunkeilleet. Hän oli ajanut asioita kaikkialla pitkin maata ja levittänyt ympärilleen kalpeaa kauhua ja tulvehtivaa, tuhat-äänistä ihailunsorinaa.

Epäilemättä hän ei ollut ollut mikään tavallinen juttuherra.

Hän oli lakitieteen tohtori ja entinen protokollasihteeri. Hän oli ensin aikonut hallinnolliselle alalle, missä suuri ja loistava tulevaisuus näytti häntä odottavan. Mitään paikkaa, mitään asemaa, jonka suomalainen mies vain saattoi maan valtiosäännön mukaan saavuttaa, ei oltu pidetty liian korkeana hänelle. Hän näytti olevan kuin luotu aina valta-istuimen läheisyyteen saakka Suomen uskollisen kansan toiveita kantamaan . . . Mutta valtiollisten olojen vaihtuessa

näytti hänkin muuttaneen kunnianhimoisia suunnitelmiaan, joiden täyttyminen olikin enää vain yhteiskunnan ja julkisen kansalaistoiminnan piirissä mahdollista.

Näytti äkkiä kuin hän olisi ruvennut himoitsemaan vain rahaa. Kerrottiin tarumaisia summia hänen asianajopalkkioistaan. Mutta ne, jotka lähemmin tunsivat hänet, tiesivät hyvin, että raha oli hänelle vain keino, ei päämäärä. Eivätkä he sentähden kovin hämmästyneetkään, kun kuultiin eräänä päivänä hänen myöneen asianajo-toimistonsa ja heti sen jälkeen lupautuneen erään jyrkässä valtiollisessa oppositsionissa olevan ryhmän valtiopäivämies-ehdokkaaksi.

Hänestä tuli valtiopäiväin jäsen ja puoluejohtaja. Vasta täällä pääsikin hänen sytyttävä, korkealentoinen kaunopuheliaisuutensa täysiin oikeuksiinsa. Jälleen julkaisivat sanomalehdet kilvan pikakirjoitusotteina hänen puheitaan, samoin kuin ne ennen olivat julkaisseet hänen oikeusjuttujaan ja ristikuulustelujaan . . . Hän oli jo suurmies, hän oli jo kansansa valtiollisia merkkihenkilöitä. Hänestä oli tulemaisillaan sen tahdon itse-oikeutettu tulkki, sen olennoitu vapausvaatimus ja yleinen mielipide.

Niin jätti hän äkkiä senkin. Niin kuultiin hänen äkkiä kieltäytyneen sekä valtiopäivämies-ehdokkuudesta

että muistakin julkisista luottamustoimistaan ja vetäytyneen mitä erakkoisimman, suljetuimman yksityis-elämän hiljaisuuteen.

Ihmiset eivät voineet kylläkseen sitä kummassella. Kansakunta tunsu pettyneensä hänen suhteensa ja monet hänen entisistä äänekkäimmistä ihailijoistaan, jotka kaikki sentään olivat salassa häntä ka-dehtineet, puhuivat hänestä suoranaishella suuttumukshella ja ylenkatseella. Todellakin, tuumivat toisetkin, oliko oikein tehdä niin? Eikö ollutkin suurinta itsekkäisyyttä tuolla tavoin kätkeä leiviskänsä maa-han vain jonkun henkilökohtaisen mielioikun vuoksi sekä vetäytyä pelkurimaisesti niistä velvollisuuksista ja sitoumuksista, joiden suoritusta maa ja kansa hänen valtiollisen entisyytensä pohjalta luonnollisesti oli oikeutettu häneltä odottamaan?

Monet puhuivat hänestä melkein kuin maan petturista. Eikä hän ollut paljon parempi oman entisen puoluaryhmänsäkään mielestä, joka ei mitenkään voinut käsittää moista siveellistä murtumista.

— Hän on sairas, sanoivat toiset, jotka kaikesta huolimatta tahtoivat kuitenkin edes jollekin ymmärtäväiselle kannalle asettua. Hän on sairas ja väsynyt. Hän levähtää ja astuu jälleen aisoihin.

— Ei häntä mikään erikoinen vaivaa, väittivät toiset. Mutta sellainen hän on aina ollut. Hulmah-

taa liekkiin ja sammuu samassa. Kyllä se tauti on hänessä synnynnäinen.

Ja yleiseksi päätökseksi jäi, että hän oli pintapuolinen, epävakainen luonne, joka käytti väärin suuria lahjojaan ja joka sen pahempi oli asianhaarojen pakosta päässyt aivan liiankin suurta osaa isänmaassa ja yhteiskunnassa esittämään . . . Oli toki onni, että oli toisenlaisiakin!

Ainoastaan hänen harvat todelliset ystävänsä säästivät vielä lopputuomionsa toistaiseksi. Hekin juttelivat hänestä usein keskenään.

— Hän on viisas, sanoivat he, hän on yhtä viisas kuin vanhakin. Hän on suurkelmi. Saa nähdä, mikä konnankoukku hänellä jälleen on mielessään.

Sitten hymyilivät he salaperäisesti ja jäivät odottavalle kannalle, joka tässä tapauksessa oli varovaisinta heidän mielestään. Paavo Kontio oli arvaamattomuuksien mies! Ei voinut tietää, millä hetkellä ja miltä kohdalta hän jälleen julkisen elämän eturintaan ponnahtaisi.

Mutta vuodet vierivät eikä hän antanut mitään elonmerkkiä itsestään.

Tiedettiin hänen siirtyneen pienelle maatilalleen Helsingin lähistöön, yksin vanhan emännöitsijänsä kanssa, joka jo pääkaupungissakin oli kauan hoitanut hänen talouttaan. Kumma kyllä, hän ei ollut

koskaan mennyt naimisiin, vaikka hän oli ollut suuri naisleijona nuorempana ja melkein kuin kihloissa erään näyttelijättären kanssa. Eihän hänen varallisuuteensa, yhteiskunnalliseen asemaansa ja salonkilahjoihinsa nähden olisi tarvinnut muuta kuin valita. Mutta hän näkyi valinneen vanhanpojan rauhallisen yksinäisyyden.

Tiedettiin myös, että hän luki paljon, harrasti mehiläishoitoa, teki ominkätistä puutarhatyötä ja harjoitti pienviljelystäkin. Kaupungissa ei häntä näkynyt koskaan. Mutta ne harvat vieraat, jotka kävivät hänen luonaan, toiset uteliaisuudesta, toiset sukulaisuuden tai vanhan tuttavuuden pohjalta, kertoivat kummia taruja hänestä. Sanottiin, että hän oli rakentanut itselleen linnan, johon hän oli tuhlannut koko omaisuutensa, samoin että hän harjoitti siellä salatieteitä, varsinkin tähtiennustusta, jota varten hän oli myöskin tuotattanut ulkomailta itselleen suuren kaukoputken. Mainittiin myöskin, että linnan ympärillä oli muuri ja siinä keski-aikainen portti, jota sai kauan kolkuttaa, ennen kuin kukaan, tavallisesti juuri tuo vanha emännöitsijä, tuli avaamaan.

Kaikesta päättäen hän tahtoi olla yksin. Muuten oli jo hänen tunnettu, vihainen kahlekoiransa omiaan pitämään kunnioittavan välimatkan päässä kaikki syrjäiset tyhjäntoimittajat.

Toiset väittivät, että hänestä oli tullut tolstoisti, vaikkakaan muuri ja kahlekoira eivät kylläkään mitään aivan rajatonta ihmisrakkautta todistaneet. Toiset olivat valmiit panemaan päänsä pantiksi, että hän oli pian hämmästyttävä maailmaa jollakin suuremmoisella luonnontieteellisellä keksinnöllä, jonka laatua oli vaikea arvata edeltäpäin, mutta joka hänen nykyiseen maailmankatsomukseensa nähden aivan varmaan oli omiaan tekemään sodat mahdottomiksi.

Kolmannet sanoivat suorastaan, että hän oli hullu. Mutta koska se ei ollut mikään ratkaisu, eivät ketkään syvemmin ja perusteellisemmin asioita ajattelevat ihmiset siihen tyytyneetkään. Muun paremman selityksen puutteessa katsottiin yleisesti, että hän oli antautunut uskonnollisiin mietiskelyihin.

— Kenties hän kerran tahtoo astua maailmaan jonkun uuden opin tai evankeliumin julistajana, ihmettelivät älyniekat.

Mutta vuodet vierivät eikä hänestä edelleenkaan kuulunut mitään. Valtiolliset olot vaihtelivat, hänen osoittamatta mitään merkkiä palata takaisin poliitiseen tai yhteiskunnalliseen elämään. Monet hänen entisistä ystävistään ja ikätovereistaan olivat koonneet vallan kukkuloille, toiset sieltä jälleen suistuakseen, toiset pitääkseen kiinni korkeista asemistaan kaikkien vakaumuksiensa ja periaatteittensa uhalla-

kin. Hän yksin eli varjossa. Ei kuulunut mitään hänen luonnontieteellisistä keksinnöistään, yhtä vähän kuin hänen uusista mullistavista ajatuksistaan.

Vähitellen unhottivat ihmiset hänet kokonaan. Hänen vanhat toverinsa juttelivat enää harvoin hänestä ja silloinkin vain ikäänkuin jostakin menneestä ja käsittämättömästä luonnon-ihmeestä, joka oli pyrstötähtenä heidän taivaalleen ilmestynyt, paistanut hetken ja kadonnut omille tuntemattomille radoilleen. Nuorempi polvi voi tuskin pitää häntä todellisenä.

Hän oli myytti, hän oli tarina. Kaikki tunsivat hänen nimensä, useat hänen elämänvaiheensa, mutta monet hämmästyivät, kun kuulivat, että hän eli vielä. Hän oli kuollut julkisuudelta eikä kukaan uskonut hänen enää tulevan siinä kummittelemaan.

Siksi oli omiaan herättämään kaikissa piireissä niin tavatonta huomiota se tieto, jonka pääkaupungin aamulehdet äkki-arvaamatta harvennetuilla kirjasmilla julistivat, että hän jälleen, niin monen pitkän vuoden jälkeen, oli astuva takaisin yhteiskunnalliseen toimintaan. Eikä minään aatteellisena tai yhteiskunnallisena eriskummallisuutena, kuten moni olisi odottanut ja pitänyt luonnollisena, eipä edes valtiomiehenä tai maansa ja kansansa onnen haaveellisena ohjelmoitsijana, vaan yksinkertaisena käytännön miehenä,

asianajajana. Samalla vaatimattomalla alalla siis, jolla hän oli niin monta laakeria leikannut ja jonka hän aikoinaan oli niin korkealle yleisessä tietoisuudessa aateloanut.

Epäilemättä se oli ensiluokan merkkitapaus! Useat eivät tahtoneet uskoa sitä ollenkaan, vaan pitivät sitä huonona sanomalehti-pilana tai nimi-erehdyksenä . . . Mutta ei, mikään erehdys, mikään pila ei ollut mahdollinen! Epäuskoisinkin oli tilaisuudessa omin silmin lehtien etusivuilta lukemaan, että eräässä keski-kaupungin loisteliaimmista liikepalatseista tulisi muutamien päivien perästä avattavaksi uusi lakiasiaain toimisto, joka otti ajaakseen kaikkia ammattiin kuuluvia asioita. Ja ilmoituksen alla seiso i aivan selvästi ja suurilla kirjaimilla:

PAAVO KONTIO

Lakitieteen tohtori.

Ei, siinä ei ollut mitään sijaa epäilykselle. Se oli tosiseikka, joka täytyi ottaa vastaan sellaisenaan ja säästää kaikki sen aiheuttamat arvailut ja johtopäätökset toistaiseksi.

2.

Huhu oli tietysti jonkun verran liioitellut Paavo Kontion linnan ja sen tarumaisen asukkaan olosuhteita, mutta ei kuitenkaan niitä aivan vääristellyt.

Linna se sittenkin oli, kivilinna ja muurilla ympäröity, joskin sen portti oli keski-aikaisen kolkuttimen asemesta täysin nykyaikaisella sähkönappulalla varustettu ja joskaan sen isäntä ei aivan yksin siinä vanhan palvelijattarensa kanssa asunut. Kuuluihan taloon vielä pehtori, joka samalla oli hänen ratsurenkinsä, sillä kaikista erakkoisista, vaatimattomista elämäntavoistaan huolimatta oli Paavo Kontio pysynyt innokkaana ratsastajana. Samoin ei ollut totta, että hän harjoitti salatieteitä tai tuumi mitään erikoisia luonnontieteellisiä keksintöjä. Hän oli vain huvitettu kaikesta, m. m. luonnontieteistä ja oli varustanut erääseen tornikammioonsa sitävarten pienen kemiallisen laboratorion. Tämän päällä oli hänen tähtitieteellinen huoneensa, sen alla taas pari yhtä ymmyrkäistä vierashuonetta.

Torni oli kaksikerroksisen rakennuksen päässä, jonka yläkerrassa hän itse asui. Siellä oli hänen kirjasto- ja makuuhuoneensa ynnä ruokasali ja sen syr-

jässä pieni komero, johon päästiin suoraan keittiöstä. Alikerta oli palvelusväkeä varten.

Vanhanaikainen tunti-lasi oli isännän kirjastohuoneen pöydällä. Ja todellakin oli se nyt jo toistakymmentä vuotta ollut koko talon elämän ulkonainen vertauskuva. Se oli kulunut yksitoikkoisessa, kuolettavassa säännöllisyydessä. Sitä enemmän olivat sen sijaan talon isännän sisäiset mielialat ja mielikuvat olleet vaihtelun alaisia. Mutta niistä eivät tienneet muut kuin hän itse eikä hän edes tuntenut vähintäkään tarvetta itseään muille ihmisille ilmoitella.

Hän oli luullut jo, ettei hänelle enää voisi tapahtua mitään ja että hän olisi saapa elää näin, siksi kuin multa kerran oli kamartuva hänen kummulleen. Eikä hän kuitenkaan ollut vielä täyttänyt viittäkymmentä. Mutta hän katsoi, että hänen todellinen elämänsä oli jo takanapäin, eikä hän ollut kerran tänne maalle muutettuaan ja näihin uusiin olosuhteisiin sijoituttuaan tullut enää vuosia laskeneeksi.

Niin sattui se äkki-arvaamaton tapaus, joka taas tempasi hänet myrskyyn ja elämäntaisteluun.

Hän oli eräänä iltana tuntenut itsensä merkillisen levottomaksi. Silloin oli syksy, ulkona oli tuullut ja satanut, hän oli siitä huolimatta tehnyt tavallisen ratsastusmatkansa, hänen hermojensa siitä vähääkään rauhoittumatta. Illallisen jälkeen hän

oli vetäytynyt kirjastohuoneeseensa ja antanut tehdä tulen sen takkaan, sillä hän oli tuntenut, että hän ei kuitenkaan heti saisi unta sinä yönä.

Mitä hän nyt lukisi? Eräs Ostwaldin uusimpia luonnontieteellisiä teoksia oli auki hänen pöydällään. Kuin kirjanmerkiksi oli sen päälle heitetty de la Rochefoucauld'n *Ydinlauselmat*, joilla hän oli päivällisen jälkeen sieluaan virvoittanut. Sen vierellä viihtyivät *Pyhän Augustinuksen tunnustukset* mitä parhaimmassa sovussa sanskritin kieliopin ja trigonometrian oppikirjan kanssa, eräitä hujanhajan heitettyjä ulkomaisia sanomalehtiä ja aikakauskirjoja kehyksenään.

Huomasi heti, että talon isännällä oli mitä erilaisimmille tahoille pyrkivät harrastukset. Mutta yhtä silminnähtävää oli, että häneltä samalla puuttui sitä sisäisen keskittymisen kykyä, joka yksin voi saada aikaan suuria maailmassa.

Kuten niin usein ennenkin, jäi hän seisomaan epä-tietoisena kirjariviensä eteen, jotka täyttivät kokonaan kaksi seinää ja akkunapielet kolmannelta. Neljännellä seinällä, lähellä suurta, melkein neliskulmaista tulisijaa, oli pari nahkalla päällystettyä nojatuolia, leposohva ja pieni tupakkapöytä sen päänpohjissa. Shakkipöytä takan toisella puolen sinne tänne siirrettyine nappuloineen todisti talon isännän kai-

kessa yksinäisyydessään harjoittavan tätäkin jaloa henkistä voimistelua.

Ei! Tuo kummallinen levottomuus ei antanut rauhaa hänelle. Hän rupesi jälleen pitkin askelin permantoa mittelemään.

Samalla koetti hän tehdä selvää itselleen, mistä tämä omituinen mielentila oli kotoisin ja oliko hän ehkä itse sen jotenkin aiheuttanut.

Hän ei muistanut koskaan tunteneensa mitään tämäntapaista. Tuskaa kyllä, mutta ei tällaista epä-määräistä ahdistusta, pelkoa kyllä, mutta ei tällaista outoa, värisyttävää kauhuntunnetta. Eikä hän parhaalla tahdollaankaan voinut keksiä mitään ulkonaista syytä siihen. Hän oli aamulla noustessaan ollut reipas ja tyyni niinkuin ainakin, hänen päivänsä oli kulunut kuin niin monet muutkin päivät. Mutta iltapäivällä hän oli jo huomannut sen ja nyt tuntui se vain hetki hetkeltä yhä pahenevan.

Naurettavaa! Hän heittäytyi leposohvalleen ja sytytti sikarin. Mutta paha ei silti väistynyt hänestä. Hänen täytyi jälleen nousta ylös. Samassa sattuiivat hänen silmänsä hirvensarviin sohvan yläpuolella ynnä niiden ylle ja ympäri taidokkaasti järjestettyyn ase-kokoelmaan.

Siinä oli tuliluikkua kaikenlaista, samoin sapeleja, miekkoja, tikareja ja pistooleja. Kylläpä ne olivat-

kin saaneet olla kauan siinä liikuttamatta! Tuo piilukko oli hänen vanhasta isänkodistaan . . . kas vain, olihan siinä myös hänen veljensä kaksipiippuinen lintupyssy metsästyslaukkuineen, ruutisarvineen ja taskumatteineen! Ne kaikki olivat joutuneet hänen omakseen vainajan tahdon mukaan . . . Tuossa oli hänen oma mauserinsa, tuossa hänen winchesterinsä. Tuon tsherkessiläisen puukon taas oli hänen setänsä everisti kerran tuonut hänelle lahjaksi Venäjältä.

Hän rupesi ottamaan alas pyssyjä seinältä ja niillä tähtäilemään. Ennen hän oli ollut innokas metsä mies. Nyt oli monta vuotta kulunut, hänen ampumatta laukaustakaan. Mutta käsi oli vielä vakava ja silmä terävä . . . Oli ollut hirviä eilen metsänlaidassa, kun hän oli ohitse ratsastanut . . .

Sitten hän rupesi itsekseen miekkailemaan. Siitäkin oli jo pari vuosikymmentä kun hän viimeksi oli pitänyt tätä asetta kädessään . . . Ai, ai, kylläpä olikin ranne jäykistynyt! . . . Tuo terssi kävi liian kömpelösti, tuo kvintti täytyi ottaa uudestaan . . . no, nyt juuri tuossa syrjähyökkäyksessä hän olisi saanut aika piston kainalonsa alle!

Hän heitti pois takkinsakin voidakseen tehdä vapaammin liikkeitään. Hän eteni ja peräytyi, hyökkäili ja puolustihe. Hän koetti ahdistaa toista uuninurkkaan ja tekeytyä itse niin kapeaksi kuin mahdol-

lista. Mutta koko ajan tuntui hänestä kuin hän olisi ahdistanut jotakin näkymätöntä, tuntematonta viholista.

Äkkiä hän jäi säpsähtäen kuuntelemaan . . . Aivan oikein, kolkuttihan joku selvästi hänen ovelle!

— Kuka siellä?

— Minä se vain olen.

— Sisään!

Susanna, hänen vanha emännöitsijänsäse oli, joka oli korjannut ruoan pöydältä ja tuli kysymään, tarvitsiko tohtori enää mitään . . . Ei, hän sai mennä nukkumaan. Tohtori hoitaisi kyllä itse uunin.

— Hyvää yötä sitten.

— Hyvää yötä.

Eukko poistui yhtä hiljaisesti kuin oli tullutkin. Hän oli niin tottunut tässä talossa kaikkeen, ettei hän ollut hämmästynyt edes isäntänsä uhkaavasta asenteesta eikä silmäinsä edessä kimmeltelevästä miekanterästä.

Paavo Kontio heitti hänen mentyään miekan nauhaansa hymähtäen ja puki taas ylleen takin. Istui sitten uunin eteen, lisäsi puita pesään ja jäi niiden loimuamista synkkämielisenä tuijottelemaan.

Mitä se oli tämä levottomuus? Mitä tämä tuskan ja kauhun tunne hänen povessaan?

Kuoliko joku rakas omainen tällä hetkellä? Eihän

hänellä ollut ketään niin läheistä. Uhkasiko joku vaara, joku outo, onneton elämänkohtalo häntä? Joutavia! Eihän häntä voinut uhata mikään, eihän hänelle voinut mitään onnellista eikä onnetonta tapahtua.

Sitten mahtoi tällä hetkellä tapahtua jotakin hirveätä maailmankaikkeudessa!

Tuo ajatus pudistutti häntä. Hän oli tosin kyllin paljon tähtitieteilijä käsittääkseen, että tähdet kulkiivat omia ikuisia ratojaan ja että niissä tapahtui joka hetki myllerryksiä, joista hänellä ei ollut eikä voinut olla vähäisintäkään aavistusta. Mutta hän oli myös tarpeeksi mystikko uskaltaakseen epäillä nykyaikaisen, järkipäisen tieteenkin erehtymättömyyttä. Varsinkin hän oli vakuutettu sen täydellisestä kykenemättömyydestä suurten maailman-arvoitusten ratkaisemiseen, sillä voidakseen tehdä viimeisiä johtopäätöksiä olisi sen ensin täytynyt tulla viimeisiin kokemusperäisiin tuloksiin.

Mutta sehän oli taas mahdotonta! Oli sentähden sekä järjellistä että kaikin puolin sallittua ja luvallista ihmiselle koettaa ohi nykyaikaisen tieteen tunkeutua edes aavistuksen tietä . . ., sitä ainoata, mikä hänelle oli annettu . . ., häntä ympäröivään äärettömyyteen, joka niinkuin ijäisyyskin oli ainoa todellinen, mikä oli olemassa, mutta joka oli jääpä ijäti käsittämättömäksi hänen rajoitetulle, äärelliselle hengelleen.

Ijätikö? Äärellisellekö? Kuka uskalsi sen sanoa? Mistä sitten tämä äärettömyyden kaipuu, jonka hän tunsi joka hetki sytevän sydämessään? Ei, ainakaan omaa henkeään hän ei missään tapauksessa tahtonut äärelliseksi eikä rajoitetuksi tunnustaa!

Hän nukahti näine mietteineen.

Taikka kenties hän uneksi silmät auki ja valveil-
laan. Hän oli täysin tietoinen itsestään, tunsi tuskankin,
joka aina altaammin pusersi hänen povessaan, mutta
hän tunsi samalla, että osa hänen hengestään oli jättä-
nyt hänet ja vienyt ohuen kerroksen ruumiillista muo-
toa mukanaan. Muu oli jäänyt tähän nojatuoliin.

Hän heräsi hätähuutoon! Hän hyppäsi ylös ja
katsoi kauhistuneena ympärilleen. Hiilet uunissa
olivat jo hiljaisiksi riittyneet ja kynttilät kappaleen
matkaa palaneet. Hän katsoi kelloaan. Se näkyi
jo keski-yötä osoittavan.

Kuka oli huutanut? Häinkö itse vai joku muu?
Hän ei voinut sitä sanoa varmaan enää, mutta hän oli
kuullut sen niin selvästi korvissaan . . . Hän kuun-
teli. Kaikki hänen ympärillään oli hiljaista kuin hau-
dassa . . . Nähtävästi hän oli sittenkin uneksinut!

Nyt taas! Nyt kuuli hän aivan selvään sen. Se kuu-
lui paljon pitempään ja lähempää . . . Ja nyt! Se kuu-
lui ulkoa, joku oli liikkeellä tässä jumalan-ilmassa,
kenties vaarassa ja kuolemaisillaan . . .

Hän syöksähti äkkiä ikkunaan ja avasi sen.

Tuuli tahtoi kiskaista sen hänen käsistään. Hän pisti päänsä ulos ja koetteli tirkistää yön pimeyteen. Aluksi ei näkynyt mitään. Mutta sitten oli hänestä kuin olisi joku outo valkea tuolla kaukana kylänrajassa leimahtanut.

Hän jännitti näköhermonsa äärimmilleen. Tuokion perästä näyttäytyi jälleen sama välke, mutta nyt ei se hävinnyt enää, vaan kiiti eteenpäin hurjalla nopeudella, valkaisten silmänräpäykseksi eteensattuvat taloryhmät ja kappaleen pellonpiennarta tien kahdenpuolen. Se näytti tulevan kohti, se näytti kasvavan ja karttuvan, se kävi aina kirkkaammaksi ja häikäisevämmäksi lähetessään . . .

Hän katsoi silmää rävähtämättä. Hän ei ymmärtänyt mitään, hän ei ajatellut enää mitään. Hän näki vain tuon tulevan, hän kuuli vain sen jyminän . . . kuin turmion, kuin kuoleman, kuin uhkaavan kohotalon ja perikadon.

Turha väistää, turha välttää sitä . . . Nyt se huusi taas! Tuolla äänellä mahtoivat tuomion torvet toittottaa . . .

Se pysähtyi hänen linnansa eteen.

Hänen oli niin vaikea irtautua tilapäisestä, kosmillisesta kauhuntunteestaan, että kului kotvasen aikaa, ennenkuin hän tuli täyteen tajuunsa ja ymmärsi

sen autoksi, joka varmaankaan ei turhan tautta tässä ilmassa ja tähän aikaan ollut saapunut hänen portilleen. Epäilemättä täytyi siinä olla ihmisiä, joiden oli välttämätöntä juuri nyt tavata häntä.

Joku varjo vilkahti auton lamppujen ohi . . . Tuskin ne löytäisivät edes sähkönappulaa. Mutta tietysti ne olivat huomanneet hänet valaistusta ikkunasta ja odottivat nyt, että hän tulisi ja avaisi heille.

Hän heilutti kynttilää kahteen kertaan edestakaisin, merkiksi että hän oli nähnyt heidät. Sitten tempaisi hän taskulampun pöydältä, pani lakin päähänsä ja riensi nopeasti ulos.

Hän iloitsi, itsekään tietämättä miksi, alakerran pimeät akkunat nähdessään; siis ei kukaan siellä ollut herännyt eikä ehtinyt hänen edelleen.

Vesi ja loka loiskuivat hänen saappailleen . . . Hänen olisi ollut mahdoton selittää tämän-tuokioista mielentilaansa. Hän tunsi vain, että hätä ja tuska olivat kuin puhalletut pois hänestä ja että hän jälleen oli täysin itsensä vallitsija.

Koska sen kerran piti tulla, niin tulsoon! Hän tahtoi kohdata pystypäin kaikkia mahdollisuuksia . . . Koska kerran kaikki vastustus oli turha, oli paras alistua välttämättömään!

Eihän ollut muuta pelastettavissa kuin kunnia.

Ja sitä hän ei kukaan vasten hänen tahtoaan voinut riistää häneltä.

Näissä mietteissä hän avasi portin.

— Tätä tietä! hän sanoi komentavasti, mitään esittelyjä odottamatta ja tulijoihin sen lähemmin tutustumatta. Tuonne, pääportaiden eteen!

— Lienevät, keitä lienevätkin, tuumi hän, oli hänen ensimmäinen velvollisuutensa saattaa heidät suojaan ja lämpimään. Sitten oli aika kuulla heidän asiaansa.

Hän sulki portin, vaiensi kahlekoiran ja palasi takaisin ohi auton, josta joku pitkä, sadetakkiin ja nahkalakkiin puettu mies juuri näkyi auttavan erästä naista ulos. Vieläkään hän ei pysähtynyt heitä puhuttelemaan.

— Tätä tietä! sanoi hän vain lyhyesti, lähtien heidän edellään yläkertaan kiipeämään. Eikä hän pysähtynyt vielä ruokasalissakaan, vaan ohjasi heidät suoraan kirjastohuoneensa lieden ääreen.

Vasta sen keskilattialle päästyään hän asetti sähkölampun takaisin pöydäntulimalle, paljasti päänsä ja kääntyi tulijoiden puoleen lyhyesti ja hiukan työkeästi kumartaen.

— Nimeni on Kontio, hän sanoi. Ketä minun on kunnia puhutella?

Mutta samalla oli kuin olisi maailma mustennut

hänen silmissään . . . Mies oli hänelle tuiki tuntematon. Mutta tuo nainen, tuo nainen . . .?

Eikö se ollut hän, *hän*, Sinikka, armas ja aino-kainen? . . . Sama vartalo, samat silmät, sama ryhti! Mikään näköhäiriö ei voinut olla tässä mahdollinen.

Tulijat olivat pysähtyneet ovensuuhun. Nyt kohotti nainen hatunharsoaan ja virkahti pehmeällä, sointuvalla äänellä, joka helkähti kuin hopeakannel kuulijan sydämessä:

— Hyvää iltaa! Eikö Paavo Kontio enää tunne minua?

Se oli Sinikka! Miksi hän ei ollut heti arvannut sitä? Mitä muuta kohtalokasta saattoi enää sattua hänelle?

Eikä hän voinut itsekään ymmärtää, kuinka hän saattoi vastata niin tyynellä ja vavahtamattomalla äänellä:

— Kyllä. Anteeksi, etten heti tuntenut teitä. Armollinen rouva on tervetullut minun kattoni alle.

— Armollinen rouva kiittää teitä vilpittömästi.

Paavo Kontion kasvot olivat kylmät ja liikkumattomat, kun hän tarjottuun käteen tarttumatta viittasi vierasta peremmälle astumaan. Yhtä tuonentyyni ja tasainen oli hänen sydämentykytyksensä . . .

Vierähti hetki pari. He katsoivat toisiaan silmästä silmään, tuijottivat niinkuin ei olisi ollut ke-

tään muita koko maailmassa kuin he kaksi ja niinkuin he olisivat tahtoneet toistensa sydämenpohjista etsiä oman elämän-arvoituksensa ratkaisua . . . Ja jälleen täytyi Paavo Kontion ihmetellä omaa suunnatonta mielenmalttiaan.

Jälleen soinnahti sama hopeakannel.

— Saanko luvan esitellä? Pertti, minun mieheni serkku, Pajalan herra.

Nuori mies kumarsi äänettömästi. Hänen kasvonsa olivat avoimet ja reippaat, hänen silmänsä siniset, suorat ja rehelliset. Paavo Kontio tunsu heti hänestä pitävänsä.

— Tehkää hyvin, istukaa, sanoi hän, nyt jo paljon lämpimämmällä ja ystävällisemmällä äänellä. Odottakaa! Sallitteko . . .?

Hän vapautti heidät sadevaipoista ja kantoi ne toiseen huoneeseen. Siirsi sitten nojatuolit lähemmä takkaa, heitti siihen muutamia halkoja ja istui itse sohvankulmaan. Vieraat noudattivat äänettöminä hänen viittaustaan.

Halot räätisivät hetken ja räiskähtivät ilmiliekkiin.

Sinikka-rouva ojensi jalkansa mukavasti jakkaralle, jonka isäntä oli siihen hänen käytettäväkseen ehtinyt asettamaan. Tulenloimo sattui hänen kasvoilleen, jotka eivät olleet aivan nuoret enää.

Hän näytti olevan jo kappaleen matkaa neljän-

nelläkymmenellä. Vielä oli hänen vartensa hoikka ja joustava, vielä eivät mitkään rypyt hänen lujaa matalaa otsaansa rumentaneet. Mutta suurten, teräsharmaiden silmien ympärillä näkyi niitä jo eräitä niinkuin hienonhienolla timanttineulalla vedettyjä. Sensijaan oli leuka entistä herkullisemmaksi pyöristynyt.

Paavo Kontio näki tuon kaiken, vaikka hän ei tahtonut nähdä mitään . . . huomasi sen parin sekunnin kuluessa, mitkä Sinikka-rouva näytti itsensä ja ympäristönsä unohtaneena hiilustaan tuijottavan. Nyt kohotti hänkin silmänsä ja katsoi talon isäntään.

Tämä kesti katseen yhtä tyynenä ja järkähtämättömänä kuin äskenkin. Mutta kun ei toinen vielä kään sanonut mitään, hän katsoi velvollisuudekseen alottaa.

— Ja nyt ehkä, virkahti hän syvällä, matalalla rinta-äänellään, sallinette minun tietää, mikä tuottaa tämän kunnian talolleni?

— Tämän omituisen kunnian? hymähti Sinikka-rouva surumielisesti.

Mutta heti senjälkeen kävivät hänen kasvonsa hyvin vakaviksi. Hän nousi ylös ja virkahti toisella varsin virallisella ja täsmällisellä äänellä:

— Olette oikeassa! Vähin mitä voitte pyytää meiltä, on selitystä.

He nousivat kaikki ylös.

Paavo Kontio katsoi kysyvästi kumpaanakin heihin. Nuori mies loi silmänsä alas. Sinikka-rouva sensijaan kohtasi hänen katseensa yhtä tyynenä ja lujana kuin hän itsekin oli.

— Niin, jatkoi hän hetken vaitiolon jälkeen. Me olemme suoraan sanoen tulleet anomaan teiltä yösi-jaa. Taikka oikeammin: *minä* olen tullut. Pajalan herra on ollut vain kyllin ystävällinen saattaakseen minut tänne autollaan.

Paavo Kontio ei tiennyt enää, missä hän oli. Hänen oikea kätensä pusertui pöydänlaitaan suonenvendon-tapaisesti, vasen nousi itsestään painamaan nyrkinä sydäntä paikalleen, josta se tuntui olevan kuin irti ponnahtamassa.

— Kuinka? huudahti hän tuskallisesti. Te, te anotte yösijaa minulta? Mitä se merkitsee?

— Se merkitsee, jatkoi Sinikka-rouva edelleenkin samalla tinkimättömällä suoruudella, se merkitsee, että minulla ei ole enää kotia. Nyt te tiedätte sen!

Hän ikäänkuin hengähti helpotuksesta sen sanottuaan.

Paavo Kontio katsoi kuin ymmärtämättä häneen. Sitten kohotti hän kätensä hitaasti kulmilleen.

— Istukaa, tehkää niin hyvin! hän virkahti hiljaa . . . Anteeksi, minun täytyy hetkinen koota ajatuksiani.

He istuivat takaisin takkavalkean eteen. Seurasi muutamien silmänräpäysten synkkä vaitiolo.

Pajalan nuori herra näytti sangen nolostuneelta. Paavo Kontio istui yhä käsi silmiensä edessä. Sinikkarouva katseli tuimasti ja otsa rypyssä kengänkärkiään . . .

Kaikille tuntui suoranaishalta taivaanlahjalta Susanna-muorin ilmestyminen ruokasalin kynnykselle.

3.

Hän tuli yhtä hiljaa kuin tavallisesti. Hän oli herännyt auton puksutukseen, tehnyt tulta ja pukeutunut. Huomattuaan, että tohtorilla oli vieraita, hän tuli kysymään, pitikö laittaa teetä tai tarvittiinko häntä muuten johonkin.

Paavo Kontio katsoi kysyvästi vieraisiinsa. Kumpikin vastasi päänpudistuksella.

— Ei, ei tarvita. Susanna saa paneutua maata jälleen. Mutta Susanna katsoo sitä ennen, että molemmat vieraskammiot ovat järjestyksessä.

Huonekysymyksen tultua täten ratkaistuksi katsoi Pajalan herra velvollisuudekseen kysyä, saisiko hän ehkä siinä tapauksessa sijaa autolleen jossakin katoksessa.

— Se on totta! Sallinette ehkä, että tulen näyttämään . . .?

Paavo Kontio hypähti ylös.

Mutta sitä ei nuori mies tahtonut suinkaan sallia. Hän kyllä tulisi yksin toimeen siellä, kun hän vain saisi tietää paikan.

— Hyvä! Susanna tai pehtori neuvoa sen kyllä teille. Mutta sitä ennen, ottakaa tämä lamppu, ett'ette kompastu porraskäytävässä.

— Kiitän nöyrimmästi. Kenties saan samalla kertaa sanoa hyvää yötä? Arvelen, että emännöitsijänne myös voi neuvoa sopivan huoneen minulle.

— Kyllä. Hyvää yötä siis!

Paavo Kontio katsoi mielihyvällä hänen jälkeensä. Siitä oli pitkä aika kun hän oli nähnyt ketään niin hyvin kasvatettua nuorta miestä.

Hän ilmaisi tuon ajatuksensa myös Sinikka-rouvalle, joka istui liikkumattomana takkavalkean edessä.

—Teidän serkkunne tuntuu olevan kelpo mies, hän sanoi. Kaikki tunnustukseni!

— Minun mieheni serkku, oikaisi Sinikka-rouva välinpitämättömästi. Kyllä, minä pidän paljon hänestä.

— Hänen käytöksessään on jotain sotilaallista, virkahti Paavo Kontio vielä. Hän on ehkä juuri päässyt jostakin upseerikoulusta?

— Ei, hän on juristi. Mutta hänen esi-isänsä ovat monessa polvessa olleet sotilaita. Ja jättäähän se aina jonkin jäljen.

— Niin. Jättäähän se aina jonkin jäljen, toisti Paavo Kontio koneellisesti.

Hän käveli yli huoneen miettiväisenä ja ikäänkuin epätietoisena siitä, mitä hänen nyt tulisi tehdä. Sitten palasi hän takaisin lieden luo ja jäi kädet selän takana, hartiat kumarassa, hänkin hetkeksi tuleen tuijottamaan.

He olivat siis nyt kaksin! He kaksi, saman katon alla! Hän lakitieteen tohtori Paavo Kontio ja rouva Sinikka, entinen näyttelijätär, nykyään erään etelähämäläisen aatelisherran puoliso ja Kuusiston kartanon emäntä!

Olihan se aivan käsittämätöntä.

— Kuinka? alotti Paavo Kontio hitaasti ja matalalla äänellä. Te sanotte, että teillä ei ole kotia enää?

— Niin, vastasi Sinikka-rouva. Mutta onhan minulla sentään nyt katto pääni päällä, kiitos olkoon teidän hyvyytenne.

Hän kumarsi hiukan päätään kiitokseksi. Paavo Kontio vastasi samalla tapaa.

— Tuliko poltti kartanon? kysyi hän hetken perästä omituisesti hymähtäen.

— Talo on kyllä paikoillaan, virkahti etäisellä, uneksivalla äänellä Sinikka-rouva. Mutta minä puhuin kodista. Sitä ei minulla ole enää. Ja jos oikein ajattelen, ei ole tainnut koskaan ollakaan.

— Teille ei siis ole oikeastaan mitään merkillistä tänä iltana tapahtunut?

— Ei muuta kuin että minä olen sen ymmärtänyt. Tullut oikein ymmärtämään.

— Te olette tarvinnut kauan aikaa siihen?

— Mahdollisesti. Minusta se on kuin eilen.

— Mikä?

— Se hetki, jolloin me kaksi viimeksi tavattiin.

— Myöskin minusta. Mutta se on kuitenkin kuin rautaisen esiripun takana. Onko teillä rohkeutta sitä kohottaa?

— Ainakaan ei minulla ole mitään oikeutta siihen.

— Ei. Mikä on mennyt, on mennyt. Me emme voi elää kahta kertaa.

Paavo Kontio oli puhunut harvaksen, lyhyillä, painokkailla pään-nyykehdyksillä jokaista sanaa korostaen. Nyt kääntyi hän jälleen permantoa kiertämään.

Hänen mielensä oli mitä suurimmassa jännityksessä. Hän tarvitsi kaiken tahdonvoimansa voidakseen ylimalkaan pysyä koossa ja puhua näin tyynesti

ja hillitysti. Samalla harmitti häntä hänen oma mielentilansa. Siinäkö siis oli hänen itsekasvatuksensa? Tässäkö tulos vuosikausien vilpittömistä, lakkaamattomista itsetutkisteluista ja ponnisteluista?

Ei, joku selvä tästä täytyi saada! Hän pysähtyi, tuli uunin luo, istahti päättävästi toiseen nojatuoliin ja tuki leukansa nyrkin varaan.

Näin kului pari tuokiota.

— Te olette siis karannut miehenne luota? alotti hän.

— Niin, vastasi Sinikka-rouva tynesti häneen katseensa kohottaen. Ja siinä nimenomaisessa mielessä, etten koskaan enää palaja hänen luokseen.

— Ja tullut minun luokseni?

Hieno, tuskin huomattava hymyily kiertyi Sinikka-rouvan kapeiden huulten ympärille.

— Kuten näette, vastasi hän. Minä tulin, sillä minä tarvitsin teitä.

— Mihin?

— Kaikkeen. Täytyihän minun saada neuvotella teidän kanssanne. Eihän minulla ollut ketään lähempää.

— Niinkö luulette?

— Niin olen ainakin itselleni kuvitellut.

— Ja hän?

Paavo Kontio osoitti peukalollaan sinnepäin, minne Pajalan herra äsken oli hävinnyt.

Sinikka-rouva katsoi silmät suurina häneen.

— Pertti? Mitä hänestä?

— Onhan hän luonnollisesti teidän rakastajanne.

Sinikka-rouva kääntyi nyt kokonaan ja nojasi samoin leukansa nyrkin varaan. Näin tuijottivat he jälleen kotvan aikaa toisiaan.

— Niinkö? Niinkö te todellakin minusta ajattelte?

— Niin. Onhan se niin kovin yksinkertaista. Te olette ikävystynyt, te olette jostakin syystä kyllästynyt mieheenne . . . Pitkät puhteet, maaseudun yksinäisyys . . . oh, siinähan ei ole mitään ihmeellistä!

— Eipä kylläkään. Entäs sitten?

— Teidän serkkunne . . .

— Mieheni serkku, jos suvaitsette . . .

— No niin, teidän miehenne serkku on nuorempi ja komeampi häntä . . . Te tapaatte toisianne, hän asuu jossakin lähipitäjässä, kenties samassa . . . hän käy teillä, te hänen luonaan . . . sanalla sanoen, te rakastutte . . .

— Mainiota! Me rakastumme. Pyydän, jatkakaa!

— Hän rakastuu ensin, te sitten . . . Hän on liian kaino tunteitaan ilmaisemaan. Te . . .

— Minä en ole kaino?

— Te arvaatte ne kuitenkin ja nautitte kaikessa salaisuudessa niistä . . .

— Ahaa! Ja rohkaisen niitä?

— Kaikkien sopivaisuuden rajojen sisällä luonnollisesti.

— Luonnollisesti. Ja sitten? . . . Tiedättekö, tämä on jännittävää!

Sinikka-rouvan silmät oikein säkenöivät pidätetyn sisäisen ilon sähköä. Hän pudisti hilpeästi kiharoitaan ja siirsi lähemmäksi nojatuoliaan.

Paavo Kontio katsoi järkähtämättömänä häneen.

— Sitä en epäile . . . No niin, hän kulkee, hän huokailee, hän samoilee maita ja rämeitä, vuoroin etsii, vuoroin karttaa teidän seuraanne itsepintaisesti. . . . Hän on ylpeä, hän on arka, hän on sairas onnettomasta rakkaudestaan . . . Pelkään, että hän usein pitää sitä oikein syntinä ja häpeänä.

— Poikaparka! . . . Eikö totta, minulla ei ole yhtä herkkä omatunto?

— Ei. Hän huvittaa, hän säälistää, hän miellyttää teitä . . . No niin, lopuksi autatte te oikealle tolalle hänet.

— Verratonta! Ja kun me nyt olemme oikealla tolalla . . . ?

— Niin alkavat kaikenlaiset jokapäiväisen elämän vaikeudet vaivata teitä . . . Teidän miehenne . . .

— Ahaa! Nyt astuu hän näyttämölle!

— Teidän miehenne ei aluksi aavista mitään. Hän luottaa, hän uskoo teihin kuin parempaan itseensä . . .

— Parempaan?

— Niin, sillä hän todellakin rakastaa teitä ja näkee teidät vain oman rakkautensa ihannoivan, kaunistavan prisman läpi . . .

— Nyt minä ymmärrän!

— Hän jatkaa, hän tuhlaa yhä edelleen teille vilpittömiä hellyyden-osoituksiaan. Ne vaivaavat, ne hermostuttavat teitä, lopuksi käyvät ne teille suorastaan vastenmielisiksi . . .

— Kenties te sentään nyt liioittelette?

— Tuskin, sillä eihän hän missään suhteessa voi kilpailla serkkunsa kanssa, joka kaiken uutuuden viehättyksen lisäksi voi tarjota kielletyn hedelmän heikuman teille . . .

— Ah! Siinä tapauksessa!

— Sitäpaitsi syttyy ja syventyy teidän rakkautenne yhä enemmän häneen, siksi kun teissä syntyy todellinen tarve kuulua vain hänelle, yksin hänelle . . .

— Eiköhän tuo nyt ole aivan liian kaunis kuva minusta?

— Tuskin, sillä joskin te voitte olla uskonon, te ette tahdo olla jatkuvasti vilpistelijä.

— Voimat puuttuu, nähkääs. Tahto olisi kyllä kiitettävä.

— Ei, teidän sisällinen ylpeytenne kärsii siitä . . . Sitäpaitsi kärsii teidän serkkunne . . . anteeksi, teidän miehenne serkku vielä enemmän siitä, sillä hänen suoranaistalle luonteelleen täytyy tämän luvattoman, piileskeltävän suhteen olla aivan sietämättömän . . .

— Mikäli hän rakastaa minua nimittäin.

— Mikäli hän kunnioittaa omaa itseään. Sen pahempi, rakastaa hän teitä siihen määrään, että hän on tulla hulluksi kuvitellessaan teitä toisen syleilemänä ja suutelemana . . .

— Eikö totta? Hän on hirveän mustasukkainen?

— Kyllä. Teidän välillänne tapahtuu kohtauksia . . .

— Oh!

— Hän pyytää, hän uhkaa teitä . . .

— Kuinka ihanaa! Hän mylvii, hän myrskyää, hän polkee jalkaa? Hän tahtoo tappaa jonkun meistä kolmesta?

— Hän on sanalla sanoen poissa suunniltaan. Mahdollisesti sattuu joku kohtaaminen myös teidän kolmen kesken . . . Miehenne yllättää teidät . . .

— Suuremmoista!

— Te päätätte karata. Että kaikki vaikuttaisi vielä romantisemmalta, te valitsette sateisen, myrskyisen syys-yön yrityksenne toteuttamiseen.

— Jahah. Tämän yön siis?

— Niin. Te poistutte kartanosta huomiota herättämättä, auto odottaa teitä tienristeyksessä, te nousette nopeasti siihen, ajatte kuin mielipuolet . . .

— Niin ! Niin!

— Ja olette nyt siinä! . . . Teidän palvelukseksenne, hyvät naiset ja herrat, jos suvaitsette.

Paavo Kontio päätti tarinansa pienellä päänkumarruksella.

— Ja huomenna?

— Huomenna te luultavasti, saatuanne aikaa miettiä tarkemmin asiaa, palajatte aivan koreasti miehenne luo, jolle te keksitte jonkun sopivan tekosyn ja joka arvattavasti on ilman mitään suurempia vaikeuksia valmis teille anteeksi antamaan. Sen pituinen se!

— Sen pituinen se, todellakin!

Sinikka-rouva, joka mitä veitikkamaisimmalla mielenkiinnolla oli kuunnellut toisen esitystä hänen otaksutusta lemменleikistään, heittäysi nyt taapäin nojatuoliinsa ja päästi kauvan pidätetyn riemunpuuskansa valloilleen. Hänen naurunsa soi ja solisi, välk-

kyi ja kimalteli . . . kuin suihkulähde, kuin päivänkaari, kuin kuuttaren kultarihma hopeaisessa yössä.

Paavo Kontio antoi hänen nauraa kylläkseen. Ei hän silmää siirtänyt, ei paikkaa muuttanut, mutta kaikki hänen vaistonsa ja aistimensa ahmivat tuon edessään ilkamoivan, heinänä helähtelevän, kaarena karehtelevan naisen olentoa.

Miksi hän ilkamoi? Miksi hän näki vaivaa veikistellä?

Tottapa hänellä oli omat syynsä siihen! Paavo Kontio ei ainakaan aikonut niitä häneltä tiedustaa. Aika nauraa, aika itkeä, aika naida, aika kuolla! Eikö itse viisas Salomon ollut sanonut jotakin sen tapaista?

Sinikka-rouva nauroi niin, että vedet kihosivat hänen silmiinsä ja hänen täytyi välillä kuivata niitä nenäliinallaan.

— Anteeksi, sai hän siihen lomaan sanotuksi. Mutta minä en muista, milloin minulla olisi ollut näin hauskaa.

— Vapaus sallittu, huomautti Paavo Kontio kiihkeästi.

Hän nousi, lisäsi puita uuniin ja sytytti sikarin. Sitten painui hän rauhallisesti takaisin nojatuoliinsa.

Sinikka-rouva oli nauranut itsensä vakavaksi jälleen. Seurasi pitkä vaitiolo.

— Niin, tuo kaikki on todellakin sangen yksinker-

taista, virkahti hän viimein hiljaisesti. Vahinko vain, että se ei ole totta.

— Eikö?

— Ei. Se on kokonaan teidän omaa mielikuvi-
tustanne.

— Voi olla. Mutta miten luulette te voivanne
minut siitä vakuuttaa?

— Kenties käy se minulle mahdottomaksi. Tah-
don kuitenkin sanoa teille, että mitä mieheni serkkuun
tulee, hän ei puolestaan näe mitään suurempaa onnea
maailmassa kuin saada kerran kutsua minua anopik-
seen.

Hieno hymy kiertyi jälleen Sinikka-rouvan suupie-
liin. Eikä hän voinut samalla olla kulmiensa alta
kujeellisesti katsomatta, minkä vaikutuksen tämä
uusi ja epäilemättä odottamaton tiedon-anto tekisi
hänen puhetoveriinsa.

Se teki vaikutuksen.

— Teillä on tytär siis? kysyi Paavo Kontio tyh-
mistyneenä.

— Tytärpuoli. Iso, komea tyttö . . .

— Miksi hän ei mene naimisiin siis?

— Hän ei ole vielä täyttänyt seitsemäätoista . . .
Eikähän ole sanottu, että hän ollenkaan huolii tästä
kosijastaan.

Paavo Kontio mietti hetkisen omia mietteitään.

Ne eivät mahtaneet olla aivan kauniita laadultaan, sillä hänen huulensa kiertyivät pian ilkeään, sarkastiseen hymyyn ja hänen silmänsä saivat pahansuovan välkkeen, käyden samalla pieniksi ja pistäviksi kuin tikarinterät.

— Te tietysti toivoisitte, että hän ei huolisi? virkahti hän sitten ohuimmalla, salakavalimmalla äänellään.

Sinikka-rouva säpsähti ja katsahti sitten epäröivästi häneen kuin ei olisi kuullut oikein.

— Päinvastoin minä soisin kaikkea hyvää heille, hän virkahti. Taikka . . . mitä te tarkoitatte?

Paavo Kontio hymyili edelleen äskeistä, ärsyttävää hymyään.

Oletpas nyt kerrankin kiikissä, kaunis lintuseni! ajatteli hän. Saapa nähdä, kuinka aiot siitä itsesi irti pyristellä!

Hän tunsi nyt olevansa kokonaan voiton puolella.

— Tunnustakaa pois, hän sanoi toverillisesti, ja hyvántahtoisesti, että te olette karannut miehenne luota rakastajanne kanssa riistääksenne hänet tytärpuoleltanne . . .

Sinikka-rouva katsoi kauhistunein silmin häneen.

— Niinkö? . . . Niinkö te arvelette todellakin? hän virkahti soinnuttomasti,

— Niin. Mutta te olette epäkäytännöllinen, kovin epäkäytännöllinen . . . Te olette tullut pyytämään neuvoa minulta. No hyvä, minä annan teille sen neuvon, että te naitatte heidät keskenään . . .

— Ei, ei . . .

— Kyllä. Katsoen teidän kokemukseenne ja tunnettuun älykkäisyyteenne, mutta etenkin teidän tytärpuolenne arvattavaan kokemattomuuteen, on enemmän kuin todennäköistä, että te juuri siten voitte parhaiten säilyttää rakastajanne!

Sinikka-rouva oli ojentanut käsivartensa hätäisesti, kuin torjuen häntä kohden. Mutta Paavo Kontio joko ei ollut sitä huomannut tai sen väärinkäsittänyt. Hän oli noussut, kiihtynyt itse oman kuulumattoman herjauksensa myrkystä ja viskannut viimeiset sanansa pidätetyllä raivolla kuin satuttaakseen kerrankin tuohon valkeaan, viekkaaseen sisilikoon, jättääkseen ikuisen jäljen häneen ja hänet häpeänleimalla merkitäkseen.

— Ei, ei! Te ette saa, te ette saa . . .!

Sinikka-rouva oli käynyt kalpeaksi kuin kuolema. Hän kätki kasvot käsiinsä ja vaipui tuskalliseen itkunnyhkytykseen.

Kului tuokio, kului kaksi. Paavo Kontio katsoi raskaasti hengittäen häneen . . . Julma nautinto oli vallannut hänet. Hän oli tahtonut kerrankin

saada totuuden esille tuosta naisesta, ja siinä se nyt oli! Hän oli kerrankin tahtonut kuoria tuon Luojan leikkikalun paljaaksi kaikista kaunistavista verhoistaan ja hän oli onnistunut!

Tuollainen siis oli totuus! Tuollainen siis oli nainen! Tuollainen oli se salaperäinen valta, joka oli määrännyt hänen elonsa juoksun ja saattanut niin monta hänen kaltaistaan elämänhölmöä turmioon ja perikatoon! . . .

Hän katsoi voitollisin silmin ympärilleen ikäänkuin olisi tahtonut muillekin näyttää tekonsa ja sen avulla todistaa, että hän oli oikeassa, että hän oli tehnyt oikein riistäessään aikoinaan tuon naisen ihannoidun kuvan syvältä sydäimestään, sen särkiessään ja jalkojensa alle polkiessaan.

Vasta vähitellen hän tuli jälleen täyteen tajuntaansa.

Kaikki hänen ympärillään oli niin hiljaista ja liikumatonta. Missä hän oli? Eikö tämä ollut hänen oma työhuoneensa, jossa hän oli niin monta rauhallista iltaa viettänyt ihmiskunnan parhaiden ajatuksiin syventyneenä? Miksi näytti täällä nyt kuin ruumishuoneelta? Miksi lepattivat kynttilöiden liekit niin aavemaisesti, miksi tuntui kuin kalmantuuli hänen ohimoillaan?

Ja mikä oli tuo musta, vielä nytkivä ruumis hänen edessään?

Mitä hän oli tehnyt? Oliko hän murhannut jonkun?

Hän hieroi otsaansa ja alkoi muistaa vähitellen. Hän kauhistui äskeisiä sanojaan ja häpesi samalla, että hän oli voinut niin menetellä. Eikö hän ollut talon isäntä, eikö tuo nainen ollut hänen vieraansa, joka sateessa ja tuulessa oli tullut häneltä suojaa etsimään? Missä gentlemannien lakikirjassa oli säädetty, että oli lupa loukata syytettyä, silloin kun syytetyllä ei ollut mitään keinoja itseään puolustaa?

Naisen kyyneleet eivät sellaisinaan häntä liikuttaneet . . . Oh, hän oli nähnyt niitä liian paljon elämässään ollakseen tietämätön niiden helppoudesta ja mukavuudesta kaikissa tavallista vaikeammissa tuokiotiloissa! Oh, kuinka he kaikki osasivat itkeä ilon, surun, lemmen ja valheen kyyneleitä, itkeä juuri silloin, kun oli tarvis niitä, ja vastata kyyneleillä, kun kaikki muu vastaus oli mahdotonta!

Kaikki naiset osasivat sen. Kuinka ei sitten rouva Sinikka, entinen näyttelijätär, joka oli tottunut varsinaiselta teatterilavalta tuhansia ja jälleen tuhansia kyyneleillään liikuttamaan!

Naisen avuttomuus liikutti häntä ja tietoisuus hänen omasta kylmästä tunteettomuudestaan, jota

vastaan suloisimmatkin kyyneleet kilpistyivät. Nais-parka! Tuossa hän oli turvautunut viimeiseen voi-makeinoonsa eikä sekään auttanut häntä.

Hänen täytyi tehdä jotakin häntä lohduttaakseen.

— Anteeksi, sanoi hän, liikutettuna hänen puoleensa kumartuen. Anteeksi, minä en tarkoittanut, mitä sanoin. . . .

Hän tiesi valehtelevansa näin puhuessaan. Mutta täytyihän jotakin sanoa, eihän voinut olla peto eikä jättää toista tähdettömään epätoivoon. Nyt jos koskaan oli pieni hätävalhe paikallaan.

Eikä hän huomannut ollenkaan, että jos tuon naisen kyyneleillä ylimalkaan oli jotakin mietittyä, määrättyä tarkoitusperää, tämä juuri nyt oli sen täydellisesti saavuttanut.

Mutta Sinikka-rouva ei vastannut mitään muuta kuin:

— Te ette saa, te ette saa . . .

— Mitä minä en saa?

— Te ette saa ajatella minusta mitään halpamaista. Muuten mitä hyvänsä! Mutta ei halpamaista, ei halpamaista . . .

Hän purskahti uuteen itkunnyhkytykseen.

Paavo Kontion tuli nyt todella paha olla. Hän koetti kaikin voimin lohduttaa. Hän otti takaisin kaikki, mitä oli puhunut äsken, hän sanoi laskeneensa

vain pahaa pilaa, hän myönsi menneensä liian pitkälle . . . Hän ilmoitti olevansa valmis vaikka polvillaan pyytämään anteeksi äskeistä käytöstään.

Hän lankesi todella polvilleen ja tavoitteli Sinikka-rouvan kättä sitä suudellakseen. Tämä esti hänen aikeensa, mutta ei vetänyt kuitenkaan pois kättään, joka jäi Paavo Kontion käten väliin lepäämään.

Näin vierähti jälleen hetki pari.

Sinikka-rouva aukaisi silmänsä, katsoi ympärilleen kuin hänkin kummeksien, missä hän oli ja mitä oli tapahtunut. Vetä sitten kätensä hitaasti pois, korjasi hiuksiaan ja nousi ylös.

— On jo myöhäistä, sanoi hän hiljaa. Lienee jo aika meidän sanoa hyvää yötä toisillemme.

Paavo Kontio nousi ylös hänen kerallaan.

— Ei vielä, virkahti hän rukoilevasti, ei ennen kuin olette sanonut antavanne kaikki anteeksi minulle.

Sinikka-rouva hymyili halki kyyneltensä.

— Kaikki? sanoi hän äskeinen veitikkamainen välke jälleen silmissään, jotka loistivat kuin kukkurnurmi yöllisen sateen jälkeen. Kaikkiko? Ettekö hän te voisi tyytyä vähempään?

Paavo Kontio pudisti päätään surumielisesti.

— No niin, lausui Sinikka-rouva päättävästi, vahvistaen sanansa reippaalla kädenlyönnillä. Te saatte

kaikki anteeksi todellakin, mutta ainoastaan tuon teidän rattoisan tarinanne vuoksi, jolla te äsken olitte minut kuoliaaksi naurattaa.

Paavo Kontio teki epätoivoisen liikkeen kädellään.

— Oh, älkää enää puhuko siitä, minä pyydän!

— Päinvastoin meillä on kaikki syy puhua siitä. Se oli erinomainen tarina ja todellakin suuren lakimiehen, suuren ihmistuntijan, etten sanoisi suuren ihmisen arvoinen . . .

— Minä pyydän . . .

— Mutta siinä oli yksi vika. Tiedättekö, mikä?

— En viitsi sitä enää ajatella. Se oli vikapää tarina ylimalkaan.

— Ei, se oli niin johdonmukainen ja loogillinen. Mutta te unohditte vain sanoa, että jos kaikki oli niin ja niin ja niin ja niin kuin te olitte otaksunut, miksi minä sitten ollenkaan olin tullut teidän luokseen ja miksi minä nyt olen täällä. Sanokaapas!

Se oli totta! Olihan se tosiasia, josta ei päässyt mihinkään. Miksi rouva Sinikka oli täällä, juuri täällä, hänen luonaan?

Paavo Kontio mietti hetkisen. Sitten sanoi hän yksinkertaisesti:

— Minä en tiedä. Sanokaa se itse minulle!

— Arvatkaa!

— En saata arvata sitä. Te sanoitte tulleenne neuvottelemaan kanssani.

— Uskoitteko te sitä todellakin?

— Enhän tiennyt, mitä uskoa. Joku oikku, joku päähänpisto ehkä . . .

— Tai tieltä eksyminen? Ei, minä huomaan, että te ette arvaa. Täytyy kaiketi sitten se sanoa teille.

— Sanokaal!

Sinikka-rouva katsoi suurin, nauravin silmin häneen . . . kumartui sitten hänen puoleensa ja kuis-kasi hänen korvaansa intohimoisesti:

— Siksi että minä rakastin teitä! Siksi että minä rakastan teitä enkä ole koskaan lakannut teitä rakastamasta.

Samalla livahti hän hänen ohitseensa ruokasalin ovelle, pysähtyi siinä, kääntyi ja kumarsi pitäen pihtipielestä kiinni kummallakin kädellään:

— Hyvää yötä! Toivon, että tulette ja osoitatte minulle makuukamarini.

Paavo Kontio seurasi häntä tahdottomana.

4.

Seuraava päivä oli kirkas ja kuulakka. Tuuli oli lakannut, päivä paistoi täydeltä terältään. Puis-

ton puut oikein juhlivat syksyisessä kirjavuudessaan.

He tapasivat kaikki kolme toisensa aamiaispöydässä, jonka Susanna vieraiden kunniaksi oli oikein kukkasilla koristanut. Punaviini ja lasit olivat taas ilmestyneet siihen talon isännän nimenomaisen määräyksen mukaan hänen hyvin varustetusta kellaristaan.

Häntä itseään voi tuskin tuntea eilisestä. Hän oli leikannut lyhyeksi partansa, joka harmahti jo, hän oli sukinut huolellisesti tukkansa, joka jo myös oli kulmilta hopeoitunut. Hän oli jättänyt saappaansa ja jääkäritakkinsa sekä pukeutunut kiiltokenkiin ja pitkään, mustaan diplomaattitakkiin, joka sopi erinomaisesti hänen kookkaalle hartehikkaalle vartalolleen. Hohtokivillä koristeltu kravattineula rinnassa ja neilikka napinlävessä . . . hän vaikutti ranskalaiselta ministeriltä, jota vaikutusta hänen mustat, etelämaiset silmänsä ja kalpea ihonsa vielä lisäsivät.

Ja kuinka hän pyörähteli! Ja kuinka hän käännähteli! Hän oli kymmenen vuotta eilisestä nuorentunut.

Sinikka-rouva loi tyytyväisen, hilpeätä mielihyvää ilmaisevan katseen häneen eikä voinut olla edullista mielipidettään hänestä myös matkatoverilleen välittämättä.

— Katsokaapas vain! hän virkahti hymyillen. Herra tohtori on tehnyt oikein toalettia meidän kunniaksemme.

— Aivan niin, kumarsi Paavo Kontio. Minun on aika ihmistyä jälleen. Tiedättekö, että olen elänyt täällä jo toistamymmentä vuotta kuin metsänpeto.

— Kertokaa, mitä te olette tehnyt täällä! Olen kuullut, että te teette taikoja.

— Joskus niitakin. Mutta pääasiallisesti minä olen vain tappanut aikaa. Ja sitä murhaa ei muistaakseni huomannut kieltää Mooseskaan, suurin kaikista lainsäätäjistä.

— Eipä tiedä, sillä se on itsemurhaa, lausui Sinikka-rouva mielttivästi.

— No, sitten täytyy minun myöntää, että se ainakin on itsemurhan vaarattominta lajia. Tässä olen minäkin parhaani mukaan koettanut harjoittaa sitä jo toistakymmentä vuotta, kuitenkin täydellisesti onnistumatta.

— Jos te olette onnistunut yhtä epätäydellisesti kaikessa muussa, yritti Sinikka-rouva siihen . . .

— Niin toivon, ett'ette todellakaan pidä minua minään Onnen-Pekkana muussa suhteessa kuin siinä, että minulla on onni tänään nähdä teidät kattoni alla. Maljanne!

— Maljanne!

Aamiainen jatkui mitä parhaan ruokahalun ja rattoisimman mielialan vallitessa. Pajalan herra oli ollut jo varhain aamusta liikkeellä, hän oli tutkinut puiston ja puutarhan, tutustunut sekä pehtoriin että emännöitsijään, joka tuntui olevan uskonnollismielinen ihminen ja taitava salaatinlaittaja . . .

— Kuulkaa, hän on ollut jo keittiössäkin! huu-dahti Sinikka-rouva taputtaen ihastuneena käsiään. Eikö se ole verratonta, herra tohtori?

Epäilemättä se oli hullunkurista myös Paavo Kontion mielestä, joka huomautti, että heidän oli sitäkin suurempi syy ottaa lisää salaattia, kun heidän nuori ystävänsä varmaan oli itse ottanut tehokkaasti osaa sen valmistukseen.

— Tietysti, jatkoi Pajalan herra yhä edelleen samalla poikamaisella leikillisyydellään. En voinut vastustaa todellakaan tuota kiusausta. Mutta sitä minun ei olisi pitänyt tehdä. Susanna muori antoi minun jotakuinkin selvin sanoin ymmärtää, että minä olin nuori nokkaviisas, joka olin tietävinäni kaikki, vaikka en vielä tiennyt mitään, ja että munan yleensä oli turha tulla kanaa opettamaan.

— Hän ajoi ulos teidät? hymyili Paavo Kontio.

— Hän suorastaan riepoitti minut pihalle. Mutta jumalan kiitos, että minulla kehumattani on sangen kaunis laulun-ääni. Istahdin sentähden keittiön por-

taille ja viritin täydestä sydämestäni «Koko maailm' iloit' mahtaa . . .»

— Ah, siihen minä heräsin siis! nauroi Sinikka-rouva. Ja minä kun olin kyllin itserakas luulemaan, että tuo serenaadi oli minua varten!

— Ei, kyllä se pääasiallisesti oli kyökkipiialle tarkoitettu. Hän ymmärsi sen myöskin niin ja toi minulle vähän ajan perästä kaksi päärynää. Ne ovat tässä!

Ja hän kaivoi yleisen riemastuksen vallitessa todellakin taskustaan kaksi päärynää, joita hän tarjoteli jalomielisesti kummallekin. Häntä itseään näyttivät hänen aamulliset seikkailunsa sanomattomasti huvittavan.

Tuolla on hyvä omatunto, ajatteli Paavo Kontio, joka aina suuremmalla mielihyvällä häntä salaa tarkasteli. Kerrankin normaalisti kasvanut nuorukainen!

Sinikka-rouvalla taas ei ollut muuta aamusyntiä tunnustettavanaan kuin että hän oli omin luvuin kiivennyt linnan kemialliseen kammioon. Sen ylemmä hän ei ollut uskaltanut, sillä siellä oli ruvennut näyttämään sangen salaperäiseltä.

— Se oli vahinko, huomautti Paavo Kontio, sillä sieltä ylhäältä, tähtitornista, on sangen kaunis näköala.

— Teettekö te kultaa? kysyi Pajalan herra, pu-
raisten samalla mehukkaan suupalan päärynästään.

— En, minä etsin viisasten kiveä, vastasi Paavo
Kontio.

— Ah, niinkö? kysyi Sinikka-rouva pää kallellaan.
Ettekä vielä ole järkeänne sen enempi kadottanut!

— Minä puolestani olen päättänyt kadottaa sen
vain kauniiden naisten vuoksi, ilmoitti Pajalan herra.

— Ettekä ole saanut siihen tilaisuutta? kysyi
Sinikka-rouva hurmaavimmalla hymyllään.

— En siitä syystä, että te ette ole antanut mi-
nulle tilaisuutta, vastasi Pajalan herra.

— Onni ei tule kello kaulassa, selitti Sinikka-rouva.
Se on harvinainen lintu ja näyttäytyy vain kerran
sadassa vuodessa.

— Silloin täytyy minun sanoa, huomautti Paavo
Kontio kohteliaasti, että se juuri tällä hetkellä liihoit-
telee minun kattoni alla.

Hän tarkoitti todellakin, mitä hän sanoi. Milloin-
kaan ei leikki ja nalja ollut vielä näin vaivattomana
lennellyt hänen linnansa suojissa. Hänen täytyi myös
mennä sangen paljon taaksepäin ajassa, ennen kuin
hän voi muistaa tuokiota omasta elämästään, jolloin
hän olisi tuntenut itsensä näin keveäksi ja huoletto-
maksi mieleltään. Nyt, päivänpaisteessa, viinien ja
kukkien välkkeessä ja iloisten, nuorekkaiden naurun-

puuskien kajahdellessa näyttivät myös eilis-illan tapahtumat aivan toisenlaisilta. Miksi ottaa niin elämän-raskaasti, miksi niin kuoleman-kohtalokkaasti kaikkea? Miksi ei ottaa hetkeä sellaisena kuin se oli, elämää sellaisena kuin se tuli, ja antaa kohtalon pitää huolta lopusta? Mitä hän oli surrut, mitä mökötellyt oikein? Elämän houkka hän oli ollut, joka oli antanut toistakymmentä parasta vuottaan vierä tyhjinä ja sisällyksettöminä ohitse!

Tämän tarttuvan perhostunnelman vallitessa he rupesivat nyt lähemmin tarkastelemaan nykyistä tilannettaan ja asianhaaroja, jotka olivat sen aiheuttaneet.

— Minä puolestani olen päättänyt ainakin toistaiseksi jäädä tänne, selitti Sinikka-rouva, iskien samalla veitikkamaisesti silmää Paavo Kontiolle, joka par'ainka oli vaipunut hänen valkean, kaarevan joutsenkaulansa ihailuun. Tämä on erinomainen talo eikä täältä puutu muuta kuin emäntää.

— Eikä enää sitäkään, lisäsi Paavo Kontio, täyttään samalla hänen lasinsa. Maljanne ja tervetulemaan!

— Minulla ei ole mitään, ilmoitti Pajalan herra surumielisesti lasiinsa tuijottaen. Mutta saattaakin olla parasta näin, sillä pelkään pahoin, että minun asevelvollisuuteni päättyy yhtä nopeasti kuin se on alkanutkin.

— Kuinka niin? kysyi Sinikka-rouva osaa-ottavasti.

— Päinvastoin, mikäli minusta riippuu, selitti Paavo Kontio, rientäen täyttämään onnettoman nuorukaisen lasin piripinnoilleen. Toivon päinvastoin, että teette minulle ilon viihtyä mitä kauimmin vieraanani.

— Myöskin minä pyydän talon tilapäisenä emäntänä yhtyä tähän esirukoukseen, sanoi Sinikka-rouva. Te olette vasta jefreitteri. Eikö teidän tee mieli työskennellä itseänne luutnantiksi ja kapteeniksi kauneuden palveluksessa?

— Oh, tiedän hyvin, että te jo nyt olette minut tavalliseksi nahkapojaksi alentanut! huokasi Pajalan herra. Sallikaa minun varoittaa teitä, herra tohtori! Tämä suloinen sukulaiseni on sangen uskoton luonteeltaan.

— Tarkoitatte, että hän on uskollinen mieluummin itselleen, oikaisi Paavo Kontio. Omasta puolestani olisi minun kiittämätöntä sitä valittaa, ainakin niin kauan kuin hän ei vielä ole katsonut hyväksi muuttaa toiseen taloon.

— Näin kohdellaan turvatonta naista! huudahti Sinikka-rouva, kohottaen käsivartensa traagillisesti taivasta kohden. Minä alan huomata, että perhe on yhteiskunnan perustus.

— Arvaan, että teidän miehellenne on tällä hetkellä sama mielipide, lausui Pajalan herra filosofisesti. Myöskin minä tunnen sielussani merkillistä taipumusta samaan ajatustapaan.

— Hän käy aina haaveelliseksi, kun hän on juonut liikaa, oli Sinikka-rouva kuiskaavinaan Paavo Kontiolle. Silloin muistaa hän aina morsiantaan, minun tytärpuoltani.

— Hyvä, ettei hän muistele muiden morsiamia, huomautti Paavo Kontio, kuten joku toinen ehkä olisi valmis hänen sijassaan tällä hetkellä tekemään. Onko hän kaunis muuten?

— Ei, vastasi Pajalan herra raskaasti. Mutta minä luulen, että hän on uskollinen luonteeltaan.

— Älkää uskoko häntä! väitti vilkkaasti Sinikka-rouva. Hänen morsiamensa on oikein kaunis tyttö kaikkien muiden mielestä. Mutta hän tuossa on niin mustasukkainen, että hän ei salli edes puhuttavan lemmittynsä kauneudesta.

— Tyttöparka! huokasi Paavo Kontio suurimmalla osan-otolla. Kuinka hän voi elää sitten?

— Ja kuinka tuollaiset saa elää? vahvisti Sinikka-rouva, näpäyttäen samalla nuorta sukulaistaan omenansiemenellä. Eikö totta? On oikein, että hän joutuu naimisiin?

— Ah, jospa se onni pian koittaisi minulle! deklamoimoi Pajalan herra käsi sydämellään.

— Koettakaa pysyä hyvissä väleissä minun kansani, virkahti Sinikka-rouva, niin onni ehkä kerran koittaa teille.

Siinä tapauksessa otan mielelläni erottaakseni teidät kuinka monta kertaa tahansa! puhkesi Pajalan herra haltioituneena puhumaan. Kättä päälle! vaikka nyt heti . . . Tie on auki, auto odottaa . . .!

— Anteeksi, pisti Paavo Kontio väliin, mitä happamin ja kuivakiskoisin ilme kasvoillaan. Portin avain on minun taskussani.

— Te kuulette, minä olen vanki! huokasi Sinikka-rouva. Neitsyt kammiossa! Kuka minut vapauttaa?

— Jos lupaatte minulle tyttärenne ja puolet valtakuntaanne, niin vapautan teidät, lupasi Pajalan herra.

— Hän on heittiö! virkahti Sinikka-rouva loukkautuneen näköisenä. Ettekö kuullut, herra tohtori, että hän monista lupauksistaan huolimatta kutsui minua jälleen anopiksi?

— Sitä en kuullut, vastasi Paavo Kontio. Mutta minusta tuntui kyllä kuin hän olisi ohimennen viitanut eräisiin neitseelle kammiossa hiukan sopimattomiin perhesuhteisiin.

— Oh, täytyy antaa hänelle anteeksi! pyysi Si-

nikka-rouva. Hän ei tiedä, mistä hän puhuu. Hän ei ole itse vielä perhettä perustanut.

Pajalan herra oli painanut päänsä uneksivasti käsisivartensa varaan.

— Miksi ei minun morsiameni ole täällä? virkahti hän murhemielisenä. Silloin olisi minulla edes joku, joka minua puolustaisi.

— Te sanoitte sanan! virkahti Paavo Kontio lasinsa kohottaen. Miksi hän ei ole täällä?

— Me olemme unohtaneet ottaa hänet mukaan, selitti Pajalan herra.

— Niinkuin minun kapsäkkini! nauroi Sinikka-rouva. Ja se oli vahinko todellakin, sillä kaikki oli niin hyvästi ja valmiiksi pakattu siinä . . .

— Ettehän te voi olla ilman kapsäkkiä, myönsi Paavo Kontio vakavustuneena.

— Yhtä vähän kuin hän ilman morsianta! nauroi Sinikka-rouva.

— Tiedättekö? Me noudamme ne molemmat tänne! esitti Paavo Kontio.

Ehdotus saavutti yleisen hyväksymisen.

Sinikka-rouva oikein hihkui ilosta. Pajalan herra joi lasinsa pohjaan ja nauroi juhlallisenä.

— Pyydän saada portin avaimen, hän sanoi.

— Aina tätä tarkoitusta varten, hymyili Paavo

Kontio. Taikka . . . ehkä minun on varovaisinta kysyä ensin tarkoitusta.

— Oh, antakaa se vain hänelle! huusi Sinikka-rouva. Hän tahtoo nähdä vielä viimeisen kerran sellaisen ennen naimistaan.

— Minä lähden, vakuutti Pajalan herra.

— Kuinka hauskaa meidän neljän täällä tulisi! riemuitsi Sinikka-rouva käsiään taputtaen.

— Viiden! korjasi Pajalan herra. Sillä anteeksi, minä aion todellakin tuoda myös teidän kapsäkinne.

— Hän ei vain tarkoittane minun miestäni? kysyi Sinikka-rouva säikähtyneen näköisenä.

— Hän kysyy vielä, kuka on viides pyörä vau-
nuissa! ilvehti Pajalan herra.

Paavo Kontion huomio oli jo pari sekuntia ollut toiselle taholle kääntyneenä. Nyt pyysi hän yleistä hiljaisuutta.

— Aivan oikein, hän sanoi. Sähkökello soi. Joku on portin takana.

He katsoivat kaikki hämmästyneinä toisiinsa.

— Herra siunatkoon! Se on varmaan minun mieheni! huudahti Sinikka-rouva.

— Siinä paha, missä panetellaan, mutisi Pajalan herra. Niin mahdottomalta kuin se tuntuukin, voi

sattua sellaista. Kenties on parasta, että minä sittenkin saan portinavaimen.

— Susanna menee kyllä avaamaan, selitti tyyneästi Paavo Kontio. Joka pelkää, se paetkoon! Maljanne, jalot naiset ja herrat!

— Siinä tapauksessa me jäämme kaikki tänne, lausui Pajalan herra istuen päättävästi paikoilleen. Maljamme! Mutta minä vakuutan, että serkkuni kanssa, mikäli tunnen häntä, ei ole eräissä asioissa leikkimistä.

— Ajatelkaas, jos hän on pannut poliisit etsimään meitä! virkahti Sinikka-rouva levottomana.

— Oli, miten oli, meidän on myöhäistä paeta enää, hymyili Paavo Kontio. Pyydän sitäpaitsi huomauttaa, että te tällä hetkellä olette joka tapauksessa minun vieraitani.

He koettivat vielä naljailla jotakin, mutta se ei käynyt. Pilvi oli kerta kaikkiaan mennyt päivän tiehen.

5.

Susanna tuli hetken perästä ilmoittamaan, että siellä ulkona todellakin oli joku, joka tahtoi tavata tohtoria.

— All right! sanoi Paavo Kontio. Antaa hänen vain tulla sisälle.

— Hän pyytää tavata tohtoria kahdenkesken. Hän sanoo olevansa vanha tuttu tohtorille. Samalla pyysi hän minua jättämään tämän.

Hän ojensi käyntikortin, johon Paavo Kontio heti riensi uteliaana tutustumaan.

— Lakitieteen kandidaatti Jaakko Jaakon-Lauri, luki hän ääneen. Ajaa kaikkia lainopillisia asioita. Omituinen nimi! En muista koskaan kuulleen sitä.

— Jumalan kiitos, se ei ole minun mieheni! huu-dahti Sinikka-rouva.

— Mutta se voi olla hänen edustajansa, tuumi Pajalan herra. Sehän on asianajaja. Ja sellaisen ihmisen ilmestyminen keskelle sivistynyttä seurapiiriä haaskahtaa mielestäni aina enemmän tai vähemmän kuritushuoneelta.

— Entinen asianajaja kiittää teitä, lausui Paavo Kontio syvään kumartaen. Mutta anteeksi, ettekö ollut lakimies?

— Päinvastoin! Me jätämme teidät, virkahti Sinikka-rouva ylös hypähtäen. Enhän ole vielä ehtinyt nähdä edes puutarhaanne.

— Pyydän siinä tapauksessa olla oppaanne, lausui Pajalan herra, hänelle kohteliaasti käsivartensa ojentaen.

He menivät. Paavo Kontio pyysi Susannaa ohjaamaan vieraan ylös.

Hän tunsi olevansa reippaimmalla tuulellaan. Hän oli noussut pöydästä muiden kera, avannut takkinsa, pistänyt kädet housuntaskuihin ja käveli nyt vihellessen edestakaisin lattialla . . . Ainoa laatuaan tuo Sinikka-rouva! Olisi hauska tietää, millaisia hänen miehensä ja miehensä tytär olivat . . .

Hän oli seisahtunut ikkunan eteen. Ovelle koputettiin.

— Sisään! sanoi hän taakseen katsomatta.

— Anteeksi, että häiritsen . . .

Ovi aukeni varovaisesti.

Siitä työntyi sisälle mies, joka oli kenties vielä kookkaampi Paavo Kontiota ja jotakuinkin hänen ikuisensa. Hänen kasvonsa olivat suuret ja pöhöttyneet. Mutta hänen pienet, tihruiset silmänsä tuikkivat sangen terävinä ja viisaina hänen mustareunuksisten rilliensä yli, jotka olivat kiinnitetyt pitkällä silkkinyörillä jonnekin liivinpieliin ja antoivat merkillisen arvokkuuden hänen juhlalliselle kyömynenälleen. Siinä, samoin kuin hänen leveässä, tasaisessa ja korkeassa otsassaan, vankassa, suonikkaassa kaulassaan ja kuparinvärisessä niskassaan, joka liittyi kuin valettu leveihin, tukeviin hartioihin, oli jotakin sankarillista, jotakin roomalaista. Paksut, ulospäin kaartuvat huu-

let muistuttivat Neroa, paljaaksi ajeltu alaleuka Sul-
laa tai Vespasianusta.

Tukka oli musta, vaikka jo harventunut. Hänen
päälakensä mahtoi olla jo aivan paljas, mutta hän
peitti sen taitavasti kampaamalla kaikki hiukset yli
pään toiselta korvalliselta. Ne näyttivät kuin kiinni
päänahkaan liimatuilta.

Hänen kauluksensa oli alaspäin taittuva, antaen
edessä tilaa harvinaisen kehittyneelle aatamin-ome-
nalle. Hänen suunnaton, aukinainen pitkä takkinsa,
joka oli nähnyt parempia päiviä, putosi pystysuorana
hänen pyylevälle vatsalleen ja kukallisille liiveille,
joiden yli taskusta taskuun kulki paksut, kultaiset
kellonperät. Laajat, mustat housunlahkeet olivat
huolellisesti käärityt. Tylppäpäiset, kiillotetut saap-
paat, silinteri, joka ei ollut aivan uusi enää, harmaat
hansikkaat, sateenvarjo ja ruskea syyspalttoo käsi-
varrella kuuluivat vielä hänen ulkonaisen hahmonsa
täydellisyyteen.

— Anteeksi, että häiritsen . . . veljellä taitaa olla
vieraita . . . ?

Paavo Kontio riensi häntä riemuiten tervehtimään.
Olihan se Jaakko, hänen vanha ylioppilastoverinsa,
Jaakko todellakin, tunnetuimpia asianajajia hänen
aikoinaan, vieläpä hänen vaarallisimpia vastustajiaan

tuomaripöydän edessä. Mikä oli hänetkin saanut isiltäperityn nimensä muuksi muuttamaan?

— Terve! lausui hän vilpittömällä ilolla tulijaa kädestä sydämellisesti puristaen. Tervetulemaan! Vielä elät? Onpa siitä aikoja kun me kaksi olemme tavanneet.

— Taitaa tulla jo lopun parikymmentä vuotta, virkahti Jaakko Jaakon-Lauri kummallisen korkealla falsetti-äänellään, jota ei olisi ollenkaan niin turpeasta miehestä uskonut. Mutta taitaa olla vähän niinkuin vikaa sinussakin . . .

— Kunko olen maalle muuttanut?

— Kun asut niinkuin kyöpeli muurien ja telkien takana. Kuka tänne uskaltaa? Ettei tässäkin ole vain joku rotanloukku!

Hän koputti varovasti permanttoa sateenvarjollaan ikäänkuin koetellakseen sen kestävyyttä. Samalla katsoi hän nauraa hekotellen merkitsevästi rilliensä yli ystäväänsä.

Tämänkin täytyi hymyillä hänelle.

— Käy sinä sisälle vain! hän sanoi. Olipa se todellakin onnistunut mielijohde sinulta pistäytyä kerran minuakin katsomaan.

— Niin vai, niin vai, hekotteli Jaakko Jaakon-Lauri. Sattuuhan se kerran sokeakin kana jyvän löytämään . . .

Hän asetti ensin sateenvarjon kädestään eteisen nurkkaan, ripusti palttoonsa naulaan, etsi jonkun aikaa paikkaa silinterilleen ja löysi sen vihdoinkin tuolilta peilin alla. Kalossinsa hän oli riisunut jo heti kynnykselle ilmestyttyään. Riisui sitten vielä hansikkaan toisesta kädestään, laski ne kauniisti yhteen ja pudotti silinterin pohjalle. Kääri vielä housunlahkeensa huolellisesti alas, vilkaisi peiliin, pyyhkäisi harjalla takinkaulustaan ja kosketti kämmenellä helävaroen kiiltävää hiuslaitettaan, otti salkkunsa nauhalakon päältä ja oli valmis sisälle astumaan.

— Eihän täällä ole ketään, lausui hän hiukan kummastuneena, heitettyään ensin pitkän ja tutkivan katseen ympärilleen. Emännöitsijäsi sanoi kuitenkin . . .

— Vieraani ehtivät juuri mennä puutarhaan, selitti Paavo Kontio, ohjaten hänet kirjastokammioonsa. Paina puuta! . . . He tahtoivat katsella vähän talon ympäryksiä.

— Niin vai, niin vai, myönnytteli Jaakko Jaakon-Lauri. Talo kuin linna . . . vaikka ei tämä sentään Kakolalle vertoja vedä . . .

Paavo Kontion täytyi jälleen naurahtaa hänen omaperäiselle huumorilleen. Oli se sentään vielä ennallaan tuo vanha veli! Samanlainen koiranleuka hän oli ollut jo koulunpenkillä.

— Kakolalle! Oli se sentään oikeassa tuo minun vieraani, joka sanoi . . .

— Mitä sanoi? Kenestä?

— Ei oikeastaan kenestäkään. Mutta kun hän kuuli jonkun asianajajan nyt juuri tulevan sisälle, hän väitti sellaisen aina haiskahtavan enemmän tai vähemmän kuritushuoneelta. Minulla oli kunnia kiittää koko ammattikuntani nimessä häntä hyvästä ajatuksesta.

— Hyvä ajatus! Sukkela ajatus! Se on näin meidän kesken sanoen myös minun yksityinen mielipiteeni.

Jaakko Jaakon-Laurin silmät olivat ilkeästi välkähäneet. Nyt nauraa hekotteli hän tavallista velttöä, viisasta, kylmää ja kyynillistä nauruaan, katsoen rilliensä yli sangen merkitsevästi Paavo Kontioon. Tämä muisti tuon naurun ja tuon katseen heidän vanhoilta toveri-ajoiltaan. Ne olivat jo monta maalaistolloa ja nuorta varatuomaria hämille saattaneet.

Paavo Kontion suhteen se ei kuitenkaan onnistunut. Tämä tunsu liian hyvin vanhan kuomakultansa.

Vastauksen asemasta hän istutti vieraansa sohvan kulmaan ja tarjosi hänelle sikaria. Jaakko Jaakon-Lauri laski salkun vierelleen, kohotti liepeensä, istui, pudisti päätään hymyillen ja sanoi mieluummin pyysyvänsä omissa tupakoissaan. Hän poltti vielä bei-

rutskia. Sitä sytytellessään hän katsoi jälleen rilliensä yli Paavo Kontioon.

— Kuka se oli, joka mainitsi siitä? hän kysyi.

— Mistä?

— Siitähän kuritushuoneesta, johon hän tahtoi kaikki asianajajat sijoittaa. Kuka sinun vieraistasi?

Hänen silmissään oli jälleen niin ilkeä kiilto, että Paavo Kontio jo katui tuota ohimennen heitettyä kokkapuhetta ollenkaan koskettaneensa.

— En tiedä, tuntenetko häntä, hän vastasi välttelevästi. Pidettiin ennen tuloasi vähän vallatonta pilaa tässä.

— Eikös se ollut Pajalan nuori herra? kysyi Jaakko Jaakon-Lauri.

— Kyllä, vastasi Paavo Kontio hiukan ihmeissään. Sinä tunnet siis hänet?

— Aina vähän, aina vähän. Ja nainen, joka näkyi menevän hänen rinnallaan puutarhaan . . .?

— Hän on kyllä meidän yhteisiä nuoruudentuttujamme. Olet sinäkin monta kukkavihkoa haaskannut hänelle.

— Rouva Sinikka?

— Oikein arvattu, Kuusiston kartanon emäntä. Taisit sinäkin aikoinasi olla vähän niinkuin pikiintynyt häneen?

— Taisin olla. He ovat täällä sinun vierainasi?

— Niin. Tulivat eilen-illalla myöhään, yhtä äkki-
arvaamatta kuin sinäkin . . .

— He tulivat autolla?

— Kyllä. Mutta luvalla sanoen, he näyttävät
sinun mieltäsi suuresti kiinnittävän.

— Niin vai, niin vai, myönnytteli Jaakko Jaakon-
Lauri, koska minä juuri heidän tähtensä olen tullut
tänne.

Paavo Kontio loi läpätunkevan katseen ystäväänsä.

— Niinkö? hän kysyi vakavasti. Siis virka-asi-
oissa?

— Niin. Heitä etsitään . . .

— Minä tiedän!

— Sinä tiedät?

— Kaikki. Rouva Sinikka on karannut miehensä
luota eikä aio koskaan palata enää. Pajalan herra . . .

— Niin. Mitä hänestä?

— Oikeastaan se ei kuulu asiaan . . . Kuten
näet, minä tiedän kaikki. Onko hänen miehensä jät-
tänyt asian sinulle?

— Minulle? Asian? Minkä asian?

— Tietysti avioero-asian, sillä minä arvaan, että
siitä tulee ero.

— On jo tullut, tarkoitat sinä?

— Miten vain tahtoo sitä nimittää . . . No niin,
se siitä! Sinä tahdoit tavata heidät?

— En. Tulin tänne sinua tapaamaan.

— Mielestäni luulin kuulleen kuitenkin sinun mainitsevan, että olit tullut heidän tähtensä.

— Aivan oikein! Mutta minulla oli asiaa vain sinulle.

— Tahdoit neuvotella minun kanssani heistä?

— Niin . . . Mutta anteeksi, eikö sinulla ole tarjottavana jotain juotavaa? Minun kurkullani on merkillinen taipumus kuivua ennen lainopillista keskustelua.

— Kyllä. Lasi viiniä, jos sallit?

— Mieluummin whiskyä tai konjakkia. Ja sitten pyydän, että suljemme tuon oven. Sillä asialle, josta aion neuvotella kanssasi, on edullisinta, että se ainakin toistaiseksi jää kokonaan meidän kahden kesken.

Jaakko Jaakon-Lauri oli lausunut nuo sanansa harvinaisen painokkaasti ja juhlallisesti. Paavo Kontio loi jälleen terävän, tutkivan katseen häneen. Mutta mikään ihmistuntemuksen tutkain ei voinut tunkeutua tuon jääkylmän, hyväntahtoisesti hymyilevän ja tiirottavan ulkohahmon läpi.

Hän painoi sähkönappulaa, pyysi Susannan tuomaan whiskyä ynnä pari vesipulloa ja siirsi ruokasalista pöydän laidalle oman viinilasinsa. Sytytti sitten sikarin ja lukitsi huolellisesti ruokasalin oven.

Istui takaisin paikalleen ja katsoi kysyvästi Jaakko Jaakon-Lauriin, joka mielihyvystä irvistäen laitteli whiskylasiaan makunsa ja halunsa mukaiseksi.

— Kippis! sanoi hän sitten. Hyvä tavara!

— Maljasi! No niin, millä minä voin palvella sinua?

Jaakko Jaakon-Lauri painoi rillit lujemmin nenälleen, nojasi pään käsivartensa varaan ja jäi häneen ystävällisellä, selittämättömällä ilmeellä tuijottamaan.

— Sinä? virkahti hän viimein aivan kiusallisen pitkän vaitiolon jälkeen. Mitäs sanoisit, jos asianlaita olisikin tällä kertaa niin, että minä olisin tullut sinulle palvelustani tarjoamaan.

— Sen parempi, mikäli vain katsot minut kelvolliseksi sitä vastaan ottamaan. Missä asiassa?

— Juuri tässä, josta meillä oli kysymys, koskeva rouva Sinikkaa ja . . .

— Mutta Herran nimessä! Minullahan ei ole eikä voi olla mitään sen asian kanssa tekemistä. Hän on karannut miehensä luota, häntä on huvittanut . . .

— Paeta sinun luoksesi?

— Minä puolestani olen valmis sitä mieluummin pieneksi vieraskäynniksi nimittämään. Siinähan ei ole mitään merkillistä!

— Ei.

— Eikä lainvastaista?

— Ei.

— Eikä minua koko tässä jutussa ylimalkaan ihmetytä mikään muu kuin se seikka, miten sinä olet jo ennen tännetuloasi saanut tietää heidän tällä hetkellä juuri minun kattoni alla majailevan.

— Sen saat kuulla sitten . . . Anteeksi, sallitko, että teen sinulle meidän vanhan toveruutemme nimessä yhden kysymyksen?

— Vaikka kaksi, jos sinä kerran vetoat niin juhlallisiin todistuskappaleihin!

— Ainoastaan yhden: Mitä on rouva Sinikka sinulle?

— Anteeksi, etköhän sinä nyt poikkeaa liian kauas lainopillisen neuvonantajan tilapäisestä asemastasi?

— Paavo! Sinun täytyy vastata minulle!

— Täytyy?

— Niin. Sinun täytyy luottaa minuun! Sillä muuten en minäkään voi osoittaa tarpeellista luottamusta sinulle.

He katsoivat tuokion silmästä silmään toisiaan.

— No niin, sanoi Paavo Kontio hitaasti. Rouva Sinikka ei ole minulle samantekevä.

Jaakko Jaakon-Lauri näytti vilpittömästi ilahduvan hänen toverillisesta tiedon-annostaan. Hän nousi ylös, astui pari askelta eteenpäin ja laski kätensä juhlallisesti Paavo Kontion olkapäälle.

— Vanha veli! hän lausui mahtipontisesti. Johan sen arvasinkin! Täytyihän sen niin olla. Hän ei voi olla sinulle samantekevä.

Paavo Kontio katsoi kummastuneena häneen.

— Arvasit . . .? Täytyi . . .? Miksi hän muka ei voisi olla minulle samantekevä?

— Ei! jatkoi Jaakko Jaakon-Lauri äskeiseen patteuttiseen äänilajiinsa. Ei se käy . . . ei se käy meidän ikäpolvellemme.

— Mikä?

— Vaihtaa noin vain niinkuin vanhaa saapasta rakkaudemme esinettä. Ei! Nykyajan kevytmielisille ihanteettomille ihmisille se voi olla mahdollista, mutta ei meille. Rakkaus on meille pyhä . . .

— Epäilemättä. Mutta . . .

— Älä keskeytä minua! . . . Me olemme ja pyymme vanhoina romantikkoina. Jos me rakastumme, me rakastumme iäksi . . . Me kuulumme siihen polveen, siihen Asra-heimon polveen, jonka lapset kuolevat, kun he rakastavat, kuten ikimuistoinen Heine sanoo.

Hän kohotti kätensä todellakin taivasta kohden.

Paavo Kontio uskoj tuskin enää silmiään. Eikö tuo vanha alkoholisti ollut aivan tosissaan liikutettu? Taikka oliko väkevä whisky jo nyt ehtinyt hänen päähänsä kiihahtaa? Myöskin saattoi olla mahdollista,

että hän vain leikki liikutusta. Jaakko Jaakon-Lauri oli vanha vensperi, joka ei ollut ensimmäistä kertaa pappia kyydissä.

Jos hänen tarkoituksensa oli ehkä saattaa saman liikutuksen valtaan myös vanhaa toveriaan, hän epäilemättä erehtyi siinä suuresti tällä kertaa. Paavo Kontio oli jo ennakolta hänen suhteensa palovakuutettu. Keskeyttää hän ei enää tahtonut eikä tohtinut toveriaan. Mutta hän seurasi tämän jokaista liikkettä ja ilmettä mitä suurimmalla mielenkiinnolla.

Jaakko Jaakon-Laurin rillejä oli ruvennut sumenamaan. Hän otti ne vakavana nenältään, kääntyi hiukan syrjäämpäin, haki puhtaan ruudukkaan nenäliinan pitkäntakkinsa takataskusta, kääritteli sen huolellisesti auki ja rupesi sen nurkalla lasejaan kuivailemaan. Samalla räpytteli hän silmiään niin hartaasti ja uskottavasti, että outo olisi voinut luulla olevan kysymyksen vähintään hänen isänsä ja äitinsä kuolemasta.

— Mi-minä, minä tiesin, hän jatkoi katkonaisesti, että sinä rakastit häntä nuoruudessasi. Ja minä tiesin, että hän . . . hän rakasti myös sinua. Rouva Sinikka! Ah, hän . . . hän oli sinun arvoisesi! Me olimme kaikki rakastuneet häneen. Mu-mutta hän valitsi sinut. Ja siinä teki hän oikein, sillä si-sinussa oli enempi kuin meissä muissa, si-sinussa oli aatetta,

ihanteellisuutta . . . Si-sitten tuli tuo toinen. Niin noh, enhän minä ymmärrä niitä seikkoja! Mutta minä tiedän, että sinä et ole voinut ko-koskaan häntä unoh-taa . . . Eikä hän sinua. Ja ku-kun minä nyt kuu-lin tuosta hirvittävästä tapauksesta, tuosta ka-ka-ka-tastrofista Kuusistossa, niin minä ajattelin: Mi-miksi on ihmisellä tovereita? Eikö siksi, että he vaikealla hetkellä rientävät häntä tu-tukemaan?

Hän oli saanut rillinsä kuntoon ja painoi ne jälleen paikalleen. Niisti sitten nenänsä, kääri nenäliinan ko-koon ja pisti sen takkinsa takataskuun yhtä huolelli-sesti kuin oli ottanutkin. Rykäisi pari kertaa ponte-vasti niinkuin mies, jolla on tunteellinen sydän, mutta joka sittenkin kykenee hillitsemään liiallisen herkkyy-tensä, siirtyi takaisin sohvankulmaan ja heitti kuivil-taan kurkkuunsa pari whiskylasia. Nyt vasta hän näytti päässeensä takaisin ennalleen.

Paavo Kontio antoi hänen vielä varmuuden vuoksi hetkisen rauhoittua.

— Etköhän sinä nyt sentään jonkun verran liioit-tele tuon tapauksen merkitystä? hän uskalsi sitten huomauttaa. Ainakaan asianomaisista itsestään tus-kin kukaan ottanee sitä noin tuiki vakavasti, tuskin hänen miehensäkään.

— Sinä et siis vielä tiedä mitään?

— En muuta kuin mistä jo olemme puhuneet. Siinä on siis jotakin muuta?

— On. Hänen miehensä on kuollut, vastasi Jaakko Jaakon-Lauri vakavasti.

Paavo Kontio hypähti tyrmistyneenä seisomaan.

— Kuollut? Milloin ja missä?

— Kuusistossa. Eilen-illalla noin klo $1\frac{1}{2}$ 10. Kunnanlääkäri, joka heti kutsuttiin saapuville, on todennut kuolin-ajan.

Nyt oli Paavo Kontion vuoro viinilasinsa pohjaan tyhjentää.

Sitten hän nojaten nyrkkeihinsä kumartui pöydän yli ja katsoi kiiluvin silmin Jaakko Jaakon-Lauriin, joka nyt jälleen jääkylmänä istui paikallaan, tiirottava katse rillien yli tähdättynä häneen.

— Ja he saapuivat tänne klo 12! hän sähisi raskaasti hengittäen. Sinä väität siis . . .?

— Minä en väitä mitään. Minä pysyn ainoastaan tosiasioissa.

— Kyllä, sinä väität! . . . Sinä väität siis, että kuolema on tapahtunut sattumalta juuri samassa silmänräpäyksessä kun ne lähtivät Kuusistosta?

— Taikka sattumalta sitä ennen. Mitään muita mahdollisuuksia ei ole olemassa.

— Kyllä! On kolmas!

— Mikä?

Paavo Kontio oikaisi itsensä, näpisti huulensa ohuiksi kuin viiva ja virkahti leimahtavin silmin, kumahutellen pöytää raskaasti rystysillään:

— Se mahdollisuus, että he tiesivät kuolemantapauksesta ja olivat läsnä sen kestäessä. Tiedätkö mitä se merkitsee?

Hän oli kamalan näköinen noin sanoessaan. Jaakko Jaakon-Lauri voi tuskin kestää hänen katsettaan.

— Tuo mahdollisuus ei ole mieleeni juolahtanut, hän vastasi välttelevästi.

— Se merkitsee, että Kuusistossa on tapahtunut murha tai että sen herra ainakaan ei ole kuollut luonnollisella kuolemalla.

— Minusta tuntuu, virkahti Jaakko Jaakon-Lauri silmiään epämääräisesti räpyttäen, että juuri sinä menet ehkä liian pitkälle johtopäätöksissäsi.

Paavo Kontio heitti vastauksen asemasta vain ylenkatseellisen silmäyksen häneen, kumahutti vielä kerran päättävästi pöytään rystysillään ja rupesi kiiwaasti edestakaisin kävelemään. Hänen mielensä oli hirvittävässä kiihtymistilassa. Hänestä oli kuin koko huone olisi keinunut hänen silmissään. Tuhat kuvaa kulki yht'aikaa hänen aivojensa läpi! Tuskan kuvia, kauhun kuvia . . . Koko hänen olemuksensa ja henkinen koneistonsa tärisi kuin laivan runko, jonka propellit kapteeni on äkkiä komentanut takavauhtia ot-

tamaan, silloin kun se juuri on ollut täyttä vauhtia eteenpäin porhaltamassa.

Jaakko Jaakon-Lauri ei päästänyt häntä hetkeksikään silmistään. Mutta peittääkseen omaa äärimmäistä mielenkiintoaan hän kuitenkin katsoi parhaaksi ruveta kaikessa rauhassa uutta whiskylasia laittelemaan.

Äkkiä pysähtyi Paavo Kontio.

— Kuka takaa minulle, että puhut totta? hän kysyi luoden tuiman katseen ystäväänsä.

— Tiedät hyvin, vastasi tämä ääntään sopivasti vavahutellen, että tällaisissa tapauksissa ei valehdella. Mutta tässä on sanomalehti!

Hän otti sanomalehden takkinsa sisätaskusta, oikaisi sen suoraksi, etsi paikan ja ojensi lehden Paavo Kontiolle otsaketta sormellaan osoittaen.

— Tuossa! Lue!

— Missä?

Paavo Kontio tempaisi lehden häneltä ja luki hätäisesti:

— *Äkillinen kuolemantapaus . . .*

Siinä oli vain muutamia rivejä, joissa se ja kuolinhetki todettiin. Mutta se riitti tällä kertaa.

— Paljoko matkaa luulet olevan täältä maantietä Kuusistoon? kysyi Paavo Kontio äkisti.

— Hm. Vaikea sanoa tarkalleen. Mutta ehkä noin 5 à 6 peninkulmaa.

— Sen ehtii autolla puolessakolmatta tunnissa?

— Kyllä, kun hyvin ajaa. Mutta saa siinä ajaa, varsinkin syysrömssyssä ja pilkkopimeässä.

— Hm!

Paavo Kontio rutisti lehden kädessään ja aikoi heittää sen pöydälle, mutta pysäytti äkkiä liikkeensä.

— Anteeksi, hän virkahti, mutta saanko minä pitää tämän? Minulle ei, näetkös, tule mitään kotimaisia sanomalehtiä.

— Ole niin hyvä! Minun taas täytyy ammattini vuoksi seurata kaikkia niitä.

Paavo Kontio pisti lehden taskuunsa, istui entiselle paikalleen nojatuoliin, painoi kyynärpääänsä pöytään ja jäi tässä asenteessa liikkumattomana kotvaseksi ystäväänsä tuijottamaan. Seurasi pitkä vai tiolo.

— Mitä arvelet? kysyi hän vihdoinkin matalalla äänellä. Murha siis?

Jaakko Jaakon-Lauri rykästeli pari kertaa vai vatusti.

— Toistaiseksi, lausui hän sitten virallisimmalla, kuivakiskoisimmalla äänenpainollaan, meidän on paras pysyä vain tosiasioissa. Siinä seisoo: Äkillinen kuolemantapaus . . .

— Niin. Ja ensi kerralla siinä seisoo: Murha vai itsemurha?

— Jaakko Jaakon-Lauri ojensi palavan, paksun beirutskinsa kuin mörssärin häntä kohden.

— Riippuu meistä, sanoi hän salaperäisesti, riippuu kokonaan meistä kahdesta, mitä me tahdomme siinä seisomaan.

— Niinkö arvelet? kysyi Paavo Kontio hajamielisesti.

— Epäilemättä, vastasi Jaakko Jaakon-Lauri silmiään vieokkaasti siristäen. Mutta se vaatii luonnollisesti suurta taitavuutta.

— Luonnollisesti.

Paavo Kontio näytti tuskin kuulevan hänen sanojaan.

Jaakko Jaakon-Lauri saattoi siis alkaa rauhassa kehittää hänelle sotasuunnitelmaansa. Hän lähti siitä edellytyksestä, siitä strategisesta peruspisteestä, kuten hän nimitti sitä, että rouva Sinikka joka tapauksessa oli pelastettava. Eikö se ollut myöskin Paavo Kontion mielipide?

— Kyllä. Tietysti! Joka tapauksessa.

Paavo Kontio tuijotti tyhjään ilmaan kummallisesti lasittunein silmäterin. Samalla päästeli hän suustaan myöntäviä, koneellisia, oudon äänekkäitä

huudahduksia, jotka näyttivät nekin kuin tyhjään ilmaan ammutuilta.

— Kuoleman syytä ei ole voitu todeta vielä, selitti Jaakko Jaakon-Läuri. Yhtä vähän on ruumiissa voitu havaita mitään ulkonaisen väkivallan merkkejä. Siis halvaus, arvattavasti ja luultavimmin!

— Arvattavasti! Luultavimmin!

— Mutta siitä tulee ruumiin-avaus. Mitä sitten seuraa, jää tietysti riippumaan sen tuloksista. Ilman poliisitutkintoa ei asia voine mennä missään tapauksessa. Kuusiston herran oma kuolema voisi vielä mennä ohi suurempaa huomiota herättämättä. Mutta hänen tyttärensä . . .

Paavo Kontio käänsi päänsä hitaasti ja katsoi häneen.

— Kuinka? Onko siinä siis vielä jotakin muuta?

— On. Hänen tyttärensä . . .

— Myöskin murhattu?

— Ei, mutta sairastunut hengenvaarallisesti. On vain vähän toivoa hänen parantumisestaan.

— Suuremmoista! Sukumurhaista! Borgialaista!

— Luullaan nimittäin, että hän on ottanut myrkyä . . .

— Assasinilaista! Hahhah!

Paavo Kontion nauru vaikutti liian kolkosti ja

kaameasti Jaakko Jaakon-Lauriin. Tämä katsoi häntään tyneenä ystäväänsä.

— Ei, kuulehan, älä naura! Lakkaahan toki. Otahan lasi whiskyä! Se virkistää . . . Enhän minä tiennyt sinulla niin huonot hermot olevan.

Hän kaasi kiireesti whiskylasin myös ystävälleen ja saattoi sen suorastaan hänen nenänsä alle. Oli jotakin äärettömän liikuttavaa hänen kömpelössä, suojelevaisessa avuliaisuudessaan. Ainakin vaikutti se niin Paavo Kontioon . . . vaikutti ja teki hyvää hänen tällä hetkellä kivikovaksi pusertuneelle sydämelleen.

— Huonot hermot? Minulla? Minulla on hermot kuin laivantouvit!

Hän heitti lasinsa pohjaan, nousi ylös, meni ikkunan luo, avasi sen ja veti syvään raikasta syys-ilmaa keuhkoihinsa. Alhaalta puutarhasta kuului hilpeitä ääniä ja naurunkajahduksia.

— Herra tohtori, herra tohtori! soinnahteli sieltä akka heleä nais-ääni. Tulkaa tänne! Joko teidän vieraanne on mennyt pois?

— Ei vielä!

Ikkuna sulkeutui rämähtäen . . . Hän rupesi jälleen hitain askelin permanttoa mittailemaan.

Seurasi pitkä vaitiolo. Kumpikin mietti omia mietteitään.

6.

Äkkiä pysähtyi Paavo Kontio.

— Olenko minä hullu? hän kysyi, seivästäen silmänsä Jaakko Jaakon-Lauriin.

— Et.

— Oletko sinä hullu?

— En. Mutta asiat, itse asiat ovat hullusti, näetkös.

— Sen pahempi! Toivoisin mieluummin tässä tapauksessa, että me kaksi olisimme järkemme kadottaneet.

Hän jatkoi kävelemistään. Mutta hän pysähtyi jälleen.

— Mitä uskot? hän kysyi.

— En mitään, vastasi tyynesti Jaakko Jaakon-Lauri.

— Sinä et usko heitä syyllisiksi?

— Enkä syyttömiksi. Minä puolestani, kuten jo sanoin, pidän kiinni ainoastaan tosiasioista.

— Ja tosiasiat ovat?

— Nämä: Rouva Sinikka on karannut miehensä luota . . .

— Samassa hetkessä taikka ainakin samoina minuutteina kuin tuo mies on murhattu . . .

— Kuollut, käyttääksemme oikeata sanaa. Se on ensimmäinen kohta.

— Ja toinen on?

— Hän on karannut yhdessä miehensä serkun kanssa . . .

— Tai tytärpuolensa sulhasen, kuinka häntä vain tahtoo nimittää.

— Niin. Tuo tytärpuoli on samassa hetkessä taikka ainakin samoina minuutteina . . .

— Myrkytetty!

— Saanut myrkytyksen, jälleen oikeaa sanaa käyttääksemme. Se on toinen kohta.

— Ja kolmas?

— He ovat tulleet sinun luoksesi . . .

— Kuinka?

— Epäilemättä. Taikka tarkemmin määritellen: he ovat ajaneet suorinta tietä ja suurimmalla mahdollisella nopeudella sinun luoksesi . . .

— No niin?

— Siis miehen luo, joka tunnetusti on ennen nuorempana ollut lemmensuhteissa karanneen vaimon kanssa . . .

— Kuinka? Et suinkaan syytä ehkä minua . . .?

— En. Pidän edelleenkin kiinni pelkistä tosiasioista. Nyt kysytään: Missä yhteydessä saattavat nuo tosiasiat olla toistensa kanssa?

— Ja sinä vastaat?

— Vastaa itse! Sinulla on nyt kortit käsissäsi.

Jaakko Jaakon-Lauri kohotti tyynesti whiskylasin huulilleen. Asetti sitten lihavahkot kätensä ristiin vatsansa yli ja jäi peukaloitaan pyöritellen ystävänsä ajatustoiminnan tuloksia odottamaan.

Paavo Kontio oli katsonut suurin silmin häneen. Nyt pudisti hän hitaasti päätään ja virkahti vilpittömällä, avuttomalla äänenpainolla:

— Tiedätkö? Minä en näe mitään yhteyttä niiden välillä.

— Siinä tapauksessa en minäkään. Siinä tapauksessa me saamme vain luvan uskoa, että poliisitutkinto on luova jotakin valaistusta asiaan.

Paavo Kontio katsahti epäluuloisesti häneen. Uusi ajatus näkyi työskentelevän esille hänen aivokomeroistaan.

— Kuulepas, virkahti hän sitten yksinkertaisesti. Mistä sinulla on nuo kortit?

— Mitkä kortit?

— Nuo lisätiedot. Sanomalehdessähän puhutaan vain Kuusiston herran kuolemasta.

— Niin, näetkös, se on minun salaisuuteni.

— Sinulla on siis salaisuuksia? Minulta?

— Ainoastaan niin kauan kuin sinä et täydellisesti luota minuun.

He katsoivat toisiinsa terävästi ja epäluuloisesti kuin kaksi gladiaattoria, jotka mielellään heti antaisivat armonpiston toisilleen. Mutta he tunsivat toisensa ja tiesivät jo vanhastaan kumpikin olevansa siinä määrin varuillaan, ettei se niin yksinkertaisesti eikä ainakaan ennen kuin pitkän, väsyttävän taistelun jälkeen voisi kummallekaan onnistua.

Paavo Kontio katsoi parhaaksi tehdä ensi yrityksen.

— Hyvä on, hän sanoi. Minä luotan. Millä voin sen sinulle todistaa?

Jaakko Jaakon-Lauri hymyili herttaisinta hymyään.

— Ensiksikin sillä, että istut alas ja lupaat pysyä aivan tyynenä ja maltillisena. Toiseksi sillä, että kaadat itsellesi whiskyn ja otat sikarin . . .

— Hyvä! Molemmat ehdot ovat täytetyt jo.

— Ja kolmanneksi sillä, että lupaat käyttää juriidista, huomaatko, pelkästään juriidista järkeäsi. No niin, nyt voimme alottaa!

— Siis siitä, missä yhteydessä nuo merkilliset tapaukset voivat olla toistensa kanssa?

— Niin. Vaikkakaan meillä ei ole vielä kaikki edellytykset selvillä, meillä on kuitenkin sen verran ainehistoa, että voimme tehdä, ellei muuta niin ainakin eräitä loogillisia johtopäätöksiä.

— Siinä tapauksessa pyydän ensiksikin, että jätämme kokonaan pois kolmannen kohdan.

— Suostutaan! Me voimme ottaa sen myös vasta viimeisenä käsiteltäväksi.

— Mitä Kuusiston herran kuolemaan tulee, on nähdäkseni kolme mahdollisuutta olemassa.

— Murha, itsemurha . . . ?

— Tai luonnollinen kuolema, niin. Joka tapauksessa se näyttää olevan jossakin yhteydessä hänen vaimonsa karkaamisen kanssa.

— Niin. Siltä näyttää todellakin.

— Molemmat jälkimäiset mahdollisuudet todistaisivat, että hän on rakastanut äärimmäisyyteen saakka vaimoaan . . .

— Jota hän todistettavasti ei ole tehnyt, sillä tiedetään hänen usein kaupunkimatkoillaan seurustelleen mitä vapaimmin ja vilkkaimmin kauniiden varieteen naisten kanssa.

— Hyvä! Murha näyttää siis todennäköisemmältä.

— Myöskin minä olen valmis samaa vaihtoehtoa äänestämään.

— Katsomme sen seikan siis ratkaistuksi . . . Tulemme sitten murhaajaan. Kukaan kartanon väestä se ei voi olla?

— Ei juuri, sillä kartanon väki on todistettavasti

ollut samana iltana tanssiaisissa eikä kotona muita kuin eräs piika ja hänen oma tyttärensä.

— Sen täytyy olla jonkun muun sitten. Mutta katsoen murhaamiskeinoon ja koska mitään ulkonaisen väkivallan merkkejä ei ole voitu havaita . . .

— Niin! Myrkky on otaksuttavin.

— Myöskin minun mielestäni. Murhaajan on täytynyt olla jonkun läheisen, joka helposti ja hänessä itsessään epäluuloja herättämättä on voinut tekonsa suorittaa.

— Ja jonkun, jolla on täytynyt olla tärkeät syynsä siihen . . .

— Eikä ainoastaan syynsä, vaan itsetietoinen päämääränsä, johon hän on tahtonut tulla tuon tekonsa kautta.

— Siis?

— Hänen vaimonsa! Että hän karkaa samana iltana, on omiaan tuon epäluulon melkein todennäköiseksi vahvistamaan.

Sen sanottuaan otti Paavo Kontio syvän kulauksen lasistaan. Jaakko Jaakon-Lauri riensi mielihyvällä hänen esimerkkiään seuraamaan. He olivat kumpikin aivan tyynet ja kylmät ulkohahmoltaan niinkuin olisivat vertailleet toisiinsa joitakin asiakirjoja, joista heillä kummallakin oli oma puhtaaksikirjoitettu kappaleensa kädessään.

— Yhdyn edelliseen puhujaan, virkahti Jaakko Jaakon-Lauri.

Jatko sujui sitten samalla tapaa. Ajatuksen kanssarikollisista he hylkäsivät mahdottomana. Moinen tuuma saattoi syntyä ainoastaan eroottisen, hysteerisen ja rikoksellisilla taipumuksilla varustetun naisen aivoissa eikä hän tarvinnut ketään rikostoveria sen toteuttamiseen. Mutta karkaamiseen hän tarvitsi ja sen järjestämisen oli, nähtävästi tietämättään, saanut tehtäväkseen Pajalan herra.

Jäi jäljellekysymys tämän suhteesta murhatun tytäreeseen.

Olivatko he kihloissa vai salakihloissa? Sitä oli vaikea sanoa, mutta kaikesta päättäen he olivat suuresti rakastaneet toisiaan. Tytärpuolten ja emintimien väli sensijaan ei tavallisesti ollut aivan sydämelinen. Oli mahdollista, että myöskin emintimä oli kaikessa hiljaisuudessa rakastanut Pajalan herraa, sitä häikäilemättömämmin ja intohimoisemmin, koska hän itse ei ollut aivan nuori enää, ja oli päättänyt rohkealla tempaisulla raivata tieltään ne molemmat esteet, jotka hänet erottivat hänen rikollisen lempensä esineestä.

Siinä tapauksessa oli hänkin myrkytetty, vaikka murhayritys ei häneen nähden jostakin vielä tuntemattomasta syystä ollut johtanut toivottuun tulokseen.

Toinen mahdollisuus oli, että kysymyksessä oli itsemurha-yritys. Monet asianhaarat näyttivät puhuvan sen puolesta, m. m. se, että hän eli vielä, vaikka hän oli joutunut lääkärin käsiteltäväksi samaan aikaan kuin hänen isänsäkin. Silloin olisi tapahtumien sarja nähtävästi ollut se, että hän, saatuaan äkillisen varmuuden isänsä murhasta, kenties murhaajastakin, ja aavistuksen tämän luvattomasta rakkaudesta hänen oman sydämensä valittua kohtaan, näiden yhteisestä paosta ja mahdollisesta kanssarikollisuudesta, oli epätoivoissaan ottanut myrkkyä isänsä ruumiin ääressä. Ellei kysymyksessä siis ehkä ollutkaan kaksoismurha, oli murha ja kuoleman aiheuttaminen.

Jäi jäljelle vielä kolmas kohta. Miksi oli murhaaja juuri Paavo Kontion luo ohjannut tietysti jo ammoiden edeltäpäin suunnitellun pakomatkinsa? Epäilemättä hän oli tehnyt sen jälkiään peittäääkseen. Mutta siihenkin saattoi olla monta selitystapaa.

Mikään sattuma se ei voinut olla. Täytyi etsiä sen takaa jotakin itsetietoista tarkoituspäätä. Naisen, joka oli voinut tuon kaamean, kuulumattoman rikoksen yksityiskohdat suunnitella, täytyi kaikesta epäterveestä sielun-elämästään huolimatta olla sangen viisaan, järkipäisen ja harkitsevaisen. Miksi hän oli tahtonut viettää ensimmäisen vapaan yönsä juuri entisen ihailijansa katon alla . . . viettää sen juuri

täytetyn murhatyönsä muistoissa ja kenties uusien yhtä murhaisten, yhtä rafineerattujen lemmen-unelmien hekkumassa?

Rakastiko hän ehkä vielä Paavo Kontiota? Oliko hän ehkä koko ajan häntä rakastanut ja tehnyt tekinsa vain jälleen solmitakseen toistakymmentä vuotta sitten katkenneen suhteensa häneen? Vai rakastiko hän ehkä Pajalan herraa ja tahtoi käyttää entistä ihailijaansa vain kilpenään ja miekkanaan siinä jättiläiskamppailussa, jonka hän tiesi, jonka hänen täytyi tietää olevan edessään?

Tässä tunsivat vanhat toverukset kurkistavansa eräisiin ihmissielun kuiluihin, jotka saivat itse ajatuksen säihkymään synkällä, pilkkopimeällä pohjattomuudellaan.

— Yksi asia on ainakin varma, virkahti Jaakko Jaakon-Lauri. Jos hän etsi pakopaikkaa . . .

— Pakopaikkaa? Eihän voi paeta sellaisen rikoksen tieltä.

— No niin, paikkaa, missä hengähtää hetkinen ja tuumia hiukan eteen- ja taaksepäin. Jos hän etsi selaista, hän ei todellakaan olisi voinut valita mitään sopivampaa.

— Ei. Täällä käy niin harvoin kukaan.

— Ja jos hän tahtoi neuvotella jonkun lakimiehen kanssa, hän tiesi myös sellaisen täällä tapaavansa,

vieläpä päämiehen vertaistensa seassa niin sanoakseni.

Paavo Kontio hymähti välinpitämättömästi kohteliaisuudelle.

Hänen aivonsa työskentelivät kuumeentapaisesti. Kaikki hänen entiset loogilliset ja lainopilliset asianajaja-vaistonsa tuntuivat nyt heränneen ja kuin veryttelevän itseään vuosikausia kestäneen horrostilansa jälkeen, pyrkien epätoivoisella ponnistuksella niiden uusien vaikutusten herroiksi, jotka viime yönä ja tänään olivat äkkiä liikkeelle lähteneiden jäälautojen tavoin hänen elämänsä tavalliseen, tyyneen virran-uomaan patoutuneet. Täytyihän saada ne johonkin järjestykseen, täytyihän löytyä joku väylänkohta, josta ne jälleen voisivat suuremmille, laajemmille suvantovesille purkautua.

Nyt tuntui kuin olisi itse elämä seisahtunut. Mitä tehdä, mistä alottaa? Jotakin oli tehtävä ja pian, sillä aika ja tapaukset kiirehtivät tuolla jossakin tuntemattomassa maailmassa huimaavaa, kohtalokasta kulkuaan . . . Kuka voi sanoa, mitä jo seuraava hetki oli tuopa mukanaan?

Jaakko Jaakon-Lauri katsoi kelloaan.

— Minun täytyy ehtiä tästä $1\frac{1}{2}$ 2:n junalle, hän sanoi, joi lasinsa pohjaan ja nousi ylös. Sitäpaitsi minulla ei ole enää mitään edelliseen lisättävää.

— Minä lähden sinun kanssasi, virkahti Paavo Kontio nopeasti. Ymmärräthän, etten voi jäädä tänne enää hetkeksikään.

— Mutta sinun vieraasi? Ethän voi heitäkään jättää tänne?

— En! Mutta myös heidän täytyy siinä silmänräpäyksessä pois! Eikö niin, sinunkin mielestäsi?

— Suoraan sanoen, kyllä. Heille olisi paras olla nyt niin pian kuin suinkin Kuusistossa, josta heidän oman turvallisuutensa nimessä ei olisi pitänyt poistua ollenkaan.

— Juuri niin! Heillä on auto, he voivat heti matkustaa.

— Suo anteeksi, etkö aio heille selittää mitään?

— En! He tietävät tarpeeksi. Ja jos he eivät ole tietävinään, on tämä sanomalehti heille ainakin jotakin selittävä.

Hän oli noussut hätäisesti ja rientänyt jo edellä eteiseen. Nyt hän oli ruvennut kiireisesti pukeutumaan.

Jaakko Jaakon-Lauri seurasi häntä tyynenä ja järkähtämättömänä.

Paavo Kontio painoi sähkönappulaa. Kun ei Susanna heti siinä silmänräpäyksessä tullut, hän painoi toisen ja monta kertaa.

Susanna saapui vihdoin lääpästyneenä.

— Onko pehtori kotona? kysyi Paavo Kontio ärtyneenä pitkästä odotuksesta.

— Missäpä hän olisi . . .

— Hevonen on heti valjastettava! Minun täytyy nyt juuri, tällä hetkellä, matkustaa Helsinkiin.

— Herra siunatkoon! Helsinkiin!

Sellaista ei ollut vuosikausiin tapahtunut.

— Niin, niin! Nyt heti! Susanna koettaa nyt joutua vähän nopsemmin. Hevonen, vaunut! Mars!

— Ei tarvitse, ehti Jaakko Jaakon-Lauri siihen huomauttaa. Minulla odottaa oma kyytihevonen portin edessä.

— Jahah! Sen parempi! Ei tarvitse siis . . . Minun vieraani ovat puutarhassa. Susanna menee ja ilmoittaa minun lähdöstäni . . . Minä tulen takaisin vielä ennen iltaa.

— Paras, ettet lupaa mitään, päätteli Jaakko Jaakon-Lauri.

— No niin, huomenna tai ylihuomenna siis! . . . Tämän sanomalehden saa Susanna samalla viedä heille. Susanna sanoo, että minä pyysin sen heille lähettämään.

He menivät jo portaita alas.

— Paras olisi myös, ainakin toistaiseksi, ettei kukaan saisi tietää heidän käyneen täällä, huomautti Jaakko Jaakon-Lauri.

— Se on totta!

Paavo Kontio pistäytyi alikerran ovesta sisälle ja tapasi siellä pehtorin, vanhan, rokon-arpisen miehen, joka juuri istui ja suutaroiitsi vanhanaikaiset, messinkisankaiset silmälasit sisäänpäin lutistuneella nenälään. Hän nousi hämmästyneenä.

— Herra on hyvä. . . Tohtori on hyvä, hän sopersi ja rupesi tuolille tilaa tekemään.

— Päivää! Ei, minulla ei ole aikaa. Minä matkustan! Tahdoin vain sanoa, että näistä viime-öisistä vieraista ei sitten halaistua sanaa. Ymmärtääkö? Suu poikki!

Paavo Kontio näytti luisevaa nyrkkiään hänen nokkansa alla.

— Yhyy. Kyllä ymmärrän . . .

— Ne ovat anarkisteja, nihilistejä! Minun täytyy lähteä nyt juuri heidän tähtensä . . .

— Ei suinkaan Siperiaan?

— Ei vielä! Pehtori pitää sitten huolen siitä, että Susanna myös panee suunsa lukkoon, munalukkoon . .

— Kyllä ymmärrän. Se onkin noilla muutamilla ämmillä suu sellainen kuin . . .

He eivät kuulleet vertausta. He jo riensivät pihan poikki, Paavo Kontio edellä, Jaakko Jaakon-Lauri töin ja tuskin hänen perässään . . .

— Minä olen pelastanut tuon miehen kuritushuo-

neesta, selitti Paavo Kontio. Hän on minulle koiraa uskollisempi.

— Näin tehdään vääränvalan-tekijöitä, tuumi Jaakko Jaakon-Lauri askeliaan hoputtaen. Toivo-kaamme kuitenkin, ettei joudu uudelleen sinun pelastettavaksesi Kakolasta.

Aivan oikein! Hevonen ja rillat odottivat portin edessä.

He nousivat molemmat niihin.

— Aja! huusi Paavo Kontio kyytipojalle. Asemalle niinkuin oltaisi jo!

Puutarhasta kajahteleva iloisten äänten pajatus lisäsi heidän kiirettään.

Rillat lähtivät vierimään päivänpaisteista, yöllisen sateen jälkeisistä vesilammikoista kimaltelevaa maantietä, jonka hiekassa vielä siellä täällä näkyivät tuoreet auton jäljet.

— Tuo ei ole hyvä, mutisi Jaakko Jaakon-Lauri, niitä sateenvarjonsa kärjellä osoittaen. Mutta jumalan kiitos, meillä ei ole Sherlock Holmes'eja.

— Paitsi me kaksi, hymyili Paavo Kontio.

Samalla vilkasi hän epäluuloisesti ystäväänsä, sillä hänen mieleensä johtui, ette'ivät he vielä olleet sopineet edes mistään yhteisestä sotasuunnitelmasta.

Kuka voi taata, missä tarkoituksessa tuo vanha kyynikko oli häntä lähestynyt ja kenen asioilla hän

kulki oikeastaan? Mistä hän oli osannut tulla juuri tänä aamuna ja miksi hän oli ollut niin aulis asettamaan hänen käytettäväkseen noita lisätietojaan, joiden alkulähde oli yhä edelleenkin outo hänelle ja saattoi olla kuinka samaskainen hyvänsä? Taisi olla parasta olla varovainen hänen suhteensa, sillä eihän tiennyt vielä, istuiko hän tässä todella ystävän kanssa vai ehkä juuri päinvastoin pahimman vihollisensa?

Hän päätti pitää tästälähtien silmällä epäiltävää vierustoveriaan ja hankkia mitä pikimmin täyden selvyyden siitä, mikä tämä oli miehiään ja missä hänen yksityiskohtaisten uutistensa keränpohja oli.

7.

Itse ei Paavo Kontio tarvinnut pitkiä aikoja päästäkseen selville omasta tehtävästään ja osastaan Kuusiston järkyttävään murhenäytelmään nähden. Se valkeni hänelle suurin pääpiirtein jo matkalla Helsinkiin.

Hän oli jo todennut, että hän rakasti Sinikka-rouvaa, rakasti kaikella harmaantuneen miehuutensa palavalla, kipeällä, elämän-syksyisellä kiihkeydellä niin kuin hermot ärsytystänsä, niinkuin hukkuva oljenkortaan, niinkuin ajokoiria eellä kiitävää saalistaan . . .

Mutta saattoiko hän rakastaa myös murhaajaa?

Kyllä, hän oli ehtinyt jo senkin todeta, tosin ensin omaksi kauhukseensa, mutta sitten yhä avartuvalla, yhä lämpenevällä ja kirkastuvalla inhimillisen yhteenkuuluvaisuuden tunteella, johon tuntui mahtuvan kuin Herran temppeliin sekä hurskaat että väärinteijät. Mikä oli hän asettumaan ihmisten ja heidän intohimojensa tuomariksi? Hän, joka ei kaikesta kuuluisasta älyllisyydestään ja juriidisesta järjestään huolimatta ollut onnistunut hillitsemään edes omaa intohimoaan, vaan jonka elämäntarinan se suorastaan oli määrännyt, vaikuttaen viimeisiin vuosiin saakka sen pienimpiinkin yksityiskohtiin?

Teatterinäyttämöllä hän oli parikymmentä vuotta sitten nähnyt ensi kerran Sinikka-rouvan ja oli tämä hänet heti siitä hetkestä saakka ikuiseksi, elinkautiseksi orjaksi valloittanut. Siitä saakka hän ei ollut ajatellut muuta kuin häntä, hänen saavuttamistaan, hänen miellyttämistään ja kohoamistaan niin korkealle kuin suinkin hänen arvioivassa mielipiteessään.

Hän oli ollut jo siihen aikaan lakitieteen kandidaatti ja palvellut senaatissa. Hän oli jo silloin ollut yleisesti tunnustettu tulevaisuuden mies, samoin kuin hän koulunpenkiltä saakka oli ollut lahjakkain toveripiiristään. Hän oli tuntenut kaikkien kykyjen ky-

tevän itsessään, kaikkien mahdollisuuksien poveaan paisuttavan. Mutta hänen elämältään oli puuttunut varmaa päämäärää. Hän oli ollut kuin kotka korkean vuoren laella, jota kaikki ilmanrannat, kaikki rajattomat, tuntemattomat avaruudet puoleensa houkuttelevat.

Nyt oli hän saanut päämäärän itselleen: Sinikka. Nyt olivat kaikki kuulakkaat, epämääräiset kangastukset ottaneet muodon ja yhdeksi ainoaksi, armaaksi, väikkyväksi ja välähteleväksi kuvajaiseksi pukeutuneet: Sinikka . . .

Sinikka oli hänet määritellyt, koonnut ja rajoittanut, pannut kuin silmälaput hänen sinne tänne sinkoutuvalle katseelleen ja vaatinut hänen kiinteästi ja voimakkaasti yhteen suuntaan katsomaan.

Silloin hän oli jättänyt hallinnollisen alansa, joka saattoi tarjota vain hitaita, joskin helposti leikattavia laakereita hänen kärsimättömälle kunnianhimolleen. Eikähän se sitäpaitsi sopinut oikein yhteen myöskään Sinikan jo varmaksi viitotun elämän-uran kanssa, joka oli teatteri ja jolla niin häikäisevä tulevaisuus näytti häntä odottavan. Kaukana siitä, että Paavo Kontio nimittäin olisi itsekkäästi tahtonut häntä siitä luopumaan ja uhraamaan pyhiä, taiteellisia päämääriään omille julkiseen kansalaistoimintaan tähtääville tarkoituserilleen. Päinvastoin! Sinikan tuli saada kas-

vaa ja kehittyä vapaana, kukkia kauniisti omassa korressaan. Vain itsenäisinä, vain vertaisina, vain toisensa arvoisina nykyaikaisina ihmisinä he tahtoivat toisilleen kätensä ojentaa.

Näin he olivat keskenään haaveilleet. He olivat olleet salakihloissa, he olivat näkyneet yhdessä kaikkialla. Ihmiset olivat jo tottuneet heitä toisilleen kuuluvina pitämään. Kerrankin sopiva pari! kuis-kineet heidän ohi kulkiessaan . . . Kerrankin kaunis kansallinen pari! huomauttaneet toiset ja heille sydämessään kaikkea onnea ja menestystä toivottaneet.

Ja heidän onnensa tähti oli noussut yhä! Paavo Kontio oli ruvennut lukemaan, valmistanut väitöskirjansa, tullut lakitieteen tohtoriksi ja dosentiksi yliopistoon. Hän oli pyrkinyt opin kukkuloille, ei suinkaan tavalliseksi, toisten vasikalla kyntäväksi, muiden tuloksia märehähtäväksi tusinaprofessoriksi, vaan todelliseksi suureksi tiedemieheksi, joka loisi jotakin uutta, keksisi uusia malmisuonia ja iskisi esiin uusia tietämisen, elämisen ja onnellistumisen ehtoja ihmisille. Kansantaloudelliset tieteet olivat tuntuneet hänestä siihen sopivimmilta, jotapaitsi ne aina olivat häntä erikoisesti viehättäneet. Niiden ala oli meidän maassamme vielä aivan raivaamaton ja näytti odottavan vain asiaansa innostunutta, tarmokasta uranuurtajaa.

Samaan aikaan oli myös Sinikka kulkenut voitosta voittoon. Teatterin johtokunnan huomio oli kiintynyt häneen aina enemmän, hän oli saanut aina tärkeämpiä tehtäviä osalleen ja saavuttanut aina suurempaa yleisönsuosiota. Samassa asteikossa olivat parantuneet myös hänen palkkasuhteensa ja kohonnut hänen yhteiskunnallinen asemansa. Hän oli seurustellut pääkaupungin parhaissa piireissä, pitänyt itsekkin jo pientä salonkia, jonka etuoikeutettu isäntä oli ollut tietysti Paavo Kontio itse, mutta jossa olivat, paitsi näyttelijöitä ja sanomalehtimiehiä, näkyneet monet tieteen ja taiteen tulevista suurmiehistä, niistä, jotka sitten parin seuraavan vuosikymmenen aikana olivat kyntäneet niin syviä vakoja koko isänmaan viljelykseen.

Ne olivat olleet heidän onnellisimpia aikojaan. He olivat kävelleet, he olivat keskustelleet, he olivat lukeeet ja haaveksineet yksissä, vieläpä työskennelleetkin, sillä Sinikka ei esittänyt mitään uutta osaa, jota hän ei sitä ennen olisi tuhanteen kertaan pohtinut, tutkinut ja eritellyt Paavo Kontion kanssa. Työskentely oli ollut tosin hiukan yksipuolista, sillä hänen tieteellisiin tutkimuksiinsa taas ei Sinikan osan-otto luonnollisista syistä ollut eikä voinut olla yhtä läheinen. Mutta se ei häirinnyt heitä ensinkään eikä kumpikaan heistä tuohon asioidentilaan sen suurempaa huomiota kiinnittänyt.

Kuitenkin piili siinä pieni vaara, joka kasvoi päivä päivältä suuremmaksi. Paavo Kontio luisui yhä enemmän pois alkuperäisistä tieteellisistä harrastuksistaan kohti taiteellisia piirejä ja teatteri-elämää, missä hänen asemansa oli vain Sinikan innokkaimman ihailijan ja missä hänellä muuten oli varsin vähän taikka ei mitään tekemistä. Seuraukset siitä tulivat sangen pian näkyviin. Hänen suuret tieteelliset saavutuksensa tuntuivat jostakin syystä odotuttavan itseään, hänen täytyi elää korkeaa elämää, olla joka ilta ulkona, näytellä mesenaattia ja yhteiskunnallista arvohenkilöä. Hän velkaantui! Yhä useammin hän näki olevansa pakotettu vetoamaan rahalaitosten ja toveriensa hyvántahtoisuuteen sekä taksoittelemaan ystäviään sen suuremman tai pienemmän hyödyn mukaan, mikä hänelle saattoi olla heidän mahdollisesta pankkinimestään.

Järkevänä miehenä huomasi hän sen kyllin aikaiseen, ettei mitään kaikuvampaa kuperkeikkaa tapahtunut. Hän laski menonsa ja melkein olemattomat tulonsa ja oivalsi, ettei käynyt päinsä näin jatkaa enää. Silloin hän päätti tehdä nopean ratkaisun ja ruveta asianajajaksi.

Silloin hän olisi myöskin mielellään mennyt naimisiin. Mutta kun hän tuota asiaa lähemmin ajatteli, hän huomasi itsekkin, miten mahdotonta, miten

naurettavaa se olisi ollut hänen nykyisessä tilanteessaan. Täytyi ensin ansaita rahaa, paljon rahaa! Eihän heidän, hänen ja Sinikan, sopinut niinkuin moneen muun naimisiin mennessään supistautua ja vetäytyä omaan pieneen kotipiiriinsä. Hehän kuuluivat, Sinikka varsinkin, ensisijassa kansalle ja yhteiskunnalle ja vasta sitten toisilleen ja omalle itselleen. Sinikan oli ennen kaikkea säilytettävä julkinen asemansa ja tulevaisuutensa. Herra siunatkoon, mitä olisivatkaan heidän yhteiset tuttavansa ja vielä enempi laajat, heille tuntemattomat kansalaispiirit ja kansankerrokset sanoneet, jos olisivat eräänä kauniina päivänä saaneet kuulla, että he olivat vain oman pienen, yksityisen perheonnensa ympärille kuin kaksi varpusta pesiityneet!

Ei! Sellainen saattoi käydä päinsä vain pikkusieluille. Heidän oli aatteiden, pyhien, kansallisten aatteiden lippua korkealla kannettava ja kuuluttava maansa henkisen valiojoukon eturintamaan.

Varsinkin oli se tärkeätä Sinikalle, jonka julkinen menestys ja tulevaisuus riippui kokonaan päivän suosioista, päivän mielipiteestä. Yleisö oli oikullinen kuin meren aalto. Minkä se tänään kohotti korkealle taitvaisiin, sen saattoi se jo huomenna lyödä murskaksi ja syöstä syvyyteen! Se oli vielä oikullisempi ja hirmuvaltaisempi kuin taiteen pyhä valtiatar itse, joka sa-

nomalehdistön yhtäpitävien, dityrambisten arvostelujen mukaan näytti juuri Sinikan taiteilijapersoonallisuudessa olennoituneen.

Ei! Avioliitto ei saanut olla hänelle askel alaspäin, vaan ylöspäin! Hänen, Paavo Kontion, yksinkertainen velvollisuus oli ensin luoda hänen arvoisensa jalista, hänen arvoisensa valta-istuin, ennen kuin hän hyvällä omallatunnolla voisi pyytää sydämensä valittua sille sijoittumaan.

Sinikka oli hänelle kaikki kaikessa. Hän oli kehittynyt jo niin pitkälle rakkaudessaan, ja rakkauden pyhässä vertaisuudessa, että hän ei pitänyt itseään enää rakastamansa naisen arvoisena!

Hän oli sitten ajanut asioita ja ansainnut rahaa. Hänen velkansa olivat vajaassa vuodessa suoritettut. Mutta hän tarvitsi enemmän, aina enemmän rahaa, sillä samassa määrin kuin hänen varallisuutensa karttui, kasvoi ja korkeni myös hänen päämääränsä. Hän huomasi, hän tunsu sormenpäissään nyt vasta ensi kerran rahan arvon ja sen mukaan seuraavan vallanhekkuman, jota hän ei tahtonut käyttää eikä nauttia ennenaikojaan, vaan sitten kerralla, sitten muutamissa vuosissa, yht'aikaa onnensa ja lempensä ylimmän autuuden kanssa . . .

Mitä enemmän hän rikastui, sitä enemmän hän rakastui rahoihinsa. Kymmenientuhansien tulot ei-

vät enää riittäneet hänelle, täytyi ansaita satojatushansia ja miljoonia. Hänestä oli kuin hän kulta kootessaan olisi koonnut pidätettyä voimaa, keskitettyä energiaa kellareihinsa . . . ei vain kulta-, vaan ruutitynnyreitä, jotka kaikki kerran räjähtäisivät hänen tahdostaan.

Samalla hän oli innostunut yhä enemmän myös itse asianajo-toimen ammatilliseen puoleen, joka aluksi oli näyttänyt hänestä niin suppealta ja vähäpätöiseltä. Mitä älyn ja järjen voimistelua, mitä hermokiihotusta, mitä vaihtelevia mielialoja ja todellisen, elävän elämän tauluja se tarjosikaan! Ja mitä tilaisuutta elämää ja sen olosuhteita vallitsemaan, hallitsemaan ja muodostamaan mielensä mukaisiksi!

Hän syöksyi siihen tulisen luonteensa koko kiihkeydellä. Hän ajoi oikeita asioita ja vääriä, sekä sellaisia, jotka hän alusta alkaen tiesi vääriksi, että sellaisia, jotka vasta oikeudenkäynnin kestäessä hänelle vääriksi osoittautuivat. Mutta hän voitti melkein aina, ja se oli pääasia! Hänen maineensa kasvoi, hänen varallisuutensa lisääntyi, hän näytti yhä edelleen olevan onnen helmalapsi . . .

Sellaisena piti hän itsekin itseään ja oli valmis myöntämään, että hän nyt vasta oli oikeastaan joutunut omalle alalleen. Sitäpaitsi hän oli tullut ikäänkuin lähemmäksi Sinikkaa . . . lähestynyt häntä

oman jokapäiväisen työnsä ja ammattinsa kautta eikä enää pelkkien aatteellisten ja ihanteellisten pyrkimysiensä. Tämä oli teatteria, tämä oli teatterilavaa tämänkin, joka esitti maailmaa, eikä suinkaan vähemmän jännittävää tai seikkailurikasta, joskin todellisempaa. Inhimilliset edut ja intohimot iskivät tässäkin vastakkain, tässäkin tarvittiin ohjaajia ja näyttelijöitä, taitavia näyttelijöitä, ja kaikkien henkisten kykyjen ylivoimaista, ylikuonnollista pingoittamista. Sanomalehdet kirjoittivat tästäkin, yleisö seurasi tätäkin henkeä pidättäen, tässäkin ajelivat voitot ja tappiot, nöyryytykset ja kättentaputukset toisiaan . . .

Ja tässä teatterissa hän oli paras näyttelijä, sen ensi-iltojen sankari ja kuningasrakastaja!

Nyt heidän tietysti olisi sopinut erinomaisesti mennä naimisiin, mutta heistä kumpikaan tuskin ehti sellaista ajattelemaan. Heillä oli nyt työtä yli kaulan kummallakin, he tapasivat harvemmin toisiaan, ja kun he tapasivat, he juttelivat vain uusista voitoistaan ja vielä voitettavista vastustajistaan, niiden juonien, niiden vehkeiden ja sotasuunnitelmien tyhjäksitekemisestä . . . Tietysti he menisivät naimisiin, mutta sitten, sitten! Täytyihän heidän ensin voittaa, lopullisesti voittaa, kummankin tahollaan, ja taata itselleen ijäisesti pilvetön, ijäisesti varma ja turvattu tulevaisuus . . .

Samalla kehittyi ja muuttui muuksi myös koko heidän henkinen olemuksensa. He olivat olleet aluksi aatteellisesti innostuneita kumpikin, kumpikin kyvykkäitä, häikäilemättömiä ja kunnianhimoisia. Samat luonteenominaisuudet polttivat, valaisivat ja kiihottivat heitä vieläkin, joskin heidän kiihkonsa oli käynyt aina henkilökohtaisemmaksi ja heidän aatteensa yhä enemmän sulanut yhteen heidän aina suurempaa vapautta, aina laajempaa liikkumistilaa ja toimintaa alaa vaativan yksilöllisen mahtipontensa kanssa. Epäilemättä he olivat kumpikin itsenäistyneet. Mutta samalla he olivat itsensä niin ihannoineet omien entisten jumaliensa vertaisiksi, että he eivät olisi, vaikka olisivat tahtoneetkin, enää voineet omaa pientä minäänsä suuresta erottaa.

Kumpikin he olivat ennen olleet aatteen ajajia. Paavo Kontiosta oli tullut — asianajaja. Ja Sini-kasta oli entisen heleäposkisen, tähtisilmäisen, reippaan ja luonnollisen suomalaisen tytön sijasta tullut keinotekoinen teatteritähti, joka kynsin hampain ajoi omaa asiaansa ja taisteli naarassuden tavoin joka hetki asemastaan sekä kulissien takana että yleisön suosiossa.

Tietysti heillä vielä nytkin oli silloin tällöin aatteellisia keskusteluja keskenään. Ennen oli Ibsen ollut heidän jumalansa. Sitten olivat Nietzsche ja Rem-

brandt kasvattajana-nimisen kirjan tuntematon tekijä tulleet hänen tilalleen, kunnes hekin olivat saaneet väistyä Ruskinin ja eräiden kansantaloudellisten kirjailijain tieltä, joiden nimiä Sinikka tosin ei voinut muistaa koskaan, mutta joihin hän sai rajattoman uskon ja luottamuksen Paavo Kontion lennokkaiden esitysten kautta.

Kauneutta kaikille! oli ajan tunnussana. Toinen, paljon proosallisempi, kuului: Kaikille leipää! He valitsivat kumpikin sen mikä oli lähinnä heitä, eikä heillä ollut myöskään syytä olla tähän valintaansa tyytymättömiä.

Sinikka valitsi edellisen. Se merkitsi hänelle aina laajenevaa populariteettia, aina syvempien kansankerrosten kannatusta, itsensä ja oman taiteensa säteilemistä aina avartuviin, aina kiitollisempiin ja ylistävämpiin ympyröihin. Paavo Kontio valitsi jälkimäisen. Se merkitsi hänelle taas aina herkempää kaikupohjaa, aina aatteellisempaa sädekehää, aina tukevampaa valtiollista ynnä yhteiskunnallista valta-asemaa . . . Ja, hyvin ymmärretty, myöskin leveämpää leipää hänelle itselleen!

Hän antoi valita itsensä valtiopäiville. Hän tahtoi muuttaa senkin teatteriksi ja kättentaputus-paikaksi niinkuin hän jo oli muuttanut käräjätuvan.

Mutta silloin, juuri kesken hänen korkeinta nou-

suaan, oli särkynyt hänen suhteensa Sinikkaan, ja samalla järkähtänyt koko se pohja ja perustus, jolla hänen sisäinen olemuksensa lepäsi ja jolle rakentuivat kaikki hänen korkealentoiset tulevaisuuden-unelmansa.

Kuinka se oikeastaan oli tapahtunut? Hän olisi tuskin itsekään enää voinut tehdä lähemmin selkoa siitä. Hän muisti vain, että hänellä oli ollut paljon työtä siihen aikaan ja että hän oli vain harvoin ehtinyt Sinikan kanssa seurustelemaan. Sitten hänen oli täytynyt yksityisten asioittensa vuoksi lähteä pitkälle matkalle jonnekin Pohjois-Suomeen. Siellä oli hänet yllättänyt tieto Sinikan kuulutuksesta Kuusiston herran kanssa.

Hänen järkensä oli seisahtunut, hän ei ollut aluksi ymmärtänyt mitään. Sitten oli tuska, raivo ja häpeä hänet täyttäneet . . . Kuusiston herra! Kuka oli Kuusiston herra? Raaka, sivistymätön aatelistompeli, rikas tilanhaltija ja tilansa metsien myöjä, tunnettu elostelija ja rotukoirien kasvattaja, vailla kaikkia korkeampia henkisiä harrastuksia eikä edes mitään mainehikkaampaa, Suomen aikakirjoissa kuuluisaa sukuakaan . . . Leskimies vielä päälle päätteeksi! Ei siis millään tavalla kelvollinen Sinikan kengännauhojakaan päästämään.

Paavo Kontio ei ollut tiennyt, pitikö hänen itkeä vai nauraa. Luultavasti hän oli tehnyt molempia! . . .

Hän ei ollut senjälkeen tavannut enää Sinikkaa. Tämä oli viettänyt häitään vielä samana keväänä, eronnut teatterista ja muuttanut uusille asuinsijoilleen . . . Vain suurimmalla tahdonponnistuksella oli Paavo Kontio jaksanut valtiopäivätyönsä loppuun suorittaa. Hän ei ollut puhunut koskaan niin hyvin kuin silloin. Koskaan ei hänen järkensä ollut niin jääkirkkaana kimallellut, koskaan eivät sitovat, lukoon-lyövät vuorosanat niin musertavina sataneet hänen huuliltaan. Mutta yleisö, joka haltioituneena kuunteli häntä, säädynjäsenet, joiden mielipiteen hän määräsi, eivät olleet voineet aavistaa, mitä maksoi hänelle tuo ponnistus, kuinka kylmät kyyneleet tipuivat hänen silmistään hänen usein aamupuoleen yötä yksinäisen kammionsa permantoa mitellessään ja miksi häneltä usein kesken valiokunnan asiallisimpia keskusteluja äkisti haihtui kaikki ja hän jäi hetkiseksi hajamielisenä tyhjään ilmaan tuijottamaan.

Jumalan kiitos, valtiopäivät loppuivat nekin aikoihin ja hän oli vapaa! Hän teki pitkän pikamatkan ympäri Eurooppaa. Mutta murhe kiirehti hänen kantapäillään. Hän päätti vihdoin olla sitä pakenematta. Hän palasi kotimaahan, osti palstatilansa ja rupesi muun paremman homman puutteessa sitä mieleiseen muuttelemaan ja rakentelemaan.

Kaiken julkisen toiminnan jatkaminen oli tuntu-

nut hänestä mahdottomalta . . . Miksi tehdä mitään? hän oli kysynyt itseltään. Eihän sillä kuitenkaan olisi mitään tarkoitusta.

Ja kaiku hänen sydämensä onkaloista oli vastannut varmasti ja vääjäämättömästi: Ei mitään! Milään ei ollut enää mitään tarkoitusta.

Mitä sitten oli seurannut, oli ollut kuin horrosta, kuin unta hänelle. Kuin unessa hän oli elänyt päivänsä, kuin unessa koettanut yhtä ja toista toimitella. Unta oli ollut eilinen ilta, kuin unta myös se hetki, jolloin hän jälleen niin monen pitkän vuoden perästä oli tuntenut Sinikan valkeat käsivarret kaulallaan . . . Ja mitä oli tämä aamu ollut? Vain unta, vain pahaa, hirvittävää painajaista, joka oli hänen kurkkuunsa kiinni kouristanut ja tahtonut hänet tukahduttaa.

Nyt vasta junassa, Jaakko Jaakon-Lauria vasta-päättä istuessaan, hän tunsu täysin heräävänsä . . . Minne hän oli menossa? Mitä hän aikoi? Kuinka oli uhkaava onnettomuus torjuttava? . . . Kaikki selvisi hänelle muutamissa silmänräpäyksissä.

Täytyi tehdä jotakin, täytyi toimia ripeästi ja voimakkaasti! Tuo sama vaistomainen tunne, joka äsken kotona oli hänet paikaltaan ponnahuttanut ja saanut matkalle hänet, täytti nyt koko hänen olentonsa. Tuumat ja ajatukset tikkuilivat hänen aivoissaan kuin veri kauan puutuneessa jäsenessä. Kohta

ne kerääntyivät, kiintyivät ja pusertuivat lujaksi, itsetietoiseksi päätökseksi, joka lankesi hänen ylitseen kuin virvoittava kevätsade poutineelle, routapohjaiselle kesannolle.

Hänen oli jälleen ruvettava asianajajaksi!

Nyt, jos koskaan, oli hänellä selvä päämäärä, selvä toimiohje: Sinikka oli joka tapauksessa pelastettava. Jaakko Jaakon-Lauri oli ollut oikeassa: siitä edellytyksestä oli lähdettävä. Mitä sitten seurasi, oli niin selvää ja yksinkertaista, että häntä oikein pyrki, kesken kaikkea nykyisen tilanteen traagillisuutta, herttaisesti hymyilyttämään. Sinikka tarvitsi lakimiestä . . . no niin, hän oli lakimies! Sinikkaa tulitaisiin syyttämään rikoksesta . . . no niin, hän puolustaisi ja pesisi puhtaaksi hänet! Sinikka mahdollisesti aluksi vangittaisiin, kenties tuomittaisiin ali-oikeudessa . . . no hyvä, hän käyttäisi kaiken kykynsä, kaiken tarmonsa, kaiken kokemuksensa ja tietorikkautensa hänen vapauttamisekseen!

Maksoi, mitä maksoi! Oli hän sitten syytön tai syypää! Jälleen niinkuin entisinä parhaina päivinään hän tunsu tuon häikäilemättömän itsekohtaisen mahtiponnan poveaan paisuttavan, joka välitti viis oikeudesta ja vääryydestä, joka tunnusti vain yhden oikeuden, nimittäin voimakkaamman, ja oli valmis siitä kenen kanssa hyvänsä miekkaansa mitteleämään.

Nyt tunsii hän taas olevansa entinen Paavo Kontio ... Jumal' armahtakoon, ken aikoi hänen tielleen asettua!

Mutta voidakseen toimia kyllin laajasti ja voimakkaasti tuon yhden ainoan suuren tarkoituksperänsä saavuttamiseksi hänellä täytyi olla toimisto, eikä mikään nurkkatoimisto jossakin pihan perällä ja laita-kaupungilla, vaan parhaalla mahdollisella paikalla, nykyaikaisesti järjestetty ja kalustettu. Myös apulaisia piti hänellä olla, pari ainakin, kaksi tai kolme tutkinnon suorittanutta lakimiestä, kirjanpitäjistä ja konttorineideistä puhumattakaan. Sillä täytyihän hänen jo oman maineensäkin vuoksi ottaa myös muita asioita ajaakseen. Sitäpaitsi se oli aivan välttämätöntä tämän yhden, pyhän pääasian onnistumiselle.

Kukaan ei saanut arvata, että hän juuri sen vuoksi oli lähtenyt liikkeelle. Siksi täytyi hänen ehtiä avata toimistonsa jo ennen kuin Kuusiston salaperäiset tapahtumat rupeisivat päivänvaloon purkautumaan.

Siitä tulisi vaikein juttu, mikä hänellä vielä koskaan oli ollut ajettavanaan. Mutta sen parempi! Ja voiton hedelmä? Hän tuskin rohkeni sitä ajatella. Hän tuskin jaksoi kuvitella mielessään Sinikan rajatonta rakkautta ja kiitollisuutta. . . .

Ja hän itse? Hän saisi vielä kerran oikaista itsensä täyteen mittaansa ja näyttäytyä hänelle kaikessa voimassaan ja kunniassaan!

8.

Juna vihelsi. Oltiin Helsingin asemalla.

— Taisit sittenkin tehdä pienen tuumuuden, tuumi Jaakko Jaakon-Lauri heidän asemarakennuksen portaita Rautatientorille astuessaan.

— Kuinka niin? Minkä? kivahti Paavo Kontio.

— Senpähän vain, ettet ennen lähtöäsi sopinut vieraasi kanssa yhteisestä menettelytavasta. Ei tiedä, mitä tuumuuksia he voivat tehdä tällä aikaa.

— Ole huoleti! Mikäli minä tunnen rouva Sinikkaa . . .

Mutta hän oli kuitenkin valmis mielessään myöntämään, että Jaakko Jaakon-Laurin puheessa saattoi olla jotakin perää. Ja hän päätti heti hotelliin tultuaan kirjoittaa Sinikalle täydellisen selonteon uusista aikeistaan ja tarjota, mikäli tämä katsoi tarvitsevana, hänelle kaikkea lakitieteellistä tukeaan ja kannatustaan. Mutta osote? Minne hän lähettäisi kirjeen?

— Luuletko, että he ovat vielä siellä Kontiolassa? kysyi hän huolestuneena Jaakko Jaakon-Laurilta, joka vaieten kulki hänen sivullaan.

— Tuskin. Arvattavasti istuvat he tällä hetkellä autossa, matkalla joko Kuusistoon taikka . . .

— Taikka?

— Helvettiin! Sillä eihän voi tietää, mitä siinä sieluntilassa saattaa vaivaisen syntisen päähän pälkää.

Se oli kyllä totta, myönsi Paavo Kontiokin mielessään. Ja hän päätti lähettää kaksi sanasta sanaan yhtäpitävää kirjettä, toisen Kuusistoon, toisen kotiinsa.

Torin kulmassa pysähtyi Jaakko Jaakon-Lauri.

— Meidän tiemme eroavat nyt tässä, hän sanoi, viitaten Kaivokadulle päin.

— Niinkö? Sinä menet toimistoosi?

Jaakko Jaakon-Lauri katsoi terävästi ja tutkivasti häneen rilliensä yli.

— Toimistooni? Niinpä kyllä, tavallaan, hymähti hän. Minne aiot majoittua asumaan?

— Kämppiin. Se on minun vanha majapaikkani. Rupean heti työhön ja touhuun. Mutta me voisimme syödä päivällistä yksissä. Klo 6? Sopiiko?

— Kyllä. Mutta mieluummin yksityishuoneessa.

— Tietysti! . . . No niin, se on päätetty siis! Me tapaamme.

— Näkemiin.

He erosivat kumpikin taholleen, Jaakko Jaakon-Lauri tavallisessa hitaassa varovaisessa tahdissaan hiihätellen ja kopsutellen katukäytävää sateenvarjol-

laan, Paavo Kontio taas nopein, joustavin askelin, keppeä hengenvaarallisesti ilmassa heiluttaen.

Merkillistä, ajatteli hän, kuinka vähän minä tiedän tuosta Jaakko Jaakon-Laurista ja hänen nykyisistä olosuhteistaan! Enhän minä tiedä edes, onko hän nainut vai naimaton, vielä vähemmän, mitä osaa hän on päättänyt näytellä tässä asiassa . . . No niin, päivällisillä ainakin tahdon ottaa tarkan pohdin hänestä.

Heti huoneen Kämpissä saatuaan hän istui kirjoittamaan kirjettä rouva Sinikalle.

Se oli sittenkin vaikeampi tyyliä kuin mitä hän oli luullutkaan. Eihän hän voinut noin vaan ilman muuta syyttää häntä murhaajaksi! Taas toisakseen se olisi ollut välttämätöntä, jos hänen mieli tyydyttävästi ja todenmukaisesti selittää äkillistä, muodon tonta lähtöään Kontiolasta.

Hänen täytyi sorvilla sanansa sangen taitavasti ja ylimalkaisesti . . . Hän oli muka saanut äkkiä tärkeitä tietoja, jotka olivat pakottaneet hänet siinä silmänräpäyksessä Helsinkiin matkustamaan . . . Tiedot olivat yhteydessä tuon odottamattoman kuolemantapauksen kanssa . . . Hän valitti surua, toivoi voivansa olla edes jonkinlaiseksi avuksi ja lohdutukseksi hänelle näissä vaikeissa olosuhteissa ja pyysi suorastaan, että hän kääntyisi hänen puoleensa

kaikella sillä luottamuksella, mitä hän sekä entisyyteen että nykyisyyteen katsoen luuli ansaitsevansa. Lopuksi ilmoitti hän aikeestaan jättää maalainen erakko-elämänsä ja ruveta uudelleen asianajajaksi, joten hän ehkä tulisi tilaisuuteen palvella häntä lakimiehenäkin.

Loppu oli tarkoitettu leikilliseksi, mutta sai syvän vakavuuden pienen jälkilisäyksen kautta, jossa hän pyysi eräisiin vielä hämäriin asianhaaroihin katsoen mitä täydellisintä vaitioloa heidän vieraskäyntiinsä nähden Kontiolassa . . . Hän luki läpi kirjeensä ja oli siihen sangen tyytymätön. Mutta eihän hän voinut muuten kirjoittaa! Eihän siitä saanut tulla suora syytöskirjelmä, mutta ei myöskään pelkkä rakkaudentunnustus.

Hän jäljensi sen sitten, sulki kirjekuoret ja jätti ovenvartialle, jonka oli heti toimitettava toinen niistä postiin, toinen heti autonkuljettajan mukana Kontiolaan.

— Jahah! Tuossa tuokiossa!

Sitten vasta hänellä oli aikaa hengähtää.

Hän pistäytyi kahvilan puolelle, joka oli tähän aikaan melkein tyhjä, tilasi kahvia ja pyysi päivän sanomalehdet. Siitä olikin jo kauan kuin hän oli pitänyt sellaisia käsissään.

Tekstiosastoon hän ei vilkaissutkaan. Hän sy-

ventyi heti vuokra-ilmoituksiin, sillä hän muisti tarvitsevana huoneistoa sekä itselleen että toimistolle. Hän merkitsi ylös muutamia osotteita ja käänsi lehteä . . . Kas, siinähan olikin helsinkiläisten asianajajain luettelo!

Paljonpa niitä oli! Oikeuden tarvitsijain ja tietysti samassa määrin myös sen hankkijain luettelo näkyi hänen ajoistaan saakka suunnattomasti lisääntyneen. Mutta niinhän se on, niinhän se on, hän hymyili itsekseen, mitä vähemmän maassa lakia ja oikeutta, sen enemmän niitä, jotka elävät vääryydestä. Siinä suhteessa näyttivät viime-aikaiset olosuhteet erittäin hedelmällisesti vaikuttaneen.

Kuin syyssade sienten kasvuun! hän hymyili itsekseen.

Uusia nimiä, uusia nimiä . . . Kas vain, oli tuossa pari vanhaakin, jotka hän tunsii molemmat sekä oikeussalista että valtiopäiviltä . . . Tuo taas oli suuri sika! Ihme, että hänkin vain näkyi rehellisten ihmisten kirjoissa pysyneen . . . Uusia nimiä, uusia nimiä . . . Tuo oli ollut välillä senaattorina . . . Tuon kanssa hän kerran oli vetänyt kovaa sormikoukua erällä käräjillä Satakunnassa . . . Tuo taas oli ollut eräiden tehtaiden asianajajana, joilta hänen oli ollut usein pakko riidellä työväen tapaturma-korvauksia.

Uusia nimiä, uusia nimiä . . . Kumma kyllä, Jaakko Jaakon-Laurin nimeä hän etsi turhaan koko luettelosta.

Hän on mahtanut ostaa jonkun muun toimiston, tuumi hän, ja lopettaa entisensä? Ollut ehkä välillä virkamiehenäkin. Tullut erotetuksi ehkä ja ajaa nyt asioita toisten nimiin.

— Keh! Mitä kummia? Paavo Kontio! Ja ihan omassa persoonassaan! No, tulee mies meren takainen, ei tule turpehen alainen . . .

Paavo Kontio loi silmänsä ylös ja nousi nopeasti.

Se oli eräs hänen ystävänsä kirjailija, suuri kirjailija, saman ikäpolven miehiä ja hänen vanhoja nuoruudentovereitaan. He olivat yhdessä harjoittaneet paljon ylioppilaspolitiikkaa aikoinaan. Nyt he eivät olleet pariinkymmeneen vuoteen toisiaan tavanneet.

— Terve, sanoi Paavo Kontio, sydämellisesti hänen kättään puristaen. Hauska nähdä noin hyvissä voimissa sinua.

— Samoin sinua! . . . Mies kuin honka! Sinä asut siellä maalla? Minkälaiset metsästysmaat siellä on?

Paavo Kontio ilmoitti, että hän ei metsästänyt.

— Vahinko, valitti suuri kirjailija. Eihän siitä muuten maalais-elämästä . . . Olisi pitänyt käydä joskus katsomassa sitä sinun linnaasi, niin eipähän ole tullut tehdyksi.

— Olisitpa tullut. Tällä kertaa en voi kutsua sinua, sillä olen itsekin juuri päättänyt Helsinkiin asettua.

— Se on oikein! Koetin minäkin aikani sitä erakoelämää. Se oli nyt siihen aikaan muodissa . . . Taisi olla jonkinlaista henkistä pohmeloä, kun oli ensin juotu päänsä täyteen sitä modernismia ja kylläksen elää retusteltu Parisissa . . .

— Taisi olla. Te kirjailijat olette sentään siitä onnellisia, että te pääsette kaikesta syntyneen tunnus-
tamalla.

Suuri kirjailija hymyili homeerisesti.

— Kukaan itsensä pappi, hän sanoi. Eikös sitä siihen pitäisi kaikkien ihmisten tulla? Vai kuinka, sinä vanha tolstoisti?

— Taidat sinä olla yhtä paljon tolstoisti kuin minäkin. Muuten voin ilmoittaa, jos todella olet ruvennut niitä asioita harrastelemaan, että minun mestarini on tätä nykyä Svedenborg.

— Pysy sinä vain valtiokirkossa kiinni äläkä aina niitä lahkolaisia . . . Ei sitä kuitenkaan parempaakaan uskontoa keksitä meidän aikoinamme.

— Kuin kristin-uskoa? Mutta Svedenborghan se vasta oikea kristitty olikin . . .

— Mikä lie ollut, henkien manaaja! . . . Minä heitä en ole nähnyt enkä kuullut milloinkaan.

— Et edes heidän siipiensä suhinaa? uskalsi Paavo Kontio kysyä piloillaan.

— En. Runoilijat mitä lienevät kuulevinaan . . . Kyllä se, mikä minun kirjoissani seisoo, on kaikki ihan tästä päästä, tällä omalla kaljamalla kasvanutta.

Hän taputteli leikillisesti kaljua, korkeaa päälakeaan, joka niin sopivan ja sopusuhtaisen elämänlaakerin tavoin täydensi hänen rotevaa, tukevaa ja yhteiskunnallista olentoaan. Eikä Paavo Kontio nyt, yhtä vähän kuin ennen nuorempanakaan, voinut olla häntä kaikessa hiljaisuudessa ihailematta.

Hänen läsnäolonsa vaikutti niin tyynesti ja turvallisesti. Siinä oli ainakin mies, joka ei turhia uneksinut, niin kirjailija kuin olikin, ei kuusiin kurotellut, mutta jos joskus sellaiseen ehkä erehtyikin, kapsahti vallan vikkellästi ja pehmeästi katajikkoon! Pysyi ylimalkaan koetellun, terveen järjen vaarattomalla keskitasolla, keskimittan miehenä ja olevien olojen kiinteäksi poljetulla maankamaralla. Mitä hän olisi nytkin mahtanut arvella hänestä, Paavo Kontiosta, jos olisi tiennyt hänen uudesta, käänteentekevästä elämäkohdastaan? Ja mitä varsinkin, jos olisi tiennyt sen syyt ja vaikuttimet? Olisi varmaankin epäilevästi hänen omaa pääkaljuaan koputtanut.

— Etkö istu? hän kysyi. Olisi hauska taas kerran pitkästä kotvasta hiukan leukaila sinun kanssasi.

— Saatanpa istuakin. Pistäysin tänne puheliimeen, mutta täytyy odottaa vähän . . . Ettäkö väitteleeseen vanhan asianajajan kanssa? Kyllä se on niinkuin rupeisi hullun vasikan kanssa kilpaa juoksemaan.

— Et ole tainnut kuullakaan, että aion uudelleen asianajajaksi.

— Niinkö? Ja sitäkö varten sinä täällä Helsingissä . . .?

— Niin. Panen näinä päivinä toimiston pystyyn. Mitäs sanot?

— En muuta kuin onnittelen. No, niin se on, ihminen palajaa aina takaisin ensimmäiseen rakkauteensa.

— Rakkauteensa?

Paavo Kontio tunsii säpsähtävänsä. Oliko tuo peijakas jo nähnyt hänen lävitseen? Tiesikö tuo ehkä jotakin Sinikasta ja niistä salaperäisistä langoista, jotka liittivät hänen uudet puuhansa Kuusiston eilisiltaiseen murhenäytelmään? Saattoihan se jo olla kuinka yleisenä puheena hyvänsä. Ehkäpä jokainen muukin asettaisi hänen aikeensa, niin, vieläpä hänen äkillisen helsinkiläistymisensäkin samaan yhteyteen.

— Mitä Herran nimessä luulet rakkaudella olevan tämän asian kanssa tekemistä? tutkaisi hän, valmiina kaikki kieltämään.

— Muistelinpahan vain sitä ranskalaista lause-

partta . . . Vai asianajajaksi! Et viihtynyt koroilla-eläjänä?..

— En, vastasi Paavo Kontio tyyntyneenä. Pieniksipä ne on tainneet minun korkoni supistuakin. Maksoi paljon se linna.

— Pankki se on paras rahalinna. Minä, jos olisin sinun sijassasi, rupeaisin pankinjohtajaksi. Kuule, etköhän sinäkin vielä muuta päätöstäsi?

— Rupea sinä!

— Jos vain olisin nuorempi mies. Olisi lysti räiskiä toisen rahoilla . . . Mutta hyvä se on asianajajankin ammatti! Ei siinäkään oma nahka usein lielessä ole.

Paavo Kontio tunsi nyt itsensä kokonaan tyyneksi. Ei hän sentään vielä lasikaappi ollut, ei sentään kuka hyvänsä voinut vielä nähdä hänen lävitseen.

— Ja sinä? kysäisi hän. Kokonaan kirjallisuudelle antautunut?

Suuri kirjailija haukotteli haikeasti.

— Olen viime aikoina harrastanut pääasiallisesti teatteria, virkahti hän sitten välinpitämättömästi. Siellä sitä näkee sellaista, mitä ei todellisessa elämässä näe . . . niitä suuria luonteita ja suuria intohimoja, joita lie jossakin joskus ennen aikaan ollut . . . sitä suurta rakkautta ja sitä suurta vihaa . . . murhia, tappeluita ja myrkytyksiä.

Hän puhui jälleen niinkuin joka sana olisi ollut juuri Paavo Kontiolle erikoisesti tarkoitettu. Tätä rupesi uudestaan pöyristyttämään, mutta tällä kertaa vain hänen oma mielentilansa. Hän oli kuullut tai lukenut jostakin, että hermostuneilla ihmisillä ylimalkaan, mutta etenkin hulluilla koko maailman mylly tuntuu pyörivän vain heidän oman henkisen keskuk-sensa ympäri. Oliko hänkin jo niin pitkällä?

— Eiköhän niitä mahda olla olemassa vielä nykyäänkin, uskalsi hän edellisen johdosta varovasti huomauttaa. Jos ei meillä, niin muualla.

— Ei meillä eikä muualla, vakuutti suuri kirjailija . . . Eihän sellaista *tehdä*, vai miten se Ibsen sanoo? . . . Oli se sentään suuri runoilija. Kun osasi ihan tyhjästä luoda sellaisenkin kuvatuksen kuin se Hedda Gabler!

— Mistä tiedät, että hän sen niin tyhjästä teki? Ehkäpä hänellä oli hyvinkin elävä malli käytettävänään.

— No niin, uskossaan kukin tulee autuaaksi. Minä vain en ole heitä nähnyt . . .

— Ketä?

— Niitähän hirviöitä naishaamussa, niitä vampyyreja ja daimooneja. Mutta teatterissa niitä näkee . . . Et sinä aio tänä iltana teatteriin?

— Tuskin. Taitaa tulla jo kaksitoista vuotta siitä kuin olen käynyt niissä.

— Tulisit nyt kerran. Siellä näytetään Tolstoin *Pimeyden valta* . . . Siinä se on draama, niin että luut ruskaa.

— Vaikka kuvaakin nykyaikaista elämää?

— Niin, tapahtuuhan niitä rikoksia ja lapsenmurhia nykyäänkin, mutta ei niissä silti ole sitä suurta intohimoa . . . Mitä se on? Puukotat miehen? Siinä se on! . . . Joku mökinakka keittää huonon kahvin miehelleen . . .

— Kuinka niin, huonon kahvin?

— Ka, sekoittaa siihen vähän rotanmyrkkyä . . . Siinä se on! Ei se vielä ole intohimoa. Minäkin olen turhaan kolunnut nuo meidän sanomalehtemme . . .

Paavo Kontio tunsii jälleen säpsähtävänsä.

— Mitä varten? kysyi hän korviaan heristäen.

— Että löytäisin edes jonkun draaman aiheen, semmoisen oikean draaman . . . rakkausedraaman tai muun . . .

Paavo Kontio tuskin tohti hengittää enää. Asia oli aivan selvä. Suuri kirjailija oli nähtävästi lukenut Kuusiston herran kuolin-uutisen, hänellä oli käytettävissä samat lisätiedot kuin Jaakko Jaakon-Laurillakin ja hän oli tehnyt samat johtopäätökset. Hyvä, ettei toki vielä nimiä maininnut.

Niitäkään hänen ei enää tarvinnut kauan odottaa.

— Etkö ole löytänyt? hän kysyi vavahtavalla äänellä.

— En. Eikä niitä löydä muutkaan, jotka niitä todellisesta elämästä etsivät. Ne täytyy ottaa mielikuvituksesta.

Suuri kirjailija huokasi surumielisesti. Hän kärsi pysyväistä aiheiden puutetta nimittäin. Mutta sitten hän vilkastui taas ja lupasi Paavo Kontiolle viisi markkaa, jos tämä keksisi hänelle sellaisen draaman aiheen. Tämä lupasi pitää asian muistissa ja karhuta sopivalla hetkellä tuon summan häneltä.

— Entäpä minun ei tarvitsisi keksiäkään? huomautti hän. Entä jos tapaisin sellaisen todellisuudesta?

— Saat kaksi viitosta, jatkoi suuri kirjailija leikinlaskuaan. Siinä asianajajan toimesta voi sattua yhtä ja toista . . . Mutta mitäpä siitä jos sellaisen draaman kirjoittaisikin, eihän meillä kuitenkaan olisi siihen näyttelijöitä.

— Kuinka niin? Niitä suuria intohimojahan ne entiseen hyvään aikaan vasta oikein tulkita osasivatkin.

— Niin, entiseen hyvään aikaan. Nyt ne vain jutustavat ja visertelevät. Soma sitäkin kuulla! . . . Kuule, sinähän tunsit entiseen aikaan sen rouva Sinikan?

Nyt se tulee! ehti Paavo Kontio ajatella.

— Kyllä, koetti hän vastata niin välinpitämättömästi kuin suinkin. Kuinka niin?

— Ilman vain. Tulin tänään muistaneeksi, kun näin lehdistä, että hänen miehensä on kuollut. Ehkä hän jälleen liittyy teatteriin.

— Ehkä. Pidotko hänestä?

— Paljon. Matki Ida Aalbergia . . . ka, sitä hän ei voinut auttaa siihen aikaan! . . . Niin keinotekoinen, että nauratti. Mutta semmoista sen pitää olla, jos mieli hepäistä oikein.

Suuri kirjailija kehitteli vielä hetken draamallisia mielipiteitään. Paavo Kontio vastaili vain hajamielisesti. Hän oli nyt aivan varma asiastaan, varma siitä, että kaikki näkivät Kuusiston tapaukset samassa rikosdraamallisessa valaistuksessa kuin hänkin ja olivat Sinikan syyllisyydestä vakuutetut.

Hän vaipui ajatuksiinsa.

Puhelinkeskustelu tuli. Suuri kirjailija nousi lähteäkseen.

— Hauska, että asetut kaupunkiin, sanoi hän. Tavataan sitten useammin. Minulla on juuri tekeillä eräs romaani, josta tahtoisin neuvotella kanssasi.

— En tiedä, mitä hyötyä minusta voisi olla.

— Älä sano! Teen tässä juuri par'aikaa sitä varten psykologisia tutkimuksia . . .

— Minusta? Etköhän säästäisi minua sentään vielä siihen draamalliseen mestariteokseesi?

— Olkoon sitten sillä puhein! Mutta siinä minä sitten kuvaankin sinut oikeassa karvassasi.

— Mikähän se mahtaa olla?

— Sinä vanha kameleontti!

Suuri kirjailija taputti häntä olalle herttaisesti hymyillen ja meni menojaan. Paavo Kontio jäi hämmästyneenä hänen jälkeensä katsomaan.

Kameleontti? Sekö oli hänen olemuksensa ydin siis?

9.

Paavo Kontio asteli vaihtelevin mielialoin uudessa toimistossaan. Kaikki oli järjestynyt sähköön nopeudella, huoneisto, kalusto, avustajat ja henkilökunta. Jaakko Jaakon-Lauri oli ollut liikkeellä aamusta iltaan. Paavo Kontio itse oli enimmäkseen istunut vain puhelimen ääressä ja kirjoittanut maksumääräyksiä.

Nyt puuttuivat vain kundit. Mutta jo ensi päivästä saakka rupesi niitäkin tulvailemaan.

Hänen nimellään oli vielä vanha vetovoimansa. Tuli entisiä liiketuttavia, jotka puristivat voimakkaasti hänen kättään ja julkilausuiivat mielihyvänään.

saada jälleen uskoa asiansa hänen koeteltuun ja eteväksi tunnettuun lakitieteelliseen huolenpitoonsa. Tuli maalais-ukkoja, jotka ensin katselivat epäilevästi ympärilleen ja kysyivät sitten varmuuden vuoksi, oliko se se sama tohtori Kontio, josta he takavuosina olivat kuulleet puhuttavan. Tuli jo joku vaatimaton sanomalehtimieskin yhtä vaatimattomine painokanne-juttuineen, joku punasteleva, avio-eroa pyytelevä nuori rouva ja heti hänen jälkeensä joku raivostunut, oikeudessaan loukattu talonomistaja.

Varsinaiset suuret kundit, yhtiöiden johtajat ja muut, odotuttivat vielä itseään. Mutta Paavo Kontio lohduttausi sillä, että ne kyllä tulisivat ajan oloon nekin, kunhan ensin ehtisivät irroittautua nykyisistä lainopillisista asiamiehistään. Jaakko Jaakon-Lauri taas hieroi vain käsiään ja naurahteli sulasta ihastuksesta.

— Hyvin käy, hyvin käy, virkahteli hän rilliensä takaa, Roomaa ei rakennettu yhdessä päivässä. Mutta jos sinä olet uskollinen vähässä, niin Herra panee sinut vielä paljon päälle.

Nyt oli Paavo Kontio jo selvillä hänestäkin.

Syy, miksi Jaakko Jaakon-Lauri otti niin vilpittömästi osaa ystävänsä toimistohommien menestykseen, oli yksinkertaisesti se, että hänellä itsellään ei ollut mitään toimistoa ja että hän aikoinaan erään hyvinkin laajalti kaikuneen, joskaan ei Paavo Kon-

tion erakkoisuuteen saakka ehtineen käräjäjutun vuoksi oli menettänyt asianajo-oikeutensa . . . Tulut kalastelleeksi vähän sameassa vedessä, käyttäneeksi vääriä ja lisäksi typeriä todistajia . . . Tarvittu koko hänen lainopillinen nerokkaisuutensa, että hän oli niinkin vähällä suoriutunut ja edes hyvän kansalaiskunniansa säilyttänyt. Nimensä hän kuitenkin oli katsonut olevansa pakotettu muuttamaan.

Tuon kommelluksensa jälkeen hän oli perustanut yksityisen «tietotoimiston», joka oli valmis mitä hämmärimmissä ja erilaisimmissa asioissa yleisöä palvelemaan.

Nyt toivoi hän vanhan ystävänsä Paavo Kontion avulla pääsevänsä hiukan kohoamaan yhteiskunnallisessa asteikossaan. Koko tuo Kuusiston juttu oli tipahtanut kuin taivaasta hänelle! Hänellä oli ollut eräitä tehtäviä maaseudulla Helsingin läheisyydessä, jotka olivat häntä myöhään yöhön viivyttäneet. Hän oli ajanut tuulessa ja sateessa yöjunalle, tie oli vienyt Kontiolan linnan ohi, hän oli nähnyt tulta akkunoissa ja kuullut auton pihalla puksuttavan. Siellä on vieraita! oli hän ajatellut, mutta ei myöskään mitään muuta. Sensijaan hän oli seuraavana päivänä, luettuaan sanomalehti-tiedon Kuusiston herran äkillisestä kuolemasta, tullut merkillisellä mielenkiinnolla vanhaa ystäväänsä muistaneeksi. Hän oli kääntynyt

puhelimitse erinäisten henkilöiden puoleen siinä pitäjässä, missä Kuusiston ja Pajalan kartanot sijaitsivat, saanut heiltä tietää lähemmin kuolemantapauksesta ynnä sitä seuranneesta itsemurha-yrityksestä, vieläpä vihiä rouvan salaperäisestä poistumisesta paikkakunnalta yhdessä Pajalan herran kanssa, jonka auto oli poissa ja jonka todistettavasti tiedettiin lähteneen Helsinkiin. Samalla oli hänen mieleensä johtunut Paavo Kontion entinen suhde Sinikka-rouvaan. Nyt oli alkanut elää hänen oma mielikuvituksensa, hän oli ruvennut käyttämään juriidista sommittelukykyään, liittänyt renkaan renkaaseen, johtopäätelmän johtopäätelmään, ja tullut pikaisesti siihen lopputulokseen, että hänen oli suoraa päätä Kontiolaan matkustettava.

Suunnilleen noin paljon oli Paavo Kontio saanut hänestä esiin puserretuksi, kuitenkin ei luonnollisesti sitä, mikä koski hänen omaa mahdollista hyötyään ja voitto-osuuttaan vastaisesta, vyörymäisillään olevasta rikosjutusta. Mutta sen oli taas Paavo Kontio ymmärtänyt sanomattakin. Hiukan häntä oli arveluttanut myös alussa tämä jonkunverran himmeä liiketuttavuus, mutta Jaakko Jaakon-Lauri oli tehnyt hänelle niin eittämättömiä palveluksia, että hän oli päättänyt ainakin toistaiseksi käyttää häntä hyödykseen. Ja olisihan hänellä tilaisuus aina myöhemmin-

kin erota hänestä, mikäli tämä rupeisi käymään hänelle liian kiusalliseksi.

Hän tunsu nyt olevansa täysin asestettu kuin ritari turnajaisissa. Mutta vastustajaa vain ei näkynyt, eipä edes naista, jonka värejä hänen tuli kantaa ja jonka viittauksesta esille syöksähtää.

Tämä sekä hämmästytti että pöyristytti häntä. Kuusiston taholla vallitsi todellakin kuolemanhiljaisuus.

Hänen kirjeensä Kontiolaan oli autonkuljettaja tuonut takaisin sen sanoman kanssa, että vieraat olivat vain tuokio isännän lähdön jälkeen poistuneet. Hänen toinen kirjeensä oli nähtävästi heidät saavuttanut, sillä Jaakko Jaakon-Laurin puhelintietojen mukaan . . . hän oli muuten nyt itse par'aikaa paikallisista olosuhteista selkoa ottamassa . . . he olivat saapuneet Kuusistoon samana aamupäivänä. Mutta mitään vastausta hän ei ollut saanut siihen. Hän oli ehtinyt kirjoittaa jo toisenkin, jossa hän oli pyytänyt tietoa edellisen perille saapumisesta ja joka jo oli paljon enemmän rakkaudentunnustukseksi kuin viralliseksi asiakirjaksi muodostunut. Samalla seurauksella!

Hän ei tiennyt enää, mitä ajatella. Hän olisi voinut luulla Sinikkaa itseänsäkin jo kuolleeksi ja kuopatuksi, ellei Jaakko Jaakon-Lauri, edelleen samojen pu-

helintietojensa kautta, olisi ollut tilaisuudessa hänelle ilmoittamaan, että Kuusiston rouva sekä eli että voi hyvin ja puuhasi par'aikaa suuremmoisista hautajaisista.

Jos Paavo Kontio koskaan oli ollut ymmällä, oli hän nyt. Ja varmaan hän olisi ollut jo valmis koko juttua pahana unena pitämään, ellei Kuusiston herran tytärkin olisi kuollut seuraavan päivän iltana enää tuntoihin tulematta. Tämä oli kuitenkin jättänyt jälkeensä kirjeen, jossa hän oli sanonut nimenomaan, että maailma oli liian raskas hänelle ja että hän tahtoi kuolla, koska hän oli varma siitä, ettei kukaan missään tapauksessa jäisi häntä kaipaamaan.

Se asia oli selvä siis. Mutta tuo toinen?

Hän oli miettinyt sitä viime vuorokaudet läpeensä, sekä öisin vuoteellaan että päivin kadulla kävellessään ja ihmisten kanssa puhellessaan. Usein hän oli ollut jo valmis uskomaan, että Sinikka ehkä sittenkin oli viaton! Mitä enemmän hän tuota kohtalokasta yötä Kontiolassa ajatteli ja varsinkin sitä seurannutta aamupäivää, sitä mahdottomammalta tuntui hänestä, että ihminen, jolla oli kaksi kuolemaa omallatunnonaan, olisi voinut, olisi jaksanut niin käyttäytyä.

Mutta jos hän oli syytön sitten, jos hän oli poistunut Kuusistosta ennen murhenäytelmän alkamista ja jos nuo kuolemantapaukset olivat tulleet hänellekin yllätyksenä, niin kuinka oli sitten selitettävissä

hänen salaperäinen tulonsa Kontiolaan? Eihän se voinut mikään sattuma olla!

Rakkausko oli hänen askeleensa sinne johdattanut?

Paavo Kontio olisi voinut todellakin uskoa sitä, mutta rakkausko nyt esti hänet vastaamasta hänen kirjeisiinsä ja ylimalkaan hänelle pienintäkään elonmerkkiä antamasta? Ja rakkaushan juuri edellytti hänen syyllisyyttään, sillä jos hän todellakin oli raivannut tieltään miehensä, ei se ollut voinut tapahtua muusta kuin rakkaudesta!

Rakkaudesta? Ketä kohtaan? Tietysti häntä, Paavo Kontiota kohtaan, jonka syliin hän oli samana yönä, halki sateen ja pimeyden, niin kärsimättömästi kiirehtinyt! Taikka Pajalan herraa kohtaan? Sillä olihan muistettava, että hän ei ollut toimittanut tieltään ainoastaan miestä, vaan myöskin tytärpuolensa ja että hän oli valinnut juuri Pajalan herran saattajakseen tuolle oudolle pakomatkalleen!

Kenties rikostoverikseenkin? Ei! Sitä kieltäytyi hänen kiihottuneinkin mielikuvituksensa sentään uskomasta.

Tuo nuori mies oli ensi hetkestä saakka tehnyt sympaattisen vaikutuksen häneen. Ja joskin hän ehkä olisi saattanut epäillä hänen puoleltaan jotakin pientä, platoonista, yksinomaan platoonista ihailua

Sinikka-rouvaa kohtaan, oli hän liian vakuutettu kaikinpuolisesta ylemmyydestään häneen verraten, että hän olisi voinut hetkeäkään tuntea hänen suhteensa niin halpamaista tunnetta kuin mustasukkaisuutta. Hän, Paavo Kontio, tuon tuskin viiksellisen aate-lisheitukan kilpakosijana? Itse ajatus oli jo naurettava!

Eikä hän kuitenkaan voinut olla toteamatta kummallista, pistävää tunnetta sydänalassaan, kun hän muisti, että juuri tuolle samalle hänen niin vähäksi arvaamalleen Pajalan herralle oli suotu se onni, mikä oli evätty häneltä itseltään, nimittäin onni olla Sinikka-rouvan läheisyydessä näinä tälle epäilemättä niin vaikeina hetkinä . . . onni olla hänelle avulias, häntä tukea ja mahdollisesti häntä lohduttaa!

Tukea? Lohduttaa? Kuka? Ketä? Pajalan herrako rouva Sinikkaa? . . . Hassutusta! Jos rouva Sinikka todellakin oli se nainen, miksi hän luuli häntä, hän kykeni kyllä ominkin jaloin pystyssä pysymään!

Kuitenkin hän oli vilpittömästi iloinen, kun hän kuuli ovelleen naputettavan ja näki Jaakko Jaakon-Laurin turpean haahmon työntyvän sisälle siitä. Nyt oli selviävä ehkä moni vielä hämärä seikka hänelle.

— Terve, sanoi Jaakko Jaakon-Lauri, laskettuaan kuitenkin välttämättömän salkun ensin kainalostaan

ja luotuaan varovan silmäyksen ympärilleen. Oletko yksin?

Paavo Kontio nousi ylös, sulki eteisen oven hänen takanaan, meni toimistohuoneisiinsa vievälle ovelle, antoi määräyksen, ettei kukaan saisi häiritä häntä, ja sulki senkin. Sitten istui hän kirjoituspöytänsä ääreen ja viittasi ystäväänsä vastapäiseen korituoliin istumaan.

— Puhu! sanoi hän. Mitä uutta?

— Asiat kehittyvät, asiat kehittyvät, virnotteli Jaakko Jaakon-Lauri tyytyväisenä rilliensä takaa . . . Öhöm! öhöm!

— Sinulla on yskä?

— Tulen juuri junalta, kurkkuani rupesi vähän kuivaamaan . . . Ei sinulla ole täällä mitään juotavaa?

— Ei muuta kuin vettä.

— Sen arvasinkin, siksi varasin jo valmiiksi tasakuuni tämän pienen nallikan . . . Tässähän on kaksi lasia. Terve sielu terveessä ruumiissa . . . Kippis!

— Maljasi! Kiitos, minulle ei maita tällä kertaa. No niin, tiedätkö jotakin?

— Vapaus eläköön! . . . Olenhan sanonut sinulle, että asiat kehittyvät . . .

— Hyvääkö vai pahaan?

— Hyvään luonnollisesti . . . Taikka se riippuu

siitä, mitä pitää hyvänä ja pahana. Minulle puolestani ei ole mitään ehdotonta hyvää eikä pahaa. Ja tässä tapauksessa on minulle hyvä se, mikä on sinulle hyvää.

Paavo Kontio rupesi jo tuskastumaan.

— Etkö voisi olla vähemmän filosofinen? hän kysyi.

— Filosofia on elämän mehu, deklamoï Jaakko Jaakon-Lauri, se jalo neste, se kallis eliksiiri, jonka me kaikista sen tuhansista turhista yksityisseikoista esille puserramme. Ihminen ilman filosofiaa on nauta, on eläin! Ellei ihmisellä olisi filosofiaa. . . .

— Suoraan sanoen, minä puolestani olisin tällä hetkellä enemmän huvitettu noista yksityisseikoista.

— Ellei ihmisellä ole filosofiaa, sanon minä, niin eivät mitkään elämän realiteetit voi häntä hyödyttää. Hän ei voi havaita niiden välistä yhteyttä, näetkös . . .

— Sinä olet humalassa, tukkihumalassa!

— Mutta minä voin nähdä yhteyden . . .

— Voit tuskin nähdä omia silmiäsi. Häpeäisit vähän! Jos tietäisit, kuinka ne verestävät!

— Nähdä silmiään? Sitä ei voi jumalakaan. Mutta että minun pitäisi hävetä silmät päästäni siksi, että minä en ole luonut niitä, niin se on niету . . .

Hän kaivoi pienen, pyöreän kymmenenpennin peilin taskustaan ja kuljetti sitä huolellisesti silmäinsä ohi, ensin toisen, sitten toisen.

— Matkan vaivat, matkan valvokit, mutisi hän suurella suvaitsevaisuudella itseään kohtaan. Muuten voin sanoa sinulle terveisiä hautajaisista.

— Kuinka? Hän on haudattu jo?

— Eilen! Molemmat! Multa päälle! Eikä yksikään kukko ole siitä kiekahtanut.

— Ei mitään poliisitutkintoa siis?

— Ei. Ei edes mitään ruumiin-avausta. Kaikki sitä myöten sileää kuin keväinen kierä-jää.

— Uskomatonta!

Paavo Kontio painoi lujasti molemmilla nyrkeillä ohimoitaan. Hänestä tuntui kuin olisi siellä sisällä taas ruvennut kaikki niin kummallisesti ympäri menemään.

«Siliä maaliman tie», hyräili Jaakko Jaakon-Lauri hänen korvansa juuressa.

— Lakkaa jo tuosta! Ja jos tänään olet liian huhtikassa voidaksesi esiintyä ihmisiksi, voit tulla huomenna.

Hän painoi päänsä jälleen kätten varaan.

Jaakko Jaakon-Lauri katsoi hetkisen osaa-ottavasti häneen. Nakkasi sitten aimo kulauksen konjakkipullostaan, painoi korkin suulle ja sijoitti sen huolellisesti avaran pitkäntakkinsa sisätaskuun. Läheni nyt hiljaisin askelin ystäväänsä ja laski kätensä hänen olalleen.

— Minä voin tulla huomennakin, hän virkahti säveästi. Minä voin tulla minä päivänä hyvänsä! Mutta turha sinun silti on vielä noin epätoivoon antautua.

— Epätoivoon?

— Niin. Eihän kaikki vielä ole kadotettu. Nyt se vasta alkaakin . . .

— Kadotettu? Mikä alkaa?

— Asia, suuri asia! . . . Näetkös? Enhän minä ole siellä jouten ollut. Tosi on, ettei syytä siellä, missä ei syyttäjää . . .

— Mutta yleinen syyttäjä siellä kuitenkin on!

— Hän on tollo, hän on nulkki, joka ei ymmärrä mitään, ei uskalla mitään! No niin, onhan se luonnollistakin, eihän sitä noin vaan mennä Kuusiston kartanon emäntää kaksoismurhasta syyttämään.

— Kuule, etkö voi puhua vähän hiljemmin? He voivat kuulla.

— Kuolleetko? Ole huoleti, he lepäävät kiltisti, hiiren-hiljaa.

— Toimiston jäsenet!

— Yhy, se on toista, kokonaan toista. No niin, yleinen syyttäjä vaikenee, ainakin vielä toistaiseksi, lääkäri on todennut sydänhalvauksen ja itsemurhan, mitään ruumiin-avausta ei omaisten puolelta ole vaadittu . . .

— Kaikki hyvin siis?

— Taikka huonosti, miten vain tahtoo sanoa sen . . .
Mutta ei sentään niin huonosti kuin sinä jo nyt näyt
otaksuvan. On liikkeellä huhuja . . .

— Huhuja?

Paavo Kontio käännähti ja katsoi suoraan silmiin
ystävänsä. Jaakko Jaakon-Lauri näytti erehtyvän
hänen sielunliikkeestään.

— Niin, sanoi hän matalalla äänellä . . . hu-
huja, jotka voivat nostaa vielä kuolleetkin haudois-
taan . . . Minä olin hautajaisissa, näetkös . . .

— Sinä?

— Aivan selvänä, pyydän vakuuttaa, ja sitäpaitsi
vainajan vanhana tuttavana.

— Sinä olet nähnyt rouva Sinikan?

— Sekä nähnyt että puhutellut häntä.

— Kuinka hän voi?

— Kuin kala vedessä. Voisi luulla, että hän ei ole
hommannutkaan muuta koko elämässään kuin hau-
tajaisia. Tuo toinen, tuo nuori herra sitävastoin . . .

— Hän ei kuulu asiaan. No niin, rouva Sinikka . .
Hän tuntui tietävän minun käynnistäni Kontiolassa
. . . niin, luonnollisesti, lähetinhän minä sisälle käyn-
tikorttini . . .

— Mitä hän sanoi?

— Hän suvaitsi muistaa minun vähäpätöisen olen-

toni. Niin, ja sitten lausui hän ihmettelynsä sinun äkillisen lähtösi johdosta ja siitä, ettet ollut katsonut vaivaksesi sanoa edes jäähyväisiä.

— Mitä hän muuta sanoi? Onko hän saanut kirjeeni?

— Kyllä, hän mainitsi sinun lähettäneen pari kummallista kirjettä hänelle . . . Niin, ja sitten pyysi hän parhaat terveisensä sinulle.

— Kiitos.

Paavo Kontio nousi kävelemään. Kumea viha ja selittämätön suuttumus täytti hänet! Viha itseään kohtaan, ettei hän ollut osannut paremmin kirjoittaa, viha rouva Sinikkaa kohtaan, joka ei ollut osannut paremmin lukea niitä, ja lopuksi viha tuota grobiania, tuota orang-utangia kohtaan, joka nähtävästi oli pilannut kaikki lopullisesti!

Häntä kismitti niin, että hänen olisi tehnyt mieli polkea jalkaa taikka särkeä jotakin.

— Aasi! Aasi! sähähteli hän hammastensa välitse.

— Jaa minä? kysyi Jaakko Jaakon-Lauri, rauhallisesti seuraten häntä silmillään.

— Sinä ja koko maailma! Perkele!

— Älä kiroo! . . . Ottaisit ennemmin pienen paukun. Se rauhoittaisi sinua.

— Mene helvettiin paukuinesi!

— Etkö voisi puhua vähän hiljemmin? Voivat kuulla toimistossa.

Paavo Kontio ei viitsinyt enää vastata hänelle. Hän jatkoi kiivasta kävelyään ja pysähtyi vihdoin tuikeana Jaakko Jaakon-Laurin eteen.

— Entäs nyt? hän kysyi.

Jaakko Jaakon-Lauri tuntui jälleen väärinkäsittävän hänen mielentilansa.

— Minä olen sanonut, virkahti hän, järkähtämättömällä tyyneydellä yli rilliensä tirkistäen, minä olen sanonut, että asiat järjestyvät . . . On liikkeellä huhuja, joiden täytyy, kuuletko, *täytyy* kääntää myös yleisen syyttäjän huomiota puoleensa . . .

— Ja nuo huhut ovat sinun liikkeelle panemiasi? Eikö niin?

— Sitä en tahdo sanoa. Mutta että ne *ovat* liikkeellä, siitä olen valmis pääni pantiksi panemaan . . .

— Konna! sanoi Paavo Kontio matalalla äänellä.

— Sinun palveluksessasi . . .

— Pääkonna! Mestarikonna!

— Vain vähäpätöinen oppilaasi Herran edessä. Mutta jos mieli noiden huhujen johtaa johonkin tulokseen . . .

Hän alkoi kehittää laajasti ja kaunopuheliaasti mielipiteitään. Hän oli onkinut tällä aikaa tietoonsa, että oli olemassa henkivakuutus, viidenkymmenen tu-

hannen henkivakuutus. Siitä oli epäilemättä tuleva näinä päivinä kysymys ja se oli ensin saatava riidanalaiseksi. Muu sujuisi kyllä sitten itsestään.

Paavo Kontio katsoi ja katsoi häneen hänen noin puhuessaan. Hän ei koskaan ollut nähnyt noin hyväntahtoista, noin vaarallista ja hirvittävää Mefistoa vielä mielestään. Sitäpaitsi häntä samalla suututti, hävetti ja kauhistutti tuon toisen tapa puhua, tapa arvata hänen ajatuksiaan . . .

Hänenkö ajatuksiaan, hänen, Paavo Kontion? Ei! Hänen omia ajatuksiaan ne olivat, hänen, Jaakko Jaakon-Laurin ajatuksia; niin halpamaisia, niin pihallisia, niin omanvoiton-pyyntöisiä, että ne saattoivat olla kotoisin vain hänen alkoholien ja juridiikan parkitsemista, amoraalisista aivokomeroistaan!

Vai tekikö hän ehkä mielessään vääryyttä hänelle? Ei! Eikö tuo lurjus, tuo vanha lurifaksi, seisonut siinä ilmi elävänä hänen edessään ja lohduttanut, suorastaan lohduttanut häntä sen valitettavan seikan johdosta, että juttu, hyvä, lupaava oikeusjuttu näytti olevan kuivamaisillaan kokoon ja samalla tyhjiin raukeamaisillaan heidän kummankin toiveensa erinomaisista asianajo-palkkioista? . . . Hänenkin toiveensa, hänen, Paavo Kontion? Kyllä, ja etupäässä juuri hänen, sillä jos hän tuossa olikin ehkä toivonut jotakin kohtuullista aineellista korvausta omista vaivois-

taan, katsoi hän tietysti Paavo Kontion pettyneen vielä pahemmin omissa määrättömissä toiveissaan saada ritarillisen esiintymisensä palkaksi sekä leski että Kuusiston kartano kaupanpäällisiksi.

Kaipasihan se lohdutusta, jos mikään! Olihan siinä syytä, jos missään, herättää kuolleetkin haudoistaan . . .

Paavo Kontio tunsyi sydämensä seisahtuvan.

Oliko se sitten niin? Tunsiko hän jotakin pettymyksen tapaista siis? Pelkäsikö hän siis, että kaikki olisi jääpä vain pahaksi uneksi, ja olisiko hän nähnyt ehkä mieluummin, että rouva Sinikka olisi syyllisenä, syytettynä ja häväistynä häntä kohden valkeita, apua-anelevia käsivarsiaan ojentanut?

Jos niin oli, olisihan parasta silloin, että myllynkivi ripustettaisiin hänen kaulaansa ja hänet upotettaisiin meren syvyyteen!

Mutta eihän se voinut olla niin. Ei, tuhatkertaa ei! Olisihan hänen silloin täytynyt inhota ja kauhistua omaa itseään sekä myöntää itsensä joka suhteessa Jaakko Jaakon-Laurin vertaiseksi.

Rajaton viha täytti hänet. Hän etsi sanoja, mutta hän ei löytänyt. Hänen teki mieli keskeyttää tuon toisen saastainen puhetulva, ajaa ulos hänet ja uhata häntä niin, että hän ei enää koskaan palajaisi . . .

Mutta millä? Jospa voisi loukata, jospa haavoittaa kerrankin ytimeen asti tuota nilviäistä!

Hän mietti, mietti, ja asettui kädet puuskaan ystävänsä eteen.

— Mitä minä olen sinulle velkaa? kysyi hän töykeästi.

— Häh?

Jaakko Jaakon-Lauri katsoi hämmästyneenä häneen. Joskin hän oli ehkä lähimmässä tulevaisuudessa aikonutkin esittää omat pienet korvausvaatimuksensa, ei hän ollut tällä hetkellä aivan noin karskia kysymystä odottanut.

— Etkö kuullut? Minä kysyin, mitä minä olen velkaa sinulle.

Paavo Kontio tuijotti niin tuimalla ja ilmeisellä vihamielisyydellä häneen, että oli suorastaan mahdoton olla häntä ymmärtämättä. Jaakko Jaakon-Lauri puolestaan oli kyllin ihmistuntija oivaltaakseen, että oli tuiki tuloksetonta edes koettaakaan tänään puhua järkeä hänelle.

— Sen sanon minä sinulle joskus toiste, sanoi hän, perääntyen hyvässä järjestyksessä salkkunsa luo ja asettaen sen tyynesti kainaloonsa. Hyvästi!

— Hyvästi!

Jaakko Jaakon-Lauri meni.

Paavo Kontio tunsii mielensä oikein keventyneeksi

hänen lähdöstään ja siitä, että oli saanut purkaa sapsensa johonkin itsensä ulkopuolella olevaan. Sitten jatkoi hän jälleen kävelyään, kädet puuskassa, otsa syvissä rypyissä, puhallellen kuuluvasti ilmaa pitkällä, torveksi työntyvällä alahuulellaan . . .

10.

Huhut, joista Jaakko Jaakon-Lauri oli puhunut ja joita hän epäilemättä oli ollut mukana lietsomassa, näkyivät alkavan jo tehdä tehtäväänsä. Muutamien päivien perästä ilmestyi puuskuttaen Paavo Kontion toimistoon nimittäin eräs vanha, naavaviiksinen, kaljupäinen ja lyhyenlanta sotaherra, joka kysyi ruotsiksi, oliko hänellä kunnia puhutella kuuluisaa lakimiestä, parlamentin jäsentä ja protokollasihteeriä, tohtori Kontiota.

— Kyllä, hymyili kysytty, vain tohtori Kontiota, jos saan luvan . . . Mitä noihin muihin arvonimiin tulee, niin pelkään niitä nyttemmin enää varsin vähässä määrin ansaitsevani.

— Mutta te olette kuitenkin sama mies? kysyi sotaherra, osoittaen häntä varmuuden vuoksi hopeapäisen keppinsä nupilla.

— Mikäli muut ovat minulle kertoneet, vastasi Paavo Kontio huvitettuna.

— Jumalan kiitos! Sitten minä olen osunut oikeaan.

Hän laski pois lakkinsa ja keppinsä, riisui hansikkaansa ja istui kursailematta, kuitenkin ensin esittäytyttyään. Kävi selville, että hän oli Kuusiston herran setä, arvoltaan kenraalimajuri ja uusmaalainen tilanhaltija nykyiseltä yhteiskunnalliselta asemaltaan.

— Millä minä voin palvella? kysyi Paavo Kontio, istahtaen ja kiinnittäen tutkivan, jännittyneen katseensa sotaherraan.

Hän oli nyt pelkkää korvaa ja pidätettyä, hermostunutta mielenkiintoa.

— Paljolla, vastasi sotaherra. Minä kuulun täällä erään henkivakuutusyhtiön hallintoneuvostoon. No niin, minä menen sinne aivan muiden asioitteni vuoksi ja saan kuulla, että yhtiö kieltäytyy maksamasta minun veljenipojan henkivakuutusta . . .

— Kieltäytyy?

— Niin. Tiedättehän, hänen, Kuusiston herran, joka kuoli äskettäin! Te tunsitte hänet?

— Minulla oli se kunnia. Aivan ohimennen muuten.

— No hyvä! . . . Muuten en minäkään ollut

pitkiin aikoihin tavannut häntä, voinut tavata häntä, sanalla sanoen. En sitten kuin hänen edellisessä avioliitossaan . . .

— Niinkö? Onnettomat perheolot ehkä?

— Tjah! Miksi sitä nyt tahtoo nimittää . . . Hänhän oli nainut jonkun aktriisin, jonkun tuollaisen, te ymmärrätte, kevytjalkaisen . . .

— Minä ymmärrän. Täydellisesti.

— Sitäpaitsi aivan maatiaisen . . . Mitä lempoa? Eihän sitä sentään, vaikka olisi kuinka vapaamielinen, voi seurustella karjapiian kanssa!

— Ei luonnollisesti. Kenties omansa kanssa . . .

— Häh? Kuinka herra tohtori tarkoittaa?

— Tarkoitan: kenties oman karjapiikansa kanssa korkeintaan. Mutta sen täytyy olla sitten sangen nuoren ja kauniin.

— Hihhih! Herra tohtori suvaitsee laskea leikkiä. Sangen onnistuneesti, sangen onnistuneesti leikattu todellakin! No niin, sanalla sanoen . . . Minä minä jäinkään taas?

— Herra kenraali kertoi, että teidän ja veljenpoikanne välit olivat katkenneet hänen jälkimäisen avioliittonsa johdosta.

— Aivan oikein! Samoin kuin koko suvun muuten . . . Te ymmärrätte, kaikki koettivat puhua järkeä hänelle . . .

— No, hänen edellinen vaimonsa oli kovin erinomainen?

— Hän oli harppu! Hän oli todellinen harpyija!... Ooh! Te ette voi kuvitella... Mikä meijerska! Mutta hänellä oli nyt sentään suku ja vanhemmat...

— Hyvät vanhemmat?

— Nooh, tavalliset!... Muuten en minä koskaan voinut rakkaan veljenpoikani makua nais-asioissa ymmärtää. Hän oli siinä asiassa, kuinka sanoisin, omituinen... hän rakasti harvinaisuuksia...

— Voin sen vakuuttaa, ainakin mitä tulee hänen jälkimäiseen puolisoonsa.

— Hän ei kuulu olevan paha. Herra tohtori on nähnyt hänet?

— Monta kertaa.

— Komea nainen? Kookas vartalo, pyylevät muodot?

— Eivät liian pyylevät.

— No jaa, no jaa, joka tapauksessa hiukan mustalaista pehmeyttä, temperamenttia, taiteilijaverta! Hihhih! Oikeastaan minä ymmärrän varsin hyvin rakkaan veljenpoikani, autuaan muistossa muuten.

— Sitä en epäile. Enkä luule erehtyväni, jos väitän, ettei mikään inhimillinen liene liian vieras herra kenraalille...

— No, se nyt on sentään liikaa sanottu. Mutta

onhan sitä oltu mukana yhdessä ja toisessa, luvalla sanoen.

Hän veteli tyytyväisenä harmaita viiksiään, jotka sopivat niin mainiosti yhteen hänen ymmyrkäisen naamansa ja kaksinkertaisen leukansa kanssa. Mutta sitten hän muisti jälleen asiansa ja vakavustui siinä silmänräpäyksessä.

— Tjah! Minä tulen juuri yhtiön konttorista ja he kieltäytyvät maksamasta veljenipojan henkivaikutusta. Mitä lemmon peliä se on?

— Onko joku yrittänyt nostaa sitä sieltä?

— Kyllä, minun oma poikani Bertel . . .

— Pajalan herra?

— Te tunnette hänet? No niin, samanpitäjäläisenä hän ei luonnollisesti ole voinut välttää kanssakäymistä Kuusiston herrasväen kanssa. Oh, sehän on ymmärrettävää!

— Täydellisesti. Herra Bertel on siis kaupungissa?

— Kyllä, ja akka myös . . . tarkoitan, tuo iloinen leski . . . Tjah, he tulevat konttoriin, he tahovat nostaa summan . . .

— Mutta sitä ei makseta?

— Ei. Asia lykätään toistaiseksi joillakin verukkeilla. Minä saan kuulla siitä johtokunnassa. Rahat.. pöytään! sanon minä heille. Oikein on oikein! . . .

— Ja mitä he siihen sanovat?

— He väittävät minulle vasten naamaa, että on olemassa kaikenlaisia salaperäisiä huhuja, jotka kaipaavat lisäselvitystä. Roistoväellä täytyy olla aina jotakin puhuttavaa! jyrisen minä heille. Mutta voitteko arvata, mitä he vastaavat minulle?

— Sitä on minun mahdoton aavistaa.

— He vievät minut sisäkammioon ja väittävät minulle, että minun veljenipoika kaikesta päättäen on tehnyt itsemurhan. Se on saatanan vale! ärjäsin minä heille . . .

— Ja he?

— He vilkuttavat minulle silmiään, pyytävät rauhoittumaan, tissuttelevat ja tassuttelevat . . .

— Sanovatko he vielä jotakin muuta?

— Kyllä, he sanovat, että asia on ikävä ja että olisi parasta painaa se alas ja että olisi kaikin mokomin vältettävä oikeudenkäyntiä, sillä sen yhteydessä voisi paljastua paljon muita ikäviä asianhaaroja . . . Ne lemmon brakat!

— Ja te, herra kenraali?

— Minä luin lain heille. Minä sanoin, että meidän sukumme jäsenet eivät tosin ole pelkkiä neroja ja valopäitä niinkuin esim. herrat johtokunnan jäsenet, mutta että heidän yksityis-elämänsä hyvin kestää tarkastelua haudan tuollapuolenkin . . .

— Ja he? Mitä he siihen sanoivat?

— Kas, sitäpä juuri minä en jäänyt kuuntelemaan!

— Te poistuitte?

— Minä löin oven kiinni perästäni niin, että käytävät kajahtelivat, ja olen nyt täällä . . . Noh, mitä te sanotte, herra tohtori? Se on siisti historia, vai mitä?

— Hm. Toistaiseksi ei se vielä niin vaaralliselta tunnu.

— Ei! Mutta se on skandaali, se on helvetin skandaali! . . . Minun poikani ja tuo noita-akka tulevat yhdessä konttoriin, he esittävät paperit, niitä ei hyväksytä . . .

— Luonnollisesti se on jonkun verran kiusallista. Mutta mitä te vaaditte minua nyt tekemään?

— Tjah, sen saa herra tohtori itse sanoa . . . Mitä on tehtävä? Sitä varten minä olen täällä.

Sotaherra heittäytyi selkäkenoon nojatuoliinsa vastusta odottaen ja paljosta puhumisestaan vahvasti läöpästyneenä. Kaikesta päättäen hän katsoi nyt jo tehneensä enemmän kuin kylliksi oman tehtävänsä.

Paavo Kontio vaikenä, tietämättä oikein, mistä alottaa.

— Hm, virkahti hän vihdoinkin, on tietysti olemassa useampiakin mahdollisuuksia . . .

Sotaherra teki torjuvan liikkeen kädellään.

— Ei, ei, ei! sanoi hän. Minä tiedän, että laki-

miehillä on niitä aina tarjona kuinka paljon tahansa. Sanokaa mikä on paras, niin pääsemme paljon vähemmällä!

Paavo Kontio ei voinut olla väkisinkään hänelle hymyilemättä. Hauska ukko! ajatteli hän itsekseen. Liian hyvä ukko täällä kerta kerralta juoksutettavaksi! Täytyy todellakin miettiä hänelle paras mahdollinen.

Hän mietti hetkisen ja virkahti sitten vilpittömästi:

— Parasta olisi, jos asianomaiset itse, ensin teidän poikanne ja tuo nainen, sitten tuon yhtiön johtaja täällä kävisivät. Lupaam puhua järkevän sanan heidän kanssaan.

Ukko oli pelkästä ihastuksesta hänen kaulaansa kavahtaa.

— Topp! sanoi hän, vankasti ja lämpimästi hänen kättään puristaen. Tuosta minä pidän! Se oli neuvojen neuvo, lyhyt ja suora kuin Napoleonin päiväkäsky. Te lupaatte puhua järkeä päähän heille?

— Minä koetan ainakin.

— Se on hyvä, se on hiivatin hyvä! Kuulee heti, että te ette ole mikään tavallinen käräjäkirjuri. . . . Nonoh, kyllähän minä tunnen pappenheimiläiseni! Vaikka minä asunkin siellä maalla, minä olen

seurannut aikoinani paljonkin julkista elämää ja istunut monilla valtiopäivillä . . .

— Sukunne edustajana?

— Niin. Puolustamassa sitä, mikä on maassa laki ja oikeus . . . Ja sukuni päämiehenä täytyy minun luonnollisesti yhä edelleenkin pitää huolta sen kunnasta.

— Luonnollisesti.

— Juuri senvuoksi tulin tuossa kadulla ajatelleeksi . . . olisi ehkä sittenkin hyvä, jos me voisimme välttää julkista oikeudenkäyntiä? Siinä voi todellakin ilmetä eräitä ikäviä asianhaaroja . . .

— Jahah. Niitä siis mahdollisesti on olemassa?

— Niitä voi olla . . .

Ukko siirsi tuolinsa lähemmäksi, laski tuttavallisesti toisen kätensä Paavo Kontion tuolinkarmille ja jatkoi ääntään ymmärtäväisesti ja toisen ymmärryksen vetoavasti alentaen:

— Niitä on. Missä perheessä ei niitä olisi? Mutta eihän mikään laki ja oikeus käske niitä kaikkia esille penkomaan.

— Ei. Mutta jos siitä nyt sittenkin tulee oikeudenkäynti . . .

— Siinäpä se! Silloin pääsevät kaikki Pekat ja ja Paavot toisten yksityisiin perhesuhteisiin räkäisen nokkansa pistämään. Minun mielestäni meidän ylä-

luokkalaisten velvollisuus näinä aikoina on vetää yhtä köyttä . . . Te ymmärrätte?

— Luulen voivani seurata herra kenraalin ajatusjuoksua.

— No hyvä! Asianlaita on nyt niin, että veljenpojan kuolemaan, jonka minä puolestani uskon aivan luonnolliseksi tapaukseksi, sydänhalvaukseksi, kuten lääkärikin on todennut . . . meillä on heikko sydän meidän suvussamme . . .

— Niinkö? Herra kenraali on kuitenkin kuin itse terveys . . .

— Öhöm, myöskin minua tahtoo vaivata tämä hengen-ahdistus. . . . No niin: tuohon kuolemantapaukseen liittyy eräs ikävä seikka, johon poikani Bertel on tavallaan sekoitettu.

— Niin, se on totta. Eikö hän ollut kihloissa vainajan tyttären kanssa, joka myös on kuollut ja, mikäli minulle on oikein kerrottu, hiukan omituisten olosuhteiden vallitessa.

Sotaherra oikaisi itsensä jälleen selkäkenoon ja katsoi suurin silmin häntä.

— Ei! Siinä ei ole mitään perää! huudahti hän . . . Niin, tyttären kuolemassa tietystikin, sillä hän otti myrkkyä isänsä kuolinvuoteen ääressä . . .

— Aivan oikein! Muistan kuulleen jotakin sentapaista.

— Hän oli hysteerinen, hän oli hulluuteen saakka hermostunut. No niin, sen arvaa, sellaisissa kotioloissa, sellaisen emintimän hoidossa . . . ei mitään tapoja, ei mitään kutsuja, ei mitään kanssakäymistä . .

— Tyttöparka!

— Eikö totta? Ja vielä pelko jäädä yksin tuon noita-akan armoille! . . . Ei, ei hän ollut kihloissa poikani Bertelin kanssa. Mutta hyvä olisi, jos Bertelin käyntejä talossa olisi edes niin kauniisti selitetty . .

— Minä ymmärrän? Niitä olisi voitu ehkä selittää myös eräällä toisella tavalla?

— Siinäpä se! Pelkään, että tuo maitoparta kävi liian usein talossa . . . Ja minä tiedän, että niitä on toisin selitetty! Veljenipoika viipyi usein poissa päiviä ja vuorokausia metsästysretkillään tai kaupunkimatkoillaan . . .

— Ja hänen vaimonsa istui yksin kotona?

— Tai kaksin, mikäli on kerrottu minulle . . . Mitä hittoa? Ihminen on vain ihminen ja jos pojasani vähänkään on isänsä verta . . .

— Sitä en epäile.

— No niin, eihän sen itse asiassa tarvitsisi mitään vaarallista olla . . . Ja jos tuo nainen olisi oikea nainen, samaa säätyluokkaa, tarkoitan, niin ei keneläkään olisi eikä olisi voinut olla mitään sen suhteen huomauttamista.

— Ei, luonnollisesti.

— Siinäpä se. Mutta tässä tapauksessa? Huonomaineinen nainen . . .

— Huonomaineinen?

— No niin, kevytjalkainen sitten . . . tietysti, kuten kaikki aktriisit! Nyt ovat senkin seitsemät tädit ja vanhatpiiat liikkeellä . . .

— Hyvin ymmärrettävää!

— Minäkin pelkään, että siinä on jotakin. Ja nyt, kuultuani, että he ovat yhteisellä kaupunkiretkellä . . .

— Niin! Se voi näyttää kylläkin hiukan läheiseltä.

— Eikö totta? Olisi aivan suotta, että tuo kaikki tulisi sanomalehtiin ja oikeuden pöytäkirjoihin. Mutta teidän lupasitte puhua järkevän sanan heidän kanssaan?

— Kyllä. Ja mikäli järjellinen puhe ylimalkaan heihin vaikuttaa, luulen todellakin voivani tehdä jotakin tässä asiassa.

— Kiitoksia, hyvin paljon kiitoksia . . .

— Kaikki sillä edellytyksellä luonnollisesti, että teidän poikanne ei ole häneen vakavasti rakastunut.

— Häh?

— Kuten sanoin. Satun nimittäin tietämään

omasta kokemuksestani, että silloin ovat turhia kaikki todistuskappaleet.

Vanha sotaherra purskahti täyttä kurkkua nauramaan.

— Hihhih! Herra tohtori on erinomainen leikinlaskija . . . Minun poikani? Oh, hänet minä takaan! No, te lupaatte puhua heidän kanssaan? Hyvä, hyvä.

Hän nousi lähteäkseen.

— Mutta jos hän ei ole kuollut luonnollisella kuolemalla? kysyi Paavo Kontio kätensä jäähyväisiksi ojentaen.

Sotaherra näytti säpsähtävän. Sitten alkoivat hänen silmänsä tuikahdella jälleen, hän tuli aivan hänen lähelleen ja kuiskasi puoliääneen hänen korvansa juuressa:

— Jos veljenpoikani todella on tehnyt itsemurhan, niin se on tuo lemmon akka, joka on tappanut hänet! . . . Sht! Se on minun yksityinen ajatukseni.

Hän meni raskaita silmäluomiaan räpyttäen ja tehden toisella kädellään viipottavia liikkeitä ilmaan, joiden tarkoitus oli antaa ymmärtää, että maan ja taivaan välillä on paljon asioita . . .

Ovessa kääntyi hän vielä.

— Vielä yksi seikka. Unohdin kysyä, milloin herra tohtorille sopii ottaa vastaan heidät?

— Milloin hyvänsä. Olen täällä klo 4:ään. Mutta

onko herra kenraali myös vakuutettu siitä, että he ovat niin valmiit tulemaan?

— Eivät tulisi? Sitä puuttuisi vielä! Silloin otan minä heitä korvista kiinni ja tuon heidät tänne. He ovat täällä tunnin kuluessa.

Hän näyttikin rypistettyine kulmakarvoineen ja sankarillisine viiksineen tällä hetkellä mieheltä, jonka kanssa ei ollut leikkimistä.

— Hyvästi. Sillä aikaa koetan minä saada käsiini yhtiön johtajaa.

Paavo Kontio saattoi hänet ovelle ja palasi takaisin työpöytänsä ääreen. Vanhan kenraalin näennäisesti epäloogilliset sanat eivät lakanneet hänen korvissaan kaikumasta: Jos veljenpoikani todella on tehnyt itsemurhan . . .

Mitä enemmän hän mietti niitä, sitä enemmän rupesi niissä piilevä uusi selitys hänestä mahdolliselta tuntumaan.

11.

Yhtiön johtaja oli hänen vanha tuttavansa. Hän soitti heti hänelle, mainitsi lyhyesti kenraalin käynnistä luonaan ja ilmaisi halunsa tavata häntä.

Johtajalle ei sopinut tällä hetkellä. Mutta hän neuvoi Paavo Kontiota kääntymään heidän lakimie-

hensä, varatuomari Savolan puoleen, joka tiesi asian yhtä hyvin kuin hänkin ja jonka neuvosta hän oli myöskin jättänyt Kuusiston herran henkivakuutuksen maksamatta.

Paavo Kontio soitti tuomari Savolalle. Tämäkin oli hänen vanhoja tuttaviaan.

Tuomari Savola ilahtui kovasti, kun tunsu hänen äänensä ja kuuli hänen asiansa.

— Päivää! Päivää! . . . Vai niin, sinä tahdot tavata minua? . . . Jahah, se Kuusiston juttu. Minullakin olisi ollut sinulle pientä asiaa . . . Huomenna? Uudella Seurahuoneella siis? Sopiiko?

Paavo Kontio kiitti ja lupasi. Sitten oli hänellä hiukan keskusteltavaa apulaistensa kanssa, joista toisen täytyi huomenna mennä raastupaan.

Hänellä oli kaksi apulaista, toinen entinen pormestari, juuri palannut Krestystä, toinen, senaattorinpoika, vasta viime keväänä tutkintonsa suorittanut. Kumpikin meriteerattuja miehiä siis, kuten Jaakko Jaakon-Lauri oli sanonut, joka oli heidät keksinyt ja heitä suositellut.

Paavo Kontio ei itse ollut vielä oikeuden edessä esiintynyt. Hän odotti hetkeään. Hän oli kyllin viisas ymmärtääkseen, että tuon uuden tulikasteen täytyi tapahtua jonkun suuren, huomiota herättävän jutun yhteydessä, ja olisi ollut kyllin taituri myös sel-

laisen vaikka tyhjästä järjestämään, jos se olisi näyttänyt välttämättömältä. Mutta nythän ei tarvittu mitään keinotekoisia valmistuksia! Nythän oli selän takana aina tuo Kuusiston juttu, joka täytti koko hänen inhimillisen ja lainopillisen mielenkiintonsa ja näytti lupaavan yleisönhuomiota aivan liiaksikin.

«Jos hän on tehnyt itsemurhan . . .?»

Niin se voi olla! päätteli hän itsekseen. Tuo nainen on voinut yllyttää hänet itsemurhaan tai ollut suorastaan mukana sitä suorittamassa. Mutta mitä hän on mahtanut sillä tarkoittaa? Vainko päästä irti miehestään taikka myöskin samalla liittyä johonkin uuteen rakastajaan?

Ja siinä tapauksessa, kehen? Häneenkö vai Pajalan herraan?

Puhelin kilahti. Hänen täytyi kiirehtiä vastaamaan.

Se oli sotaherra. Hän oli pitänyt lupauksensa. Hän oli nähnyt syylliset erään konditorian ikkunasta, missä nämä kaikessa rauhassa söivät leivoksiaan, hän oli rientänyt sisälle, tavoittanut kiinni heidät ja pyysinyt kysyä, pitikö hänen tuoda heidät elävinä vai kuoleina korkeasti-oppineen herra tohtorin käsiteltäviksi.

Tällä hetkellä he olivat kadulla. Hän soitti puhelinkaapista.

Paavo Kontio katsoi kelloaan.

— Tervetulemaan, sanoi hän.

Kello näyttikin jo liki 4:ää. Hänen toimistonsa tyhjени vähitellen. Hän nousi kävelemään ja koetteli kuvailla mielessään, millaiseksi tämä niin oudoissa olosuhteissa tapahtuva kohtaaminen Sinikka-rouvan kanssa muodostuisi.

Miltä hän näyttäisi? Mitä hän sanoisi, kuinka esiintyisi? Ylpeänä ja uhmailevanako, nöyränä ja katuvaishenako, kylpienkö teeskennellyn surun ja murheen kyynelissä, vaiko vain menneiden sisällisten myrskyjen urat suurten, teräsharmaiden silmiensä ympärillä?

Hänen oli mahdoton kuvitella sitä. Mutta mistä hän sensijaan saattoi olla varma, oli se, että rouva Sinikka, mitkä olosuhteet häntä ympäröivätkin ja mitkä mielentilat hänen olentoaan tärisyttivätkin, oli aina esiintyvä hänelle yhtä kauniina kuin kavalanakin.

Paavo Kontio päätti tänään aivan erikoisesti tarkata häntä. Eipä hänellä joka päivä tulisi olemaankaan niin mielenkiintoista havaintohalunsa esinettä. Eikö voisi kerrankin nähdä sisälle tuohon hienoon, harvinaiseen koneistoon? Eikö voisi kerrankin purkaa ihmistä aines-osiinsa, niin että haihtuisi häntä ympäröivä salaperäisyys?

Hän tiesi sen mahdottomaksi. Mutta hän päätti tänään jännittää kykynsä siinä suhteessa äärimmilleen.

Ovikello soi. He tulivat jo.

Paavo Kontio riensi heille avaamaan.

— Tässä he ovat, ilmoitti sotaherra tehden kunniaa. Käskettekö jotakin muuta, herra tohtori?

— Käsken nyt teitä ensin astumaan sisälle, hymyili Paavo Kontio.

He pysähtyivät tuokioksi eteiseen . . . Sinikkarouva vielä arvoituksellisenä mustassa suruhunnussaan, Pajalan herra virallisena ja vakavana, hänen isänsä hengästyneenä, mutta karskina, heidän jäljessään puuskuttaen.

— Me olemme päättäneet syödä yhdessä päivällistä, jatkoi sotaherra hyväntuulisesti raporttiaan. Herra tohtori tekee meille ehkä sen kunnian . . .?

Ehdotus tuli tuiki odottamatta. Paavo Kontio ei tiennyt, mitä vastata siihen.

— Tuskin, virkahti hän epäröivästi. Olin aikonut matkustaa maalle tänään . . .

— Mitä hulluja? Myöskin minä aion matkustaa maalle, mutta kyllähän me silti voimme syödä yhdessä päivällistä! He, madame ja minun poikani, ovat jo suostuneet.

Vanhan sotaherran into oli Paavo Kontion mie-

lestä sitäkin ihmeellisempää, kun heidän äskeisestä keskustelustaan ei mitenkään ollut käynyt esille hänen olevan erikoisesti ihastunut tähän ala-arvoiseen sukulaisuussuhteeseensa.

Hän katsoi kysyvästi muihin kutsuttuihin.

— Niin, herra kenraali on tehnyt meille sen kunnian, virkahti Sinikka-rouva huntunsa takaa.

— Pyydän, olkaa hyvä!

Paavo Kontio ohjasi heidät vastaanottohuoneeseensa.

Hän ei tiennyt, kuinka peittää oikein sisällistä mielenliikutustaan! Tuo taipuisa, metallinen ääni, tuo pitkä, joustava vartalo ja nuo silmät, jotka outoina ja tutkimattomina paistoivat hänen huntunsa takaa niinkuin kaksi umpilampea syvän korven pimeennosta. . . . ne herättivät jälleen tuhat tummakkuteista, punapäärmäistä mielikuvaa hänen sielussaan.

Välkähtivät esille monet jo välillä vaalentuneet värisoinnut, leimahtivat liekkiin monet jo kuihtuneet surun ja riemun, jäytävän ikävän ja tulvehtivan onnen kuviot siinä kohtalotarten koru-ompelussa, jolla hänen tähänastisen elonsa tarina oli kullankirjaeltu.

Tuotako naista hän oli epäillyt murhaajaksi? Mahdotonta! Tuolleko hänen olisi pitänyt järjen ja lainopillisen saivartelun kylmiä sanoja puhua? Ei, aivan

toista kieltä hän olisi halunnut nyt haastaa hänelle, sopertaa ilmi hänelle sydämensä hullut, salaiset kaihomielet ja hänen polviensa juuressa suureen jumalanpalvelukseen purkautua.

Herra siunatkoon, kuinka hän rakasti tuota naista! Ja hänenkö olisi pitänyt lempeän, oikeudenmukaisen, vakavanhan holhoojasedän osaa nyt esittää?

Hiiteen kaikki holhoukset ja varoitukset! Mitä merkitsivät kaikki murhat ja rikokset, kaikki lait ja lainpykälät silloin, kun elämä, suuri, pyhä, tuntematon elämä itse alentui soittamaan kanneltaan poloisessa ihmispovessa? Kuinka pieneksi kutistuikaan siinä kaikki yhteiskunnallinen! Voiko mitata meren äärettömyyttä, voiko päivänpaistetta säkkiin sovitaa?

Sellaiselta tuntui hänestä hänen koettaessaan tavoittaa sielustaan sitä järjen sanaa, jonka hän oli luvannut tässä tilaisuudessa lausua noille molemmille.

Mutta sotaherra tuli hänen avukseen.

— Kuulkaas, herra tohtori! sanoi hän, pysähtyen veitikkamaisen näköisenä kynnykselle. Minulla on eräs ajatus. Täällä!

Hän osoitti juhlallisesti aivokoppaansa.

— Ja se kuuluu?

— Näin: emmekö me voisi säästää tuota lakitie-

teellistä keskustelua siksi kun me ensin olemme syöneet päivällistä?

— Varsin hyvin minun puolestani, kiirehti Paavo Kontio vastaamaan.

Hän oli tällä hetkellä todellakin sydämestään kiitollinen tuolle kunnon ukolle.

— Ja mitä sanoo muu pääesikunta?

— Me yhdymme edelliseen puhujaan, kuului kirkas ääni hunnun takaa jälleen soinnahtavan.

Pajalan herra kumarsi äänettömänä. Hänellä ei näkynyt enää omaa tahtoa olevankaan.

— Bon! Siinä tapauksessa komennan minä: koko käännös, suoraan eteenpäin, mars!

Hän pysähtyi vasta paraatioven ulkopuolella.

Rouva Sinikka ja Pajalan herra menivät edellä, hän ja Paavo Kontio seurasivat heidän jäljessään.

— Tyylikäs nainen tuo! sanoi sotaherra käyden tuttavallisesti vierustoverinsa käsikoukkuun. Ooh!

Hän maiskautti huuliaan kuin olisi osterin nielaissut, kooten samalla sormenpäensä suppuun ja heittäen hekumallisena lentosuukkona jumalille nautintonsa rajattoman tyytyväisyyden ja kiitollisuuden.

Taidat olla aika sybariitti, tuumi Paavo Kontio mielessään. Mutta ääneen hän sanoi:

— Herra kenraali tuntuu häneen nähden tarkistaneen jonkun verran mielipidettään?

— En hänen sukuperänsä suhteen. Mutta mikä nainen! Ooh, minä alan ymmärtää aina paremmin veljenpoikaani, muistossa autuasta muuten.

Kaikesta päättäen ei Paavo Kontiolla näyttänyt olevan suurtakaan syytä peljätä, että hänen ainakaan lähietkinä olisi pakko puhua mitään liian järjellistä.

12.

Siitä muodostui sangen omituiset päivälliset.

Sotaherra oli koko ajan äänessä. Hän joi monta maljaa, ensin rakkaan veljenpoikansa, jonka kuoleman johdosta he tässä olivat kokoontuneet, vaikka hän puolestaan valitettavasti ei ollut voinut saapua hautajaistilaisuuteen. Sitten nuoren, ihastuttavan lesken, joka oli tämän piirin aurinko, joskin tällä hetkellä pilveen hunnutettu. Sitten heidän kunniavieraansa herra tohtorin, joka valistuneella läsnäolollaan oli antanut loistoa heidän pienelle, vaatimattomalle perhejuhlalleen. Sitten jalosukuisen poikansa, josta hän toivoi itseään parempaa ihmistä, vaikka tämä ei ollutkaan mainehikkaalle sota-uralle antautunut. Lopuksi itsensä ja koko maailman maljan, sillä maailma oli hyvä ja hän sopi niin erinomaisesti siihen.

Vielä joi hän monta muuta maljaa, joita hän ei erikoisesti perustellut, mutta jotka siitä huolimatta eivät olleet, ainakaan häneen itseensä nähden, teke-mättä vaikutustaan. Hänen poskensa alkoivat hoh-taa aina enemmän, hänen kielensä kangertaa ja hä-nen silmäluomiensa käydä yhä raskaammiksi. Sa-malla tulkitsi hän aina selvemmin ja tulisemmin in-nostunutta ihailuaan rouva Sinikkaa kohtaan, jonka lopuksi täytyi jollakin tekosyillä vaihtaa paikkaa välttääkseen hänen liian lähenteleviä tunnepurkauk-siaan.

Kukaan muu ei juuri puhunut mitään. Pajalan herra hillitsi hyvin itsensä, vaikka hän näytti istu-van kuin tulisilla hiilillä, vielä paremmin Sinikka-rouva, joka oli täysin tyyni, ystävällinen ja täsmälli-nen. Hermostuneimmin kaikista käyttäytyi Paavo Kontio, joka alituisesti siirteli asentojaan ja koetti tur-haan keksiä jotakin tilaisuuteen sopivaa sanottavaa.

Ei, tilaisuus itse oli mahdoton! Tuohon lopputu-lokseen tultuaan hän päätti sen ainakin omalta koh-daltaan mitä pikimmin keskeyttää.

Hänen ei tarvinnut sitä kuitenkaan.

Hän oli juuri aikeissa nousta jäähyväisiä sano-maan, kun hän äkkiä huomasi syvän hiljaisuuden ym-pärillään.

Sotaherran silmäluomet olivat kiinni lupsahtaneet.

Pajalan herra sattui juuri silloin olemaan pois päin kääntyneenä mieleistään sikaria valitakseen.

— Ketä varten tämä narripeli? kysyi Sinikka-rouva matalalla äänellä.

— En tiedä. Minä en ole sitä järjestänyt.

— Lopettakaamme se siis!

Heidän katseensa kohtasivat toisensa. Ja taas tuntui heistä sillä hetkellä, ettei koko maailmassa ollut ketään muita kuin he kaksi ja että riippui heidän keskinäisestä suhtautumisestaan, missä määrin uudet, paremmat sukupolvet tulisivat maan täyttämään.

Pajalan herra tuli samassa takaisin.

— Te kai pidätte huolen isästänne? kysyi Sinikka-rouva, uuvahtanutta urhoa katseellaan osoittaen.

— Kyllä.

— Me lähdemme. Tohtori Kontio on lupautunut minua saattamaan. Näkemiin! Me tapaamme huomenna.

— Näkemiin.

Ilmeinen pettymys kuvastui Pajalan herran kasvoilla. Mutta hän ei voinut mitään. Hänen isänsä näytti todellakin kaipaavan tällä kertaa hänen pojallista suojelustaan.

Paavo Kontio ei ollut tullut vielä mitään omaa huoneistoa Helsingissä hankkineeksi. Hän asui yhä edelleen Kämpissä ja kävi vain silloin tällöin Kontio-

lassa kootakseen itseään ja ajatuksiaan. Sinikka-rouva tunnusti olevansa yhtä irrallinen.

— Onko teillä mitään erikoista ohjelmaa tänä iltana? kysyi Paavo Kontio hotellin portailta.

— Ei. Mitäpä minulla voisi olla!

— Hyvä. Siinä tapauksessa me ajamme suoraan Kontiolaan.

Sinikka-rouva suostui hetken mietittyään. Mutta hän pyysi saada kuitenkin ilmoittaa matkastaan Paajan herralle, ettei tämä turhaan tulisi hänen vuokseen levottomaksi.

Paavo Kontio rypisti hiukan otsaansa. Hänen mielestään otti Sinikka-rouva aivan liaksi lukuun tuota nuorukaista.

Mutta hänen hetkellinen pahatuulensa haihtui siinä silmänräpäyksessä kun he olivat suljettuun autoonsa asettuneet ja hän tunsu pienen hansikoidun käden lujasti ja uskollisesti kättään pusertavan. He kaksi! Siinähe he nyt olivat, he kaksi elämän mierolaista, yhtä kodittomia kumpikin ja kumpikin yhtä yksinäisiä, itsenäisesti kehittyneitä ilmiöitä. Saihan nyt tulla, mitä tuli! Olihan heitä nyt kaksi kaikesta vastaamassa.

Hän vastasi äänettömänä kädenpuristukseen.

Auto kiiti edelleen, ohi juuri syttyvien katulyhtien ja iloisen, hyörivän ihmisvilinän, joka täytti

katukäytävät kahdenpuolen. Pian vieri se pitkin autiota maantietä, tuossa sivuuttaen jonkun maa-laisen, tyynesti astelevan työhevosen, tuossa jy-risevän raitiovaunun moniväristen valojen ohi hu-rahtaen. Päivä oli jo mennyt mailleen, mutta syksyinen, hämärtyvä uusmaalainen maisema vilah-teli vielä auton akkunasta kauniina ja kuulakkaana heidän ympärillään. Puunsivat somat talojen pää-dyt keskeltä kellertäviä puutarhojaan, helottivat mä-kipihlajat pienten, kuusta ja mäntyä kasvavien pel-tokumpujen tummasta vehreydestä, kaarteli kaiken yllä tummuva, korkeneva taivas, jonka sinestä jo en-simäinen tähti pilkahti esille yli matalan metsäran-nan. Ja tuntui heistä kummastakin kuin he olisivat omaa tähteään kohti kulkeneet, syöksyneet päin koh-talonsa viimeistä, välttämätöntä ratkaisua, joka oli päättävä heidän elonsa pitkät tilikirjat ja näyttävä lo-pullisesti, oliko heidän sisäisillä ja ulkonaisilla vaiheil-laan ollut mitään syvempää, vakavampaa merkitystä.

— Kuinka täällä on kaunista! kuiskasi Sinikka-rouva. Tuhmaa, että otimme auton. Pelkään, että tie päättyy liian pian.

Paavo Kontio lohdutti häntä sillä, että matka joka tapauksessa kestäisi hyvän puolentuntia. Mutta hänenkin mielestään tuo ratkaisun hetki läheni liian nopeasti.

Eivätkä he jälleen pitkään aikaan mitään puhu-
neet.

Silloin he äkkiä kuin keskinäisestä suostumuksesta kääntyivät toisiaan katsomaan, heidän silmäteränsä imeytyivät toisiinsa, he huomasivat olevansa alasti eivätkä hävenneet . . . Heidän huulensa yhtyivät, heidän sielunsa soutelivat ja joutelivat toisissaan, aika ja paikka haihtui heiltä ja he sulivat suudelman niin kuumaan ja iankaikkiseen kuin he olisivat tahtoneet huoahtaa siihen sydämensä kaiken tuskan ja hädän, huolen ja ikävän . . . Huoahtaa pois menneiden vuosien ja vuosikymmenien mustat muistot ja apeat mielialat, synkkinä, peljättävinä, musertavina langenneet päivänlaskut ja harmaina, yksitoikkoina sarastuneet huomenkoitot, öitten kauhunkuvat ja hirmuisten, päättömien, hitaasti vierivien päivien epätoivoiset tuijotukset . . . Huoahtaa kerrankin ennen kuolemaansa ja peseytyä puhtaiksi kaikesta elämän loasta, pilkasta ja häpeästä.

— Sinä rakas, rakas, kuiskasi Paavo Kontio, pitäen hänen päättään käsiensä välissä. Olenko minä siis jotakin sinulle?

— Eihän minulla ketään muita olekaan.

Ja jälleen suutelivat he toisiaan ja jälleen oli kuin heidän sielunsa olisi tyhjiin haihtuneet, mutta löytä-

neet samalla entistä suuremman, korkeamman ja onnellisemman olevaisuuden.

Auto kulki liian nopeasti. Pian pysähtyi se Kontiolan linnanportin eteen.

He melkein juoksivat yli linnanpihan, Sinikka-rouva, Paavo Kontio hänen jäljessään. Eivätkä he tunteneet oikein turvassa olevansa, ennen kuin he istuivat roihuavan lieden luona samassa pyöreässä tornikammiossa, missä Sinikka-rouva oli viettänyt yönsä edelliselläkin kerralla täällä käydessään, istuivat silmä silmää, käsi kättä vasten, sydän toisen sydämen sykintää kuuntelevana.

— Kerro! sanoi Paavo Kontio.

Ja Sinikka-rouva kertoi. Hän kertoi, kuinka hän oli korvesta kotoisin ja kuinka korven tumma veri oli aina kohissut hurjana ja pakanallisena hänen suonissaan. Vaikea oli hänen ollut päästä kesään ja aurinkoon, taiteen ja kulttuurin kukkamaille, vielä vaikeampi siellä olla ja elää, pyrkiä ylemmä ja omana itsenään pysytellä, keskellä ahtaita, surkeita oloja, keskellä pieniä, pikkumaisia ihmisiä, ikuisessa, epätasaisessa, epätoivoisessa taistelussa kääpiöheimon kanssa, jota hänen muka vielä olisi ollut velvollisuus rakastaa, koska hänen kerran oli pakko nimittää sitä omakseen. Oh, kuinka hän vieläkin tunsii sitä vihaavansa!

Hänen äänensä sakeni, hänen sieramensa laajenivat, hänen kätensä puristuivat nyrkkiin, hänen teräsharmaat silmänsä loimottivat kummallisella, kaamealla kajastuksella kuin kajastaa etäinen tulipalo kimmeltävässä pakkas-yössä matalan, aution metsänrannan yli. Paavo Kontio kuunteli hänen puhettaan henkeä pidättäen. Hänestä oli kuin olisivat kaikki kodit ja kylät, kaikki povet ja sydämet ympäri suuren Suomenniemen äkkiä tuleen leimahtaneet, mutta eivät siihen siunattuun, pyhään valkeaan, joka on lempeä ja hyvä, hymyilevä ja lämmittävä, vaan siihen, joka polttaa ja hävittää, räiskyy ja raivoaa, jättäen jälkeensä vain suitsevia raunioita, pian haihtuvia pohjan pakkaseen ja kinoksiin. Ja oli kuin pimeys hänen ympärillään olisi käynyt entistä pimeämmäksi ja sydän entistä autiommaksikin hänen povessaan, sillä sammuttihan tuo nainen sanoillaan pyhän liekin itse isänmaan alttarilta . . .

Hänen teki mieli väitellä hänen kanssaan sydämessään.

«Se oli sentään sinun oma kansasi», teki hänen mielensä sanoa. Mutta siihen hän kuuli heti Sinikkarouvan vastaavan ylpeällä, uhmaavalla äänenpainolla.

«Ei! Minun kansani on kaunis ja suuri.»

«Missä se on? Näytä se minulle siis!»

«Kaukana sinisten salojen takana, missä luonto on vielä terve ja totinen.»

«Mutta jos sitä ei ole sielläkään, jos ihmiset sielläkin ovat yhtä heikkoja ja kurjia, yhtä pieniä ja pikkumaisia kuin suurten kaupunkien kaduillakin?»

«Ei! Se ei voi olla mahdollista.»

«Kyllä. Luonto yksin ei tee ihmistä, vaan olosuhteet ja ne voivat olla siellä saloilla paljon surkeampia ja epäterveempiä kuin konsanaan suurissa sivistyskeskuksissa.»

«No niin, silloin asuu se vain täällä, täällä minun omassa veressäni ja sydämessäni. Siellä on se kansa, jota rakastan ja jolle tunnen kokonaan kuuluvani.»

«Silloin kuolee se sinun kerallasi.»

«Kuolkoon! Mutta se on kuitenkin kerran elänyt.»

«Uskon, että kannat sitä sydämesi alla. Mutta miksi sinä et koskaan ole tahtonut lapsia synnyttää?»

«Siksi etten koskaan ole löytänyt isää lapsilleni.»

«Etkö koskaan?»

«Sinä olisit ollut ainoa, jolle kerran kenties olisin tahtonut tehdä sen. Mutta olosuhteet eivät ole sitä sallineet.»

Näin hän olisi tahtonut väitellä Sinikka-rouvan kanssa ja kuitenkin niin mielellään myöntää voiton hänelle. Mutta hän pelkäsi, että koko tuo kaunis ja samalla kaamea taruheimo häipyisi ijäksi hänen sil-

mistään, heti kun hän karkeilla sanoillaan toisen tunnelmaa häiritsisi, eikä hän enää milloinkaan, koskaan milloinkaan saisi mitään tietää siitä. Siksi sanoi hän vain hiljaa:

— Kerro!

Ja Sinikka-rouva kertoi. Hän kertoi siitä hirveästä hetkestä, jolloin hän oli ruvennut itseään ja omaa taiteellista kutsumustaan epäilemään, jolloin hän oli ruvennut tinkimään ja kaupustelemaan omaa persoonallisuuttaan ja myöntämään, että hänen vastustajansa ehkä sittenkin olivat oikeassa. Hän oli tuntenut oman henkilöllisyytensä luisuvan päivä päivältä aina alemmaksi, mitä korkeammalle hän oli yleisönsuosiossa kohonnut ja mitä ruhtinaallisempina kukkakimput olivat kättentaputusten paukkuessa hänelle näyttämöpartaan yli ojentuneet. Usein jonkun sellaisen voiton jälkeen, kun hän oli päässyt itku kurkussa omaan pieneen pukukammioonsa pujahtamaan, hän oli riistänyt kullat kulmiltaan, heittänyt helmet kaulaltaan sillä häpeällisellä tunteella, että hän ei ollut taiteen valtiatar, vaan portto, ja että portonleima paloi hänen otsallaan. Sillä eihän hän ollut antanut sitä syvintä ja parasta itseään, jota hän olisi tahtonut antaa, jos joku vain olisi huolinut siitä, vaan anniskellut pientä, pintapuolista keimailuaan ja teatteritemppuiluaan. Silloin oli tullut Kuusiston herra. Hän on

ollut kypsä, hän oli ollut kypsä omena puussa, valmis sen syliin putoamaan, joka vain viitsi nähdä vain puuta pudistaa.

Nyt, jos koskaan, olisi Paavo Kontion tehnyt mieli väittää häntä vastaan, väittää äskeistä vielä kiivaammin ja itsepintaisemmin.

«Tuollainen aika tulee kerran kaiketi jokaiselle näyttelijättärelle», olisi hän tahtonut sanoa, «mutta kaikki eivät ole yhtä onnellisessa asemassa kuin sinä sillä kertaa.»

«Kuinka niin? Minun asemani oli toivoton omasta mielestäni.»

«Kaikilla ei ole varaa valita, sillä kaikilla ei ole kahta kosijaa.»

«Minulla oli vain yksi, hän.»

«Minua sinä luonnollisesti et lue miksikään?»

«Sinä olit minun ystäväni ja taistelutoverini. Sinua minä rakastin, mutta enhän minä voinut siinä mielentilassani ajatellakaan mennä sinun kanssasi naimisiin.»

«Minun yhteiskunnallinen asemani ei ehkä ollut kyllin korkea sinulle?»

«Aivan liiankin korkea!»

«Siis en minä itse mahtanut sinua kylläksi miellyttää?»

«Miellytit aivan liaksi minua. Mutta etkö muista,

että me olimme pyhästi päättäneet olla vertaisia kaikessa, työssä, taistelussa ja rakkaudessa?»

«Juuri niin! Miksi et siis silloin minulle mieltäsi ilmoittanut?»

«Siksi että minä en tuntenut enää itseäni sinun vertaiseksesi. Kaikille muille minä voin olla heikko, mutta en sinulle. Ja silloin minä olin niin heikko, niin maan matala, näet.»

«Juuri silloin olisi sinun pitänyt tulla minun luokseni.»

«Väsyneenä, voitettuna . . . ?»

«Niin! Kenellä ei ole heikkoja hetkiä? Enemmän sillä, joka kovimmin kamppailee. Mutta niitä vartenhan juuri olin minä olemassa.»

«Ystäväni! Olisitko sinä sellaisena tullut minun luokseni?»

«Tuskin . . . siihen aikaan.»

«Niinpä en minäkään siihen aikaan voinut sinua siten lähestyä.»

«Mutta sinä tulit kuitenkin! Vihdoin ja viimein.»

«Vihdoin ja viimein . . . mutta niin pian kuin tunsin itseni siihen kyllin voimakkaaksi.»

Noin kiisteli Paavo Kontio hänen kanssaan sydämessään. Mutta jälleen pelkäsi hän pienimmälläkään sanalla häiritä tätä hetkellistä, kallisarvoista keskinäistä luottamusta, joka jos nyt haihtuisi, ei ehkä kos-

kaan enää palajaisi . . . vain kuunnella, vain ymmärtää, vain edes koettaa ymmärtää ja tunkeutua tuon armaan, tuon ainokaisen sydämen salaisimpiinkin sopukoihin . . .

Siksi sanoi hän ääneen vain:

— Kerro!

Taas kertoi Sinikka-rouva. Hän kuvaili avioon menoaan ja aikaa, joka sitten oli seurannut, asemaansa ja elämäänsä Kuusiston kartanon emäntänä. Raaka ja voimakas oli hänen miehensä ollut, mutta tässä hän oli tavannut itseään voimakkaamman. Oli alkanut pitkä, vuosia kestänyt hermotaistelu heidän välillään, jossa ei oltu armoa pyydetty eikä annettu, vaan käytetty kaikkia keinoja, joita vain mies ja nainen voikeksi toisiansa vastaan, silloin kun on sota elämästä ja kuolemasta. Tulta säkenöineet olivat Kuusiston suojat, kun pii ja teräs niiden sisällä olivat iskeneet vastakkain. Mutta Sinikka-rouva oli ollut sitkeämpi, Kuusiston ankara isäntä oli alkanut hervota ja vireestään laueta vähitellen. Määrättömien mässäysten ja hurjistelun hetkiä seuranneet äkilliset synkkämielisyyden puuskat olivat käyneet hänellä aina tiheämmiksi ja pysyvämmiksi ja hän oli silloin ruvennut yhä useammin itsemurhasta puhumaan. Kaukana siitä, että tuo tuuma olisi Sinikka-rouvaa kauhistuttanut, hän oli siitä iloinnut ja ihastunut, sillä se oli kajasta-

nut hänelle uudelta huomenkoitolta. Samaan aikaan oli murhan ajatus herännyt hänessä itsessään . . .

Nyt ei Paavo Kontio enää voinut, ei jaksanut itseään pidättää.

— Sinä murhasit hänet? kysyi hän kiivaasti hänen kättään puristaen. Sinä murhasit hänet todellakin?

— Niin, vastasi Sinikka-rouva hitaasti ja katsoen häneen suoraan silmää räpäyttämättä. Minä murhasin hänet, mutta vasta sitten, kun olin ensin hänen sielunsa vähitellen myrkyttänyt, niin että hänessä todellakaan ei ollut enää paljoakaan murhattavaa.

Paavo Kontio painoi pään kätensä varaan, toisella kädellään yhä Sinikka-rouvan kättä puristaen. Seurasi pitkä vaitiolo.

— Että sinä voit, että sinä voit todellakin! kuis-kasi hän hiljaa. Tehdä murhan!

Sinikka-rouva katsoi tyynellä ja toteavalla ylemmyydellä kokoon kuuristunutta miestä edessään.

— Kyllä, minä voin, sanoi hän sitten lujalla, hillityllä äänenpainolla. Minä voin, siksi että minä olin tuossa kaksintaistelussa saanut takaisin kaiken henkisen joustavuuteni.

— Ja hänen tyttärensä? uskalsi Paavo Kontio kysyä vielä.

— Hän tappoi itsensä. Mutta minä voin kertoa sinulle, kuinka se kaikki tapahtui.

Jälleen kuunteli Paavo Kontio henkeä pidättäen. Olihan itse pääasia niin kuin hän oli uskonutkin, olivathan monet sivuseikatkin siten kuin hän näinä päivinä ja öinä oli itsekseen kuvitellut, mutta hän oli kuvitellut ja uskonut myös niin monia muita, että lopullinen varmuus vaikutti häneen kaikella tärisyttävällä tehollaan. Siis se oli sittenkin totta! Siis hän ei ollut hourinut eikä nähnyt unta, kun hän oli huomannut omaksi kauhukseen rakastavansa murhaajaa.

Eikö hän vieläkin istunut hänen vierellään? Eikö hän yhä vieläkin pitänyt kädestä kiinni häntä? Eikö hän vielä äsken ollut suudellut noita huulia, joiden kapea, punainen viiva siis kertoi murhaa ja kuolemaa?

Vaistomaisesti veti hän kätensä pois ja siirtyi hänestä hiukan loitommalle.

Sinikka-rouvalta ei hänen liikkeensä jäänyt huomaamatta. Ja oli kuin hänen silmäteränsä olisivat tuokioksi pienentyneet ja hänen kasvonsa kärsivästi kokoon supistuneet, mutta mikään muu ei hänessä sen erikoisempaa mielenliikutusta osoittanut. Päinvaltoin oli hänen äänensä aivan kylmä ja välinpitämätön, kun hän kertoi Kuusiston murha-yön tapauksista ja niistä asianhaaroista, jotka olivat sen aiheuttaneet.

Paavo Kontioon vaikutti tuo tyyni virallisuus, tuo tyly täsmällisyys sitäkin kamalammalta, kun hän vertasi sitä siihen mielenkuuhuun, joka äsken oli hänen silmistään loimottanut, kun oli ollut kysymys hänen omasta personallisuudestaan ja sen kärsimistä loukkauksista.

13.

Tämä yö oli ratkaiseva heidän keskinäiselle suhteelleen, joka oli jo parikymmentä vuotta kestänyt eikä sillä välin lakannut hetkeksikään, kaikista heidän ulkopuolisten kohtaloittensa puitteista kokonaan huolimatta.

He huomasivat kaiken entisen ja nykyisen kiintymyksensä uhallakin joutuneensa sentään liian kauas toisistaan. Heidän kehityksensä oli kulkenut omia latujaan. He olivat kuin kaksi puuta, joiden juuret olivat yhteen kietoutuneet, mutta kumpikin oman luontonsa ja elämänpaatensa painosta eri teitä oman voimansa korkeuteen kohonneet.

Rouva Sinikka oli omassa kaksintaistelussaan vain nuortunut, vain karaistunut, vain petomaistunut. Nyt oli hänen yksilöllinen mahtipontensa jo suorastaan yhteiskunnalle vaarallinen. Paavo Kontio taas omassa erakkoisessa kamppailussaan oli vain vanhentunut,

vain pehmennyt, vain kesyttynyt ja ihmistynyt. Hän puolestaan oli jo ollut valmis pelkän laajan ihmisyytensä pohjalla takaisin yhteiskuntaan astumaan. Miksi olivat he näin eri suuntiin kehittyneet? Arvattavasti siksi, että toinen oli taistellut yksin, toinen kaksin. Sillä ei mikään murjo ihmistä niinkuin yksinäisyys eikä kenenkään katse ole niin lempeä muihin nähden kuin sen, joka tietää jo muista kauaksi kulkeneensa.

Mutta samoin ei myös mikään pidä ihmistä niin pirteänä kuin taisto muiden kanssa eikä kenenkään askeleet ole keveämmät kuin sen, joka tietää suuresta hengenvaarasta onnellisesti suoriutuneensa.

Paavo Kontio oli vanha, auttamattomasti vanha, sillä hän ei voinut enää rikollista naista rakastaa.

Rouva Sinikka taas oli nuorempi kuin koskaan ennen, sillä hän oli valmis kenet hyvänsä oman onnensa polulta musertamaan tai syrjään siirtämään.

Heidän tiensä erosivat, tällä kertaa iäksi.

Rouva Sinikka on nyt maailmannainen, joka elelee Europan suurissa kylpypaikoissa yhdessä Pajalan herran kanssa. Jos jompikumpi heistä väsyä toiseensa, tai jälkimäisen omaisuus loppuu, on hän heti valmis toisen ottamaan.

Teatteriin ei hänen halunsa hehku enää. Mutta hän on kerran Monte Carlossa, toisen kerran Parisissa

Punaisen ristin hyväksi esiintynyt, joka onkin tois-
taiseksi ainoa muoto, missä maailmansota on häneen
syvemmin koskettanut.

Paavo Kontio asuu jälleen maalla omassa yksinäi-
sessä linnassaan. Hänen uusi lakiasiaan toimistonsa
siirtyi hänen nuorille apulaisilleen, niin pian kuin sisäl-
linen syy, joka sen perustamisen oli aiheuttanut, oli
lakannut olemasta.

Jälleen saivat ihmiset ihmetellä hänen epävakai-
suuttaan, joka ei kuitenkaan ollut muuta kuin mitä
vakavinta ja mitä itsepintaisinta uskollisuutta omalle
itselleen. Syy ei ollut hänen, vaan hänen raukan, on-
nettoman rakkautensa, jota hän ei kuitenkaan voinut
syyttää mistään, koska se yksin oli antanut hänen elä-
mälleen jonkun itsekohtaisen päämäärän ja sisällyk-
sen.

Kuusiston jutusta ei enää puhu kukaan. Pajalan
herran isä, vanha sotaherra, oli perheensä kunnian
vuoksi suorittanut veljensäpojan henkivakuutuksen
omasta kukkarostaan.

Jaakko Jaakon-Lauri elää vielä. Paavo Kontio
on jo aikoja sitten tehnyt sovinnon hänen kanssaan,
vieläpä taannut hänelle ikuisen paikan ja palkan
omassa entisessä toimistossaan, jota nuori polvi yhä
edelleen hoitaa hänen nimellään.

He tapaavat entistä useammin toisiaan.

Joka lauantai-ilta saapuu Jaakko Jaakon-Lauri u kollisesti Kontiolaan. Silloin juovat he yhdessä lasin whiskyä, pelaavat pelin shakkia tai juttelevat muuten vain maailman-asioita. Mutta jos taivas on pilvetön, on heidän tavakseen tullut siirtyä aina useammin tornin ylimpään kerrokseen, tähtikammioon, jonka tunnelma on alkanut käydä heille aina rakkaammaksi ja missä juttu on ruvennut juoksemaan yhä vaivattomammin. Joskus he eivät viitsi kaukoputkeen vilkaistakaan, vaan antavat tähtien tuikkia omia aikojaan ja koettavat suunnitella mielessään sen uuden elämän katsomuksen puitteita, jolle he uskovat ikuisen maailmanrauhan kerran rakentuvan.

Oikeastaan se on vain Paavo Kontio, joka uskoo niin. Mutta Jaakko Jaakon-Lauri seuraa hänen ajatusjuoksuaan sulasta kunnioituksesta, sillä hän ei omasta mielestään ole koskaan tavannut ketään jalompaa ja samalla epäkäytännöllisempää miestä kuin hänen ystävänsä.

Vanha romantiikka yhdistää heidät, samoin heidän ihanteellinen käsityksensä rakkaudesta.

Siitäkin juttelevat he joskus. Rouva Sinikan nimeä ei mainita milloinkaan. Mutta hän on kaiken takana, hänen hohteisen, houkuttelevan olentonsa ympärille kiertyvät kuin itsestään heidän ajatuksensa.

Paavo Kontio ei koskaan syytä häntä sanallakaan.

Jos hänen tunteitaan tässä suhteessa voisi kuvailla yhdellä sanalla tai yhdellä lauseparrella, kuuluisi se ehkä sen raamatunlauseen tapaisesti, joka ylistää Herraa sekä antavaa että ottavaa. Ja aina harvemmin tuntee hän tuon entisen haikean, vaikean kaukomielen poveaan ahdistavan, jota hän itse nimittää murheeksi suuren, ihanan maaelämän kadottamisesta.

Toiset ilot, toiset ihanuudet viittovat hänelle. Hän tuntee, hän aavistaa jo taivas-elämän hopeanhohtaisen läheisyyden.

Personallista korkeinta olentoa hän ei tunne vielä. Mutta hän ei kiellä sitä, vaikka ei myönnäkään, odottaa vain nöyrästi ja kärsivällisesti, milloin tämä katsoneekin hyväksi hänelle eittämättömästi ja vääjäämättömästi itsensä ilmoittaa. Sensijaan hän on jo edeltäkäs in koettanut tottua siihen ajatustapaan, että maailmanjärjestys on yhtä kaukana kaikesta inhimillisestä hyvästä ja pahasta kuin taivas on maasta erotettu.

Jaakko Jaakon-Lauri kuuntelee kummastuneena hänen mielteitään. Mutta koska hänen mielestään iäisyys-ajatukset eivät suinkaan vahingoita ihmistä, joskaan eivät erikoisesti hyödytkään, on hän milloin hyvänsä valmis mielellään niihin osaa ottamaan.

He haastelevat myöskin maallisemmista asioista.

Aihe, joka niihin nähden tiheimmin toistuu heidän

keskustelemuksissaan, on se, miten he oikeastaan ovat näin vanhoja ja kumpikin kuin jo aikoja sitten tavallisen, normaalin elämän kulusta syrjään siirtyneitä. Ja kumpikin koettavat he sitä selittää omalla tavallaan.

— Minulta puuttui niitä suuria, kannattavia elämän-ihanteita, lausuu Jaakko Jaakon-Lauri raskasmielisesti. Siksi vanhenin minä ennen aikojani, sillä mikään ei mädätä ihmisen sielua ja ruumista niin nopeasti kuin ihanteettomuus.

Hän puolestaan olisi valmis kansan yleisen henkisen ja aineellisen terveydenhoidon kannalta ihanteellisuuden pakolliseksi kansalaishyveeksi määräämään, jonka puute olisi vähintään kuritushuoneella ja kaakinpuulla rangaistava.

Sitä taas ei Paavo Kontio voi myöntää ollenkaan.

— Minulta ei ole koskaan puuttunut ihanteita, sanoo hän, ja olen sentään vanhentunut yhtä nopeasti. Sillä ihanne, joka muuttuu intohimoksi, on kuin kulluttava tuli, joka polttaa poroksi omistajansa. Ellei se taas muutu intohimoksi, ei se mikään ihanne olekaan.

— Pitäisi pysyä aina kohtuudessa, huokaa Jaakko Jaakon-Lauri.

— Niin, sekä hyvään että pahaan nähden, myön-

tää Paavo Kontio miettiväisenä. Mutta kyllä elämä sitten olisi sangen yksitoikkoista ja toivotonta.

Juuri sellaista olisi heidän elämänsä nyt, elleivät he eläisi muistoillaan, istuisi iltakaudet niiden korkeiden, kuulakoiden tunnustähtien alla, jotka ovat kaiken elämänkatselmuksen ja elämänmietiskelyn ensimmäiset suuret opettajat.

Mutta samalla myös airueet alkavan syyspimeän.

